

ÚjMűvészet

Frida Kahlo
1915

szeptember 2018 | 8

ujmuveszet.hu

Frida Kahlo, a mexikói ikon

Meghívó saját magunkhoz. Beszélgetés Erwin Wurmmal

Nyári művésztelepek

Lakner Veszprémben

Schaár Erzsébet felszabadított terei

765 Ft

> 0.8

ISSN 0966-2185

9 770866 218185

nka

PANTÓN

2018.
08.23.
09.30.

A Székely Nemzeti Múzeum képzőművészeti gyűjteménye

PESTI VIGADÓ, a Magyar Művészeti Akadémia székháza, V. emeleti kiállítótér
1051 Budapest, Vigadó tér 2.

ÚJMűvészet

szeptember 2018 3

A borító **FRIDA KAHLO: Önarckép majmocskával** (1945, olaj, farost, 56×41,5 cm) című művének felhasználásával készült. A festmény 2018. XI. 4-ig látható a Magyar Nemzeti Galériában.

Foto: Erik Meza/Javier Otaola, © Banco de Mexico, Diego Rivera
Frida Kahlo Museums Trust, Mexico, D.F. by SIAE 2018

A mexikói ikon

Frida Dolorosa

Frida Kahlo kiállítása 4

SÁROSDY JUDIT

Nem szeretem a „mi lett volna, ha...”-kérdéseket

Beszélgetés Boros Violával 10

JANKÓ JUDIT

Aktívia

Meghívó saját magunk megismerésére

Interjú Erwin Wurmral 13

BORDÁCS ANDREA

Művészek és telepek

Nyári konyha

Művésztelep Cereden 16

NÁTYI RÖBERT

Mára szellemi műhely

55 éves a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep 18

RÁCZ IMRE

Kőhegyi panoráma

A Zamárdi Művésztelepről 20

MIKSA BÁLINT

„A nap, mely izzón vöröslött mögöttem, árnyékká tört elöttem”

V. Kastélypark Nemzetközi Művésztelep Gernyeszeg 22

ORGOVÁN KINGA

5+5=10

A X. Érdi Művésztelep 25

NOVOTNY TIHAMÉR

Emelj hidat betonszobrokból!

A harmadik Monostori Betonszobrászati Művésztelep 28

FAZAKAS RÉKA

Helyszín és közösség

A III. Lácacsékei Művésztelep 30

CSETNEKI JÓZSEF

Mustra

Bemutatkozik a Magyarpolányi Művésztelep 33

LÓSKA LAJOS

A grafika illata

A Kiskőrösi Művésztelep 2018 nyarán 36

SZURCSIK JÓZSEF

A múlt rétegei

Két portré a falon

Római ösztöndíjas művészek II. – Zugor Sándor 38

P. SZABÓ ERNŐ

Körkép

Neki tizennyolc

Elekes Károly: *Kettős látás* 41

LAJTA GÁBOR

Írásos, monokróm és karcolt képek

Lakner László *Áttekintés/Monochromia* című kiállításáról 44

LÓSKA LAJOS

A legmélyebb csend

Schaár Erzsébet felszabadított terei 48

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA

Nem vagyunk vendégek

A III. Egri Országos Akvarell Triennálé 50

P. SZABÓ ERNŐ

Olvasó

A jelen megőrzése

Fejős Zoltán: Új helyek, új metaforák. Közelítések a jelenkor múzeumi etnográfijához 56

FARKAS ZSUZSA

Szürke ténylek

Palotai János: Benkő Imre élet-mű 57

VASS NORBERT

ERWIN WURM:
Hermés-szobrok

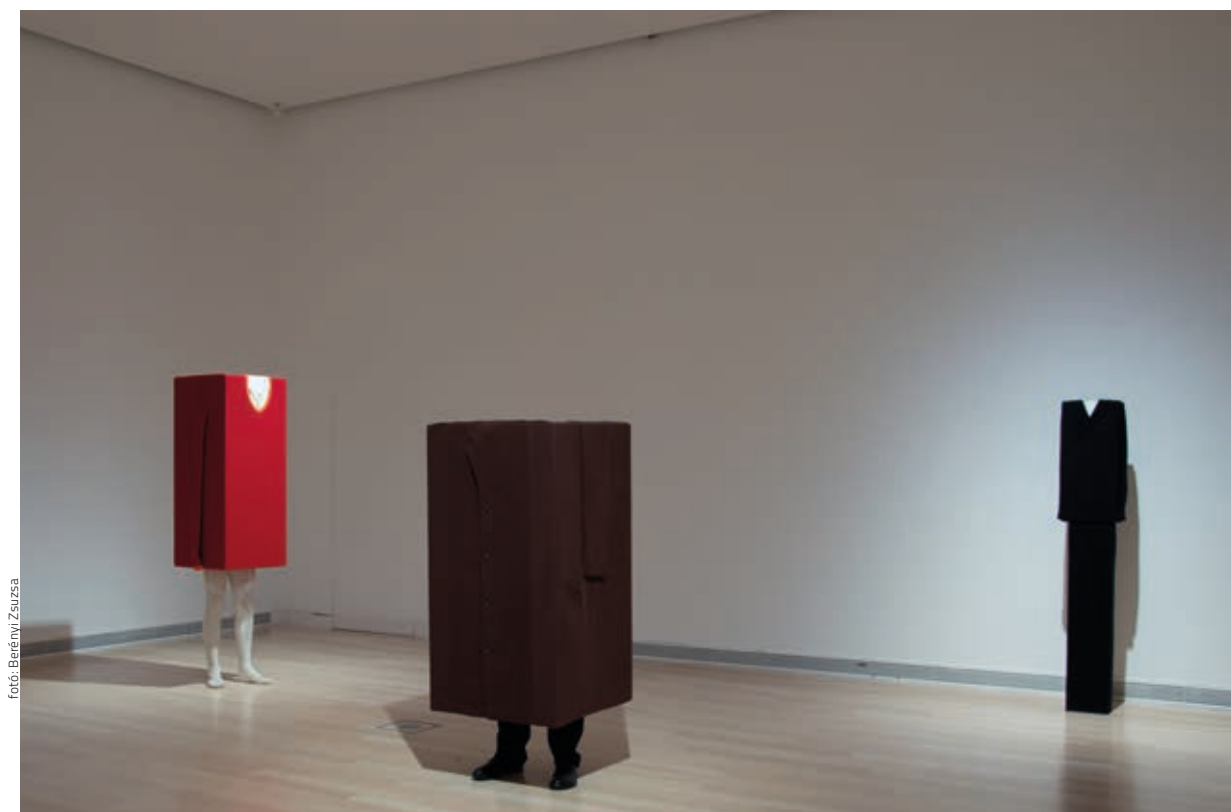

Foto: Berényi Zsuzsa

Az érzékiség és az anyag

Drozdik Orsolya kiállítása

Budapest Galéria,
2018. szeptember 28. – november 4.

Drozdik Orsolya a társadalmi nemekkel foglalkozó magyar képzőművészek nemzetközileg legismertebb képviselője, 1975 óta foglalkozik a női lét társadalmi, lélektani és művészeti vonatkozásaival. Művészetének főszereplője átvitt és konkrét értelemben is saját lénye, teste, élete mint a teljes emberi lét foglalata. Társadalmi szerepeit, helyzetét női nézőpontból szemlélve és elemezve a művészeti műfajok és eszközök (festmény, szobor, fotó, installáció, videó, performansz, vers, próza) széles skáláján játszik. Művészetének alapvonása az erős konceptuális megalapozottság, amit számos elméleti írása bizonyít. Főbb témái a női test pszichológiai és társadalmi viszonyrendszerének és reprezentációjának kutatása, a patológikus test, a tudomány és a művészet viszonya, az érzékiség, a medikalizált test.

A kiállítás visszatekintő jelleggel vonultatja föl Drozdik művészetének archeológiai rétegeit, valamint legújabb munkáit, Sejtfestményeit. Ez a sorozat Drozdik *Biológiai metaforák* című festményinstalláció-sorozatát idézi föl, amelyet szintén a Budapest Galériában, a Zichy-kastélyban mutatott be 1984-ben.

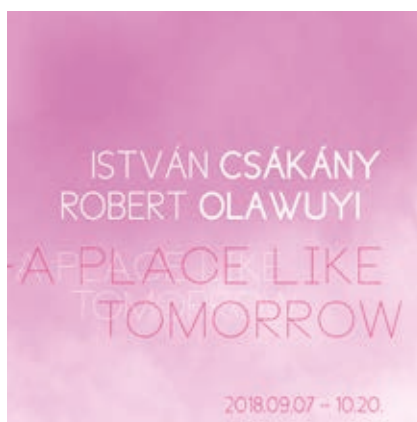
DROZDIK ORSOLYA munkái

A holnap helye

Csákány István és Robert Olawuyi kiállítása

Kortárs Művészeti Intézet,
Dunaújváros,
2018. szeptember 7. – október 20.

A 18. század egyik legnagyobb festőjéről, Thomas Gainsborough-ról köztudott volt, hogy tájképeihez előzetesen maketteket épített; a faágakból, homokból, kavicsokból összeállított modelleket „thoughts”-nak, gondolatoknak nevezte. Csákány István az elképzelt természet képét készíti el háromdimenziós formában – megjelenítve egy olyan, ember nélküli tájat, amely talán leginkább a befejezett jövő gondolatát fogalmazza meg. Ebben a tájban minden tárgy az emberi kéz nyomát viseli, a természeti elemektől a kalapácsi minden az ember szándékát, igényét tükrözi, ugyanakkor mindenben megnyilvánul az ember hiánya. A környezet nem posztapokaliptikus, inkább csak elhagyott. Elhagyottak azok a környezetek is, amelyek Robert Olawuyi videóiban az események hátterét alkotják; a megfigyelő szemszöge itt mintha a gép nézetével esne egybe. A végtelemit szekvenciában az ablaknak csapódó fecske, a tájban mimikriként megjelenő embertöredékek vagy a számítógépes mátrixba vízesésként lezúzó tájkép szemlélése túlmutat az emberin. Csákány és Olawuyi műveiben az embertől idegenül, mégis emberi léptékben válik láthatóvá és tapinthatóvá a jövő idő.

A kiállítás plakátja

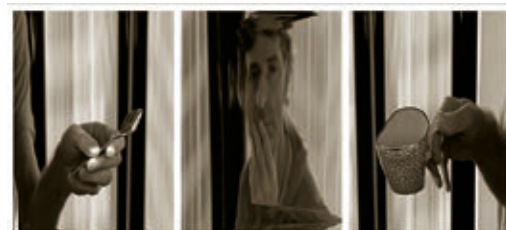
DIGITÁLIS AGORA 2018

2. Nemzetközi Digitális Triennálé

Művészetek Háza, Szekszárd,
2018. szeptember 15. – október 21.

A Digitális Agora a Magyar Elektrográfiai Társaság és a szekszárdi Művészetek Háza közös nemzetközi rendezvénye. Idén 137 magyar és 27 külföldi művész nagy méretű komputergrafikáit, digitális-, videó- és fényinstallációit, light-boxait és más fényobjektusait, valamint videóműveit mutatja be. A kiállítás célja az új technikahasználatban rejlő alkotási lehetőségek gazdagságának és sokszínűségének, új eljárásoknak, témáknak, tartalmaknak és művészi megoldásoknak a felmutatása és az utóbbi három évben az e területen született, kiemelkedő alkotói eredmények közöttétele.

A nyílt pályázaton részt vett és meghívott művészek Argentínából, Kanadából, Japánból, az Egyesült Államokból, Dél-Koreából és kilenc európai országból származnak. A kötetlen téma mellett a *szület* fogalmát értelmező munkákkal is pályázhattak a résztvevők. A meghívott művészek között van Joseph Kádár, Csáji Attila, Nagy Gábor György, Szombathy Bálint, Kelle Antal – Botos Péter, Mengyán András, Derek Besant, Chang-Soo Kim, Lux Antal és Saeko Hanji.

CZEIZEL BALÁZS: *Meditáció*, 2018, DRI (Digitally Recorded Image), 32×70 cm

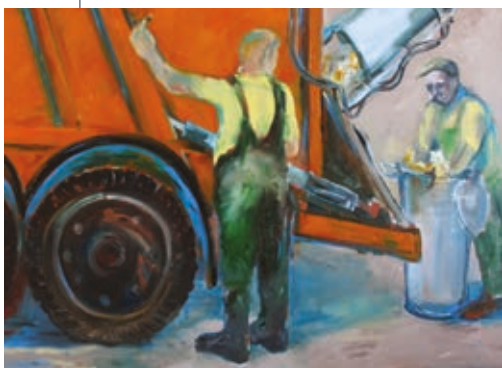
Az én Varsóm

Tomasz Maniewski festményei

**Latarka Galéria,
2018. szeptember 12–28.**

Az általunk lakott városban nap mint nap futkározunk napi gondok által űzve. Megálló – autóbusz – metró – a házunk. De elég, ha kicsit lassabban megyünk, hogy belehallgathassunk az utca zajába, kiragadhassuk egy-egy beszélgetés részleteit, megfigyelhesünk dolgokat. Hogy észrevegyük a miénktől kicsit különböző világot. Nem hiányoznak ebből a csavargók, hajléktalanok és koldusok. A műanyagpoharakba kicsalt apró hullik, hallani az utcai zenészeket, üres italosdobozok gurulnak szerteszét, amelyek gyorsan a nejlonzacskóba kerülnek. Két világ találkozik – a városlakóké és a maguk módján szabad utcalakóké. Éppen ők Tomasz Maniewski kiállításának hősei. Kiragadott jelenetek, véletlenül kihallgatott beszélgetések, párbeszédszilánkok, mindennapos és nem mindennapos helyzetek – mindez alkalmat ad arra, hogy kicsit máshogy lássuk városunkat és az életünket, hogy megláthassuk a város életét – a művészt: Varsóét.

Tomasz Maniewski a varsói Szépművészeti Akadémia grafika szakán végzett, festésszettel és grafikával foglalkozik. Varsóban él.

TOMASZ MANIEWSKI: *Kukások*, 2018, olaj, vászon

Hirling Bálint: Cosplay, 2016, részlet a sorozatból

Pillantás a mába

Hemző-díj 2014–2018

Capa Központ, 2018. szeptember 30-ig

Egy klasszikus mester és tizenhárom fiatal kortárs alkotó közös kiállítása a *Pillantás a mába*. A 20. századi magyar fényképezés ikonikus alakjának, Hemző Károlynak, aki ebben az évben lenne 90 éves, s a tiszteletére alapított díj nyertesének művei most először kerülnek egymás mellé, de a Hemző-díj első négy évének fotográfiai metszete is csak most először látható együtt.

Mandarin nő

Fabricius Anna fotói

**Capa Központ, Project Room, 2018.
augusztus 28. – október 8.**

Fabricius Anna fotográfus témaválasztásaiban visszatérő motívumként jelennek meg a női szerepek, tevékenységek, attribútumok. Az elmúlt két évben tett ázsiai utazásai során érdeklődése a fiatalok gyors stílus- és öltözkékváltásain, a fogyasztási cikkek cseréin keresztül megfigyelhető öndefiníció, újfajta identitáskeresés felé fordult. A *Mandarin nő* című kiállítás darabjai elsősorban Sanghajban, a kínai divatfővárosban készültek.

Fabricius Anna: *Mandarin nő*, 2017–2018

Let it be

Benczúr Emese kiállítása

**MODEM, Debrecen,
2018. augusztus 17. – október 18.**

Let it be (Hadd legyen) – ezzel a fényinstallációba foglalt felszólítással indítja útjára a látogatót Benczúr Emese első debreceni kiállítása, amely a 2010-es évek munkáiból ad látványos, a ragyogás kétértelműségét középpontba helyező válogatást, ráirányítva a figyelmet az alkotó, a befogadó és a mű közti dinamikára, illetve a státuszukat meghatározó társadalmi valóság néhány megkerülhetetlen jelenségére.

A Munkácsy Mihály-díjas művész már a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakos hallgatójaként lemondott a szakma hagyományos eszköztáráról, ezzel azokhoz csatlakozott, akik felhagytak a monomediális szemléletű táblaképkészítéssel. A mostani kiállítását a fényhatások szervezik: az érintésünkre csillogva hullámzó felület, a világító elemekből össze-szerelt fényinstallációk, fémes hatású táblaképek – figurativitás nélkül is – megidéznek a sztárkultuszt és a ragyogáskényszernek alárendelt közösségi oldalak esztétikáját. A feliratok sokszor megszólítással helyezik központba a látogatót, máskor egy-egy aforizmát idéznek fel – a befogadón áll, hogy didaxist vagy íróniát olvas-e ki belőlük.

BENCZÚR EMESE: *Dolce vita*, 2012, cukorkapapír, plexiüveg, 300×180 cm

Bár a siker előre borítékolható volt, a *Frida Kahlo. Remekművek a mexikóvárosi Museo Dolores Olmedo* című kiállítás – a szokatlanul eleven sajtófigyelemnek és a profi PR-nak is köszönhetően – valóban szenzációszámba megy Budapesten. Hisz a születésének 111. évfordulójára megnyílt, látványos kiállítás régi hiányt pótol. Voltunk és vagyunk páran, akik évtizedek óta elszántan küzdöttünk egy hasonló lehetőségért, de

hagyhatják a múzeumot – mint Frida Kahlo esetében. Pedig a magát műkedvelőnek tekintő, amatőr festő képeinek zömét nem eladásra szánta, azok ma mégis dollármilliókért kelnek el a legnagyobb aukciósházak árverésein. Mivel a művek csekély száma (körülbelül 250 eredeti alkotás) és nehezen mobilizálhatósága komoly kihívást jelent a világméretű érdeklődés mellett, aligha remélhettem, hogy halálának 50. évfordulójára (2004), illetve születésének centenáriumára (2007) itthon is vendégül láthatunk egy jól előkészített, reprezentatív

fotó: ©Erik Meza/Javier Otaola – ©Archivo Museo Dolores Olmedo
 © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIAE 2018

FRIDA KAHLO: *A dadám és én*, 1937, olaj, fém, 30,5×35 cm
 Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

nem volt szerencsénk. A Múcsarnok hajdani két igazgatónője – Néray Katalin, majd pedig Keserü Katalin – már a 80–90-es években szívesen helyt adott volna egy reprezentatív bemutatónak, ahogy Szegő Györgynek sem volt ellenére egy, a Kahlo család műveit, művészeit felsorakoztató tárlat. A Szépművészeti Múzeum igazgatójaként Baán László is tett már ígéretet egy hazai Frida-kiállításra, ami – valószínűleg anyagi okok miatt – eddig meghíúsult. Most viszont a szerencse is a kezére játszott, mert Milánó és Moszkva közt félúton (a futball-világbajnokság „szünetében”) végre hozzánk is elértek az eredeti művek, ha szám szerint nem is sok. Hisz az olaszországi kiállításnak csak egy része, konkrétan az Olmedo-gyűjtemény 26 képe és másik kilenc mű vendégeskedik nálunk négy hónapon át. Mindenesetre hálásak lehetünk a szervezőknek, rendezőknek, hisz tapasztalatból tudom, hogy milyen elképesztően nehéz egy sztárművész hazai bemutatóját tető alá hozni. Főleg, ha az alkotások zöme jobbára magángyűjtők féltve őrzött kincse, vagy el sem

tárlatot. Hisz a világ nagy művészeti központjaival (bankjaival, szponzoraival) nem versenyezhetünk. De még a legjelentősebb könyvkiadóink sem voltak kellőképpen tőkeerősek ahhoz, hogy legalább Frida naplójának facsimile kiadását magyarul megjelentessék. A kiállítás sikere (s a látványosan megelevenített naplórészletek) remélhetőleg ezen is változtatnak. Hisz a pénztáraknál kigyózó sorok ékesen bizonyítják, hogy igenis van igény a világ élvonalába tartozó művészetre s művészekre.

Bár a vélemények most is megoszlanak – ahogy Frida maga is megosztó személyiség volt –, számomra a tárlat kellemes csalódás. Hiányérzete persze mindenkinek lehet, de nem könnyű csupán 35 művel bemutatni a 20. század talán legmeghatározóbb nőművészt. Főleg, ha nincs igazán mód a válogatásra, illetve kölcsönzésre. Az elvárások pedig eleve nagyok, mert Frida (virtuális) ismertsége óriási. Önfeltáró, tabudöntögető képeit, retrospektív tárlatait sokan látták már Bécsből Mexikóig. A különböző könyvek, filmek, reprodukciók, fotók, blogok valóságos áradata pedig csak fokozza az érdeklődést személye és művészete iránt. Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, hogy életében jóval kevesebbet festett, mint holtában! 140–150

forrás: Erik Meza/Javier Otáola, © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIRE 2018

FRIDA KAHLO: *A törött oszlop*, 1944, olaj, vászon, farostrá húzva, 39,8×30,5 cm

Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

eredeti festménye mellett (melyből 44 különböző múzeumokban található, 78 pedig magángyűjteményekben) a hamisítványok száma jóval több, mint a duplája. De erről Martos Gábor pontosabb adatokkal szolgálhat. Én mindössze azt próbálom érzékeltetni, hogy bár a kiállított művek száma csekély, színvonaluk egyenetlen, és a méretek is visszafogottak – mégis átfogó, hiteles képet kaphatunk egy páratlan életműről. Szinte a kezdetektől az utolsó esztendőig, 1927-től 1954-ig követhetjük nyomon pályája alakulását. Nem is akárhogy! A szoros határidő dacára a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria profi csapata igazán kitett magáért. A kamarakiállításnyi anyagot – Lantos Adriána körültekintő kurátori munkájának és a bőkezű szponzorációnak köszönhetően – egy színes, izgalmas, informatív tárlattá nemesítették. Jól lehet, számos művet (főleg az ismertebb önarcképeket) joggal hiányolhat a látogató, akinek nem kötelessége ismerni a körülményeket, de a „táralás”, melyet bármely nagy múzeum megirigyelhet, kárpótol bennünket. A színek és hangulatok, az álló- és mozgóképek, a vizuális és auditív információk

és effektek okos rendszere vezet egyre beljebb egy rejtőzködő-önfeltáró, érzékeny-provokatív művész sajátos világába.

Magdalena Carmen Frieda Kahlo y Calderon majd félévszázadnyi életéről – mely szorosan összefonódott Mexikó változatos szépségű, gazdag hagyományokkal rendelkező, egzotikus világával – igazán sokat megtudhatunk; beszédes képei mellett dokumentumok sokasága áll rendelkezésre. Mítoszteremtő képzelete azonban gyakran átírta a valóságot. Ahogy születési évét önkényesen 1907-ről 1910-re módosította, csak hogy a forradalom gyermekének tekinthesse magát, Mexikó ateista Madonnája (főleg érzelmi alapon) más tényeket is átértelmezhetett. Származását – apai felmenőit – tekintve is van még nyitott kérdés, ami minket közelről érint. Édesapja, Wilhelm Kahlo 19 évesen vándorolt be Mexikóba, ahol Guillermmóként az egyik legelismertebb fotográfus vált belőle. Állami megbízásból az ország koloniális barokk műemlékeit dokumentálta, de persze családját, sőt önmagát is le-lefényképezte. Hat lánya közül Frida volt a legkedvesebb, aki tehetségét, liberális szellemét tőle örökölte. Épp ezért furcsa, hogy imádott édesapja portréját csak 1951-ben (annak halála után tíz évvel) festette meg. A kép alján lévő írásszalagon azonban meleg szavakkal méltatta őt, a „magyar–német

FRIDA KAHLO: *Henry Ford Kórház*, 1932, olaj, fém, 31×38,5 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

származású” fotográfusművészt. Újabb kutatások cáfolják az apai nagyszülők aradi (zsidó) illetőségét, amit mindaddig tényként kezeltünk. Legenda vagy valóság? A kiállítás erre is próbált reflektálni. Részint Frida egyik ikonikus fotójával, részint egy meghökkentő dokumentummal.

A falnyira felnagyított színes fotót, melyen Frida királynóként trónolva, mexikói népviseletben, arannyal felékszerezve fogadja a látogatókat, már Nickolas Muray, a magyar származású, neves amerikai fényképész készítette 1939-ben New Yorkban. A népszerű fotográfus (olimpiai kardvívó és szívtipró) Frida nagy szerelme és hűséges barátja volt. Annak ellenére, hogy megismerkedésükkor az asszony már Diego Rivera, a kiváló tehetséggel és nagy természettel megáldott, híres mexikói muralista felesége. A 20. század egyik legkiemelkedőbb művészpárosát a kölcsönös megcsalások dacára erős szálak kötötték össze. Ezért is volt szenzáció az a magyar nyelvű (!) szerelmes levélke, amit az alig másfél éve házas Frida írt az ő Nickjének 1931-ben. Ez a friss dokumentum nemcsak további

kutatások tárgya, de sokak érdeklődését felkeltve akár garancia is lehet egy hazai Muray-kiállításra. Bár 2005-ben – a Mai Manó Múzeum akkori igazgatója miatt – sajnos lecsúsztunk a Münchenben nagy sikerrel bemutatott, 55 színes és fekete-fehér Frida-fotóból álló tárlatáról, keseregni azért nincs okunk. Főleg, ha az Olmedo-gyűjtemény emblematikus darabjára gondolunk. *A törött oszlop* (1944) méltán kapott most kiemelt helyet, mivel a fájdalom és a tragikum ábrázolása meghatározó módon van jelen a mexikói művész oeuvre-jében. Közismert tény, hogy az orvosi pályára készülő, rendkívül művelt és szabadszellemű lány pályáját 18 évesen egy tragikus buszbaleset törte derékba, Frida lábát, gerincét, medencéjét pedig több darabba. Csodával határos módon maradt életben. De a szükséges (és szükségtelen) műtétek sora, gipszágyas és kórházi kényszerpihenők, gipsz- és acélfűzők, végül pedig az amputáció időről időre megkeserítették hátralévő éveit. A betegségek mellett 32 műtét és három abortusz – még leírva is sok. S mindez egy tehetséges, csinos és agilis fiatal nő életében! Traumáit, testi-lelki gyötrelmeit több képén is megörökítette. *A busz* (1929), *Frida és a vetélés* (1932), *Henry Ford Kórház* (1932), *Reményt veszelve* (1945), *Cím nélkül (szív, kaktusz és magzat)*, *A kör* (1954) stb. nemcsak terápiás öngyógyítás, de szokatlanul új stílust is teremtett. *A törött*

forrás: © Erik Meza/Javier Otaola – © Archivo Museo Dolores Olmedo

FRIDA KAHLO: *Reményt vesztem*, 1945, olaj, vászon farostrá húzva, 28×36 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

oszlop pedig már a krisztusi szenvedés feminin átírata. Önéletrajzi műveinek legemblematikusabb darabján a Passió- és a Szent Sebestyén-képek női tartalommal telítődnek. Az antik ión oszlop klasszikus szépsége nyolc helyen eltört, sokszor mütött gerincére, a kietlen táj és a szeméből patakzó tejkönnycseppek a vonzó, fiatal nő gyermektelenségére utalnak, ahogy a testéből kiálló szögek is mártíromságának attribútumai. Szépség és szenvedés, erotika és terméketlenség, az áldozat tehetetlensége és sorsának vállalása egyesül a képből.

Azonban a kiállítás nem pusztán a tragédiára fókuszál. Ahogy Frida sem. Az öt szekció (A festői kibontakozás, A fájdalom poézise, Frida és Mexikó, „Viva la Vida”, illetve Frida és Diego) híven tükrözi, hogy miként fonódott össze benne szenvedély és szenvedés, fájdalom és vitalitás. A klasszikus szépségű vagy különleges portrék (barátok, szerelmek, megrendelők, mecénások), a merőben újszerű önarcképek (*A dadám és én*, 1937; *Önarckép majmocskával*, 1945; *Az örület álarca*, 1945) mellett meglehetősen a nyers, önreflektív jelenetek (*Csak néhány apró késszúrás*, 1935), az erotikus töltetű csendéletek és a

FRIDA KAHLO: *Diego és én*, 1944, olaj, farost, 12,3×7,4 cm
Magángyűjtemény

© Banco de Mexico. Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, Mexico, D.F. by SIAE 2018

fotó: ©Erik Meza/Javier Otaola — ©Archivo Museo Dolores Olmedo, © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIAE 2018

kiállítás stílusosan változatos látványvilága elröpíthet bennünket a korabeli Mexikóba. A sokszor személyes, sőt meglehetősen intim műalkotások a bőséges információnak és a hangulatos látványelemeknek köszönhetően még élvezhetőbbek, érthetőbbek. Színes termek, speciális installációk, kinagyított fotók, archív film- és hangfelvételek keltik fel és tartják fenn érdeklődésünket. A prekolumbián kerámiáktól a kortárs reflexiókig múlt és jelen összefonódik. Guillermo, Diego és Nick – a három férfi, akit Frida igazán szeretett, s akiknek a legtöbbet köszönhet. Mindegyikük megérdemelne egy-egy önálló kiállítást! Mint ahogy a hazai kortárs képzőművészek reflexiói is nagyobb hangsúlyt érdemelnének. Bár a történelmi rész záróakkordjaként a Fridamánia igazán sokszínű, látványos összeállítás a street arttól a divaton át a popkultúráig, a négy magyar művész (Fajgerné Dudás Andrea, Moizer Zsuzsa, Szemethy Orsolya és Alexander

FRIDA KAHLO: *Doña Rosita Morillo*, 1944, olaj, farost / oil on masonite, 76x61 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

Tinei) egy-egy képe meglehetősen esetlegesnek tűnik. Holott a kortárs párbeszéd elengedhetetlen egy ilyen kanonizált nőművész esetében. Mert ami nem fér bele a Szépművészeti Múzeum koncepciójába, a Magyar Nemzeti Galériának igenis feladata. Csizmadia Krisztina társkurátorként így is megpróbálta a lehetetlent. De akik Szombathelyen vagy Veszprémben tavaly látták a Bordács Andrea által szervezett *Frida Fiesta* című kiállítást, igazolhatják, hogy Boros Viola és Fajgerné Dudás Andrea vizuális párbeszéde méltó folytatása lehetne a muzeális anyagnak. Ahogy Frida mágikus realizmusának Nyári István örületes hiperrealizmusa, *World in 3D*-je is. Vagyis a téma még koránt sincs lezárva. Folyt. köv. (remélhetőleg).

Nem szeretem a „mi lett volna, ha...”-kérdéseket

Beszélgetés Boros Violával

JANKÓ JUDIT

Boros Viola művészi pályájának nagy részét Németországban töltötte, 2008-ban költözött vissza Magyarországra. Idén nyáron két kiállítási anyaggal is jelentkezett. Expresszív kertképeit Szentendrén lehetett látni, Frida Kahlo által ihletett anyagának azonban kalandosabb sors jutott, a tárlat technikai okok miatt elmaradt. Mi azért elbeszélgettünk vele pályájáról, a művészetről, kertekről és képekről.

Az eredeti terv szerint a Magyar Nemzeti Galéria Frida Kahlo-kiállításával párhuzamosan a Dísz téren található De la Motte Palotában lett volna egy kiállításod *Frida és én* címmel. Miért maradt el?

BOROS VIOLA: A pontos okokat nem ismerem, először csak a megnyitói időpontja húzódott, aztán pénzhíányra hivatkozva az egészet lemondták.

2017-ben két Frida Fiestas-kiállításod is volt Fajgerné Dudás Andreával közösen, Szombathelyen és a veszprémi Csikász Galériában. Miért épp Frida Kahlo?

B. V.: 2015-ben kezdtem el festeni Fridát, mert érdekelt szürreális, egzotikus képi világa.

Korábban volt egy naplószerű anyagom, amelyben egy Minotaurus volt a főszereplő – Minotaurus a konyhában, Minotaurus zuhanyozik, Minotaurus éjszaka fürdik a tengerben, Minotaurus abszintot iszik, Minotaurus a labirintusban, az anyjával stb. Amolyan vicces képek voltak ezek, még Németországban születtek.

Később – talán a politológus férjem hatására – a Minotaurus elkezdett napi politikai történésekre reflektálni. Amikor hazajöttünk, több méteres nagyságot is elérő vászonra ragasztott textilkollázsokat készítettem, ezek az absztrakt-expresszionista festéssel rokonítható művek voltak, de hiányzott belőlük a narratíva. Így egy ponton visszatért a narráló Minotaurus, aztán azt vettem észre, hogy felváltotta őt Frida. Két Frida Fiestas-kiállításom is volt 2017-ben, Bordács Andrea esztéta volt ezeknek a kurátora, ő hozott össze minket a kiállítások kapcsán Fajgerné Dudás Andival. Míg a Szombathelyi Képtár hatalmas terei lehetővé tették az összes nagy méretű, Fridával kapcsolatos képem kiállítását (*Amit a víz adott nekem, 1954, A sebzett szarvas, FutureLab*), addig a veszprémi Csikász Galéria boltíves terei a bensőségebb munkáknak voltak optimálisak. Itt lehetőség volt egy zárt térben a *Lampedusa* című fekete, fényes installáció létrehozására is. Nem gondoltam volna, hogy Frida ilyen sokáig velem marad, még idén is számos új munkámat inspirálta, és a kertképeimhez is sok köze van.

Míg a Minotaurus inkább társadalmi kérdésekre reflektál, a Frida-képek személyes gyökerűek. Frida te vagy?

B. V.: Frida én is vagyok. Van, amikor mindketten szerepelünk a képen. Nagyon szeretem a *Testvérem a szenvedésben* című képet a csimpánzokkal. Nekem is van egy csomó állatom, bár épp csimpánz nincsen, de a képen szereplő fohász – „Testvérem a szenvedésben, segíts nekem!” – a sorozat kulcsmondata. Összeköt minket Fridával a női testi szenvedés, az egészségügyi problémák sora, melyekből sajnos nekem is kijutott. Közös még bennünk az erős érzékiség és szexualitás, nagyon fontos a nőiesség megélése, az öltözködés, az ékszerek, még a dísznökat is talpig sminkben etetem.

Boros Viola

Német férjeddél majd 30 évig külföldön éltél. Miért költöztél haza?

B. V.: Tervben volt, hogy itthon is éljünk, elsősorban a gyerekeink miatt, hogy ezt a világot is megismerjék. Itthon nekem optimálisak a munkalehetőségeim: nagy műterem, kert, nyugalom... Németországban is végig festettem, kiállítottam. Galériák képviseltek, majd jött egy nagy lehetőség, meghívtak a hannoveri vásárra. Felfigyelt rám egy befektető, és felkért egy nagy volumenű munkára: egy wuppertali többemeletes irodaházba kellett képek. Elhívtam még három német művészbarátomat, megcsináltuk, és a végén mindegyik képet egyszerre megvették. Ezek jórészt az állatos képeim voltak. Az állatok halálával foglalkozó munkáimat még a szakközépben kezdtem. Vidéki lány vagyok, gyerekkoromtól gyönyörűnek láttam a levágott csirke-, kacsafejét, amikor édesanyám baromfit tisztított, vagy az apu által kifogott halakat. Hamar el is kezdtem rajzolni, festeni ezeket. Az étel esztétikája is mindig foglalkoztatott, hatalmas tortákat, édességeket

fotó: Boros Viola

BOROS VIOLA: *The Big Green Summer*, 2017, akril, karton, 300×800 cm

festettem meg kétméteresben azt boncolgatva, hogy az édes mennyire giccses vagy esztétikus. Ilyen barokkos csendéleteket mostanában is tervezek.

Az állati halálnak is van egy esztétikája. Pont azt a részt dobjuk el egy állatból, ami az életért, az érzésekért, az érzelmekért felelős: a fejét! Amiben a gondolatok, az idegek kulminálnak. A mozgás, a szépség, a gondolatok a szemétre kerülnek. Ha a szomszédnál disznóvágás volt, a levágott fejet lefotóztam és megfestettem, amely a festés által egyre inkább absztrahálódott, és a végén már nagyon kevésbé volt disznófej, de jól mutatott 3×4 méterben, rózsaszín alapon véres piros foltként. Az állatvédelem akkor Németországban főtema volt. Rendszeresen mutatták a médiában, hogyan szállítják a marhákat Olaszországba, összezúfolva egy platón, vagy miként emelik be őket bal mellső lábuknál fogva az Algériába tartó hajókra. Engem is foglalkoztatott, milyen lehetetlen körülmények közt zajlik az állattartás. 1988-ban meghívtak Padernbornba a *Tiersterben* című

kiállításra az akkori német nagy sztárok, Gerhard Richter, Marcus Lüpertz közé kiállítani az állatos képeimet. Egy videóinstalációmat is bemutatatták egy marha otthoni levágásáról, amikor két-három férfi nekiesik az állatnak. Ezt terhesen, egy kút mögé elbújva filmeztem, kézi kamerával. Brutális volt, csak azért tudtam lefilmezni, mert kamerán keresztül nézve teljesen más, mint ha élőben nézed, a kamera mintegy elidegenítő eszközként jelent meg számomra. Ez a téma akkor nagyon beletalált a korszellembe. Utána jött a naplószerű festés a Minotaurusszal, az erős emberállattal, aki egyszerre az állati ösztönök, illetve az emberi értelem és morál képviselője is. Minden nap megnéztem az újságban, mi történt, és ami feljött Angela Merkeltől Barack Obamáig, azzal foglalkoztam.

Milyennek látod a hazai szakmai közeget? Lett egy vágyad visszakeveredni a helyedre, de hová? Hol a helyed?

B. V.: A helyem ott van, ahol én vagyok. Magyarországon beszűkülni látom a kiállítási lehetőségeket. Van módom Németországban és Franciaországban múzeumokban, galériákban kiállítani (most januárban is részt vettem Párizsban egy csoportos kiállításon), de nagy a verseny, sok a művész. Ugyanakkor közeli terveimhez tartozik, hogy egy alkotói munka keretében valahogyan feldolgozzam ezt a Magyarországról Németországba és vissza Magyarországra költözésem, a kultúrák közti ingázást, a kiszakadást az ismertből, és újra megtalálni a helyemet. Ez egyszer is nagy kihívás, kétszer meg pláne, főleg hogy közben én is és a régi hely is változott. Visszatekintő, izgalmas projekt lesz.

Fotó: Boros Viola

BOROS VIOLA: *Saját éden*, 2018, installáció, vegyes technika (Szentendre)

Könnyen dolgozol?

B. V.: Hullámzóan. Ha elkezdek festeni, és jól megy, akkor hetekre befeleledkezem, és megszűnik a külvilág. Aztán elfáradok, és leállok, a pihenőidő pedig különböző hosszúságú. De vannak nagyon intenzív periódusaim.

Mi izgat aktuálisan?

B. V.: Az élet misztériuma, a születés, a halál. És itt visszaérkeztünk Frida Kahlóhoz: a Földanya ölelése, a természet, a natúra

lenyűgöző volta érdekel. A kertben sem vágok ki semmit, hagyom, hogy burjánozzon minden, ahogyan akar. A természet az, ami nem hagy nyugton, és most jön az ősz, az elhaló természet. Nekem is nagyon fontos a kert, mint Fridának, minden reggel amikor felkelek, teszek egy sétát a kertemben, és megnézem, mi változott. Ez egy nagy misztérium. Örök rejtély egy kert, ott van valami, nem tudod mi az, honnan fújta hozzád a szél, mit akar. Ott van, és lehet, hogy egy év alatt óriási bozótta nő. Én nagyon tisztelen az életet, állatot sem ölök. Eső után rengeteg csiga van nálunk, egyszerűen csak elrakom az útból. A hangját sem ölöm

meg. Szerintem nincs jogunk elvenni másnak az életét. Épp most olvastam, bebizonyították, hogy az erdő fái is kommunikálnak egymással, segítenek egymásnak. A *Saját éden* című kiállításom az Art Capitalon, Szentendrén, aminek szintén Bordács Andrea volt a kurátora, erre az érzésre reflektál. Úgy gondolom, ezt a témát még nem tudom elengedni, mert a kert sosem csak burjánzó vegetáció, hanem életfelfogás, lelkiállapot is. „A kert a nyers, megzabolázhatatlan erő, a misztikus növekedés maga – ahogy egy kicsi mag képessé válik hatalmas területeket benőni – de a biztonság terepe is” – ezt Andrea írta a kiállításomhoz, és szépen összefoglalta azt is, mit jelentett a kert a különböző művészettörténelmi korszakokban. A kiállítás két markáns része külön mutatja be a nappali burjánzó kertet ready made művekként felfogható igazi növényekkel és a titokzatos, sejtelmes éjszakai kertet a foszforeszkáló virágokkal.

Az édenkert a védett, körülhatárolt hely szimbóluma, szembeállítva a félelmetes külső világgal. Az ember vágycik a tudásra, ami kintről jön, erről nem tud lemondani, de visszavágyik biztonságos édenkertjébe, ezért kénytelen újra és újra megteremteni a saját édenét, ahol feltöltődik. Nekem most a valóságban is van egy ilyen kertem, és még van vele dolgom.

Meghívó saját magunk megismerésére

Interjú Erwin Wurmmal

BORDÁCS ANDREA

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, 2018. IX. 23-ig

Erwin Wurm

Fotó: ???

A 20. század elején Marcel Duchamp bizonyos hétköznapi tárgyakat a műalkotás státuszába helyezett, ezek a ready made-ek. Önt miért foglalkoztatják a hétköznapi tárgyak? Mi az, ami igazán érdekli ezekben? Az emberek interakciója?

E. W.: Igen, ez az, ami elsősorban érdekel, az emberek interakciója, mert munkáimnak nagy részét a mindennapiról való gondolkodás teszi ki. De nemcsak ez: a performansok és akciók szintén fontosak munkásságomban, ráadásul ezeket továbbadom a látogatóknak, hogy ők is végezzenek el ezeket a „gyakorlatokat”.

Mennyire befolyásolják az aktuális művészeti tendenciák?

E. W.: Nagyjából a 70-es évek végén, a 80-as évek elején készítettem az első műveimet. Ekkor a minimalizmus, a konceptualizmus volt divatban. Akkor még tanultam, és egyszer azt olvastam: ha sikeres akarsz lenni az életben, el kell felejtened az „apád ötleteit”. Szóval tudtam, hogy nem fogok minimalista és konceptuális művészetet csinálni, hanem megpróbálok valami mást. Így találtam rá a fából készült táblákra, melyeket klasszikus szobrokként helyeztem el, és befestettem őket, mindez nagyon furcsa és vad lett. Nagy sikerű lett Ausztriában és Németországban, de aztán hamar rájöttem, hogy a munka magja valójában a művészet bizonyos értelmezésére

Erwin Wurm osztrák képzőművész munkáival már többször találkozhattunk Velencében is a biennálét járva, így 2010-ben a *Keskeny ház* című projektjével a Palazzo Cavalli Franchetti kertjében, 2017-ben pedig az osztrák pavilonban. Wurm kezdetben a szobrászat klasszikus útját követte, majd a beuysi gondolatkörhöz fordult a „mindenki szobrász” szellemben. A mintázás és faragás (hozzátétel és elvétel) elvét követi, de sajátos módon. „Kövér” szobrai a hozzáadás, „egyperces” szobrai az elvétel mentén születtek. Azt is mondhatnánk, hogy a súly növekedése és fogyása bizonyos mértékig egy gondolat mentén található. Így aztán arra a következtetésre juthatunk, hogy a súlygyarapodás és a fogyás is szobrászat. *Egyperces szobrok* című kiállítása meghihlette a Red Hot Chili Peppers együttest, s ezzel a projektjével köszöntött be egyben a nemzetközi áttörés is. Ma az *artfacts.net* népszerűségi művészlistáján a 16. helyen áll. Az interjú a Ludwig Múzeum kiállításmegnyitója előtt készült.

Először művészettörténetet és germanisztikát tanult. Miért váltott át a szobrászatra?

ERWIN WURM: Mindig művész akartam lenni, csak az édesapám miatt tanultam előtte germanisztikát; ő azt mondta, hogy „mielőtt művész leszel, legyen egy szakmád”.

A művészettörténetből hatott Önre valamelyik korszak, művész vagy egyáltalán bármilyen probléma?

E. W.: Természetesen. Sok is, nagyon sok. Egész története van ezeknek a hatásoknak, ráadásul egyik jött a másik után. Először Max Ernst és Dalí voltak meghatározóak, ők nagyon sokat jelentettek nekem szurreális, abszurd világukkal, majd később Beuys volt ilyen kulcsfontosságú szereplő a számomra.

Mi érdekli a művészetben? Milyen kérdések, problémák?

E. W.: A szobrászat folyamat, egy változás folyamata. Engem ez a változás érdekel, ezen túl pedig a plasztika és a szociális kérdések találkozása.

fotó: Berényi Zsuzsa

Erwin Wurm: *Egyperces szobrok*

fotó: Berényi Zsuzsa

Erwin Wurm: *Cím nélkül*, 2008, polisztiρέn, fa, fém, ruhaanyag, 71x52x55 cm

Erwin Wurm: *Cím nélkül*, 2011, fa, fém, üveg, ruhaanyag, 214x130x190 cm

fotó: Berényi Zsuzsa

és tárgyalására irányult. Voltak kritikusok és gyűjtők is, akik nagyon kedvelték ezeket a munkákat. Aztán mégis inkább visszavonultam, visszatértem a korábbi dolgomhoz.

Minek alapján választja ki a tárgyakat?

E. W.: Hozzám jönnek, megtalálnak... Az életben bármi megtalálható, amivel találkozom. A mindennapi élet gonoszágai...

Körülbelül 20 éve született meg az egyperces szobrok ideája, ami azóta is bővülő projekt. Itt valójában a szobrászat fogalmát gondolja és értékeli át, helyezi új dimenzióba.

E. W.: Egy idő után a munkám során elkezdtem újragondolni a szobrászat alapvető kérdéseit, problémafelvetéseit, módszereit, technikáit. Ebben az elemző folyamatban olyan elvi-elméleti fogalmak foglalkoztattak, mint a tömeg, a térfogat, a teljesség és a felület, majd egyszer csak az idő fogalmához érkeztem. Az idő egyperces szobraim lényeges elemévé vált. Az „egy perc” kifejezést nem szó szerint kell persze érteni, hanem mintegy pillanatfelvételtként. Minden szoborhoz tartozott eredetileg egy színész, egy szereplő, akivel paradox módon kapcsolom a tárgyat. Ez a koncepció idővel megváltozott, később az objektum és a tárgy közötti kapcsolat vált munkáim alapjává.

Műveinek sikere a nézők aktivitásában rejlik, azaz az szobrok akkor működnek, ha a nézők hajlandóak önként létrehozni egy bizarr kapcsolatot a tárggyal. Volt már rá példa, hogy nem működött ez a dolog?

E. W.: A német nyelvű országok első kiállításain nem működött azonnal. Ausztriában és Németországban az emberekben gátlást tapasztaltam, kezdetben nem voltak hajlandók ilyen módon feltárni magukat. Tétováztak, továbbra is inkább passzív nézőknek, mint résztvevőknek tekintették magukat. Az Egyesült Államokban viszont ellenkező élményem volt, ott úgy találtam, hogy az emberek szabadabbak, önállóbbak.

Hogyan viszonyul a klasszikus szobrászathoz? Látszólag nagyon eltávolodott attól.

E. W.: Megpróbálok átlépni a szobrászat klasszikus fogalmán, noha nagyon inspirált az is. Ráadásul a szobrászat két alapvető technikájával, a hozzáadással (mintázás) és az elvétellel (faragás) dolgozom én is. Három dimenzióban alkotok, a mennyiséggel, a kiegészítés, illetve a kivonás

elveivel. Ez az elv olyan „kronológiai sorrendet” jelent, amelyhez technikai szempontból kapcsolódnom kell. Kővér szobraim is ezekből az ötletekből eredtek, olyan „kövér”, középosztálybeli státuszszimbólumokkal, mint például az autó vagy a ház.

Ezek a munkák sajnos nem láthatók a mostani kiállításon. Ellenben az egyik installációjának a címe: *Uborka önarcképek*. Miért épp az uborka?

E. W.: Az uborkák éppolyan sokfélék, mint az emberek. Ez egy kissé fallikus installáció, amely 36 különböző méretű uborkából áll, mindegyikük nagyon különböző és egyedi. Mégis azonnal felismerhető uborkaként, és az egész hozzárendelhető az emberekhez.

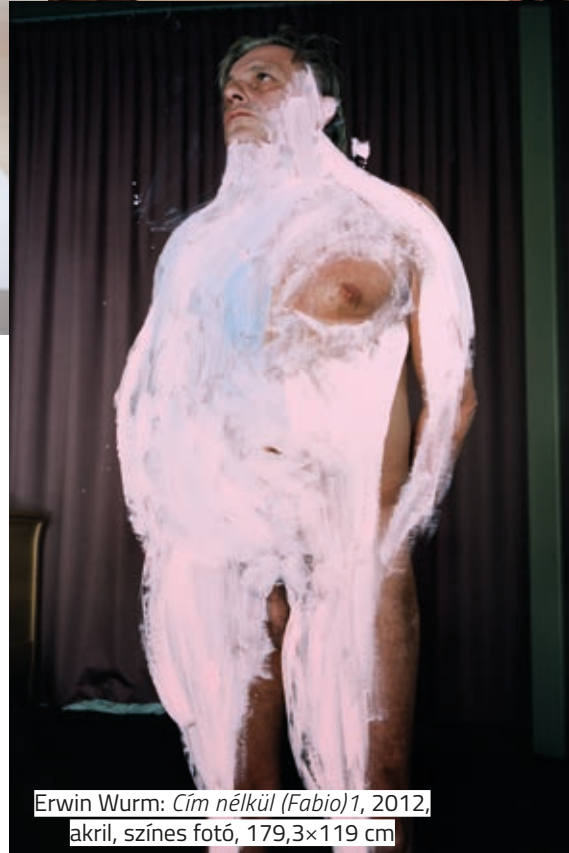
Erwin Wurm: *Hermes-szobrok*

Erwin Wurm: *Leitató szobrok*

Erwin Wurm: *Egyperces szobrok*

Erwin Wurm: *Cím nélkül (Fabio) 1, 2012, akril, színes fotó, 179,3×119 cm*

Térjünk vissza az egyperces szobrokhoz! Ezek gyakorlatilag ellentétei a kövér szobroknak. Mi a működésük lényege?

E. W.: Az egyperces szobrok egy embert kötnek össze rövid időre egy bizonyos pozícióban egy hétköznapi tárggyal. Az akció révén a néző maga is szoborrá válik, amely aztán feloszlatja magát, és eltűnik, s csak a dokumentuma marad meg. Például egy pulóver arra szólítja fel a nézőket, hogy hajtogassák őket össze. A brémai művészházban igazi mindennapi tárgyakkal kezdtem dolgozni. Ezek rövid életű munkák, melyek a gravitációval és az instabilitással foglalkoznak. Az akciók közben magunkról is megtudunk egy csomó mindent. Amikor például fel kell feküdni egy fadarabra, felvetődik egy csomó kérdés: ki vagyok én? Műtárgy leszek én is, ha ráfekszem? Ha a művészet aktív részvétel, miért nem nyúlhatok hozzá a többi műtárgyhoz a múzeumokban? A vicc és az irónia a kommunikáció egy formája, melyet a látogató is magáévá tesz, s ez mély dimenzióba viszi el a nézőt.

Ezek a művek nemcsak a klasszikus szobrászatot írják tovább, de a hagyományos múzeumi helyzetet is, hiszen más viselkedést várnak el tőlük, mint általában.

E. W.: Az ember kicsit bohóccá válik, de közben kipróbálja a test határait. Mi az, amit meg tud tenni, és mi az, amit

már nem. Ahogy egy klasszikus múzeum esetében semmit sem szabad megfogni, itt ellenkező az elvárás. Ott vannak az utasítások, hogy mit kell a nézőnek csinálni, s aki az utasításokat követi, maga is műtárggyá válik. Ezeket sokan csak nevetnek, de ez önmegismerés is, hogy be mered-e vállalni. Az emberek a saját határaikat feszegetik azzal, hogy megfelelnek a felszólításnak. Ráadásul sokszor nagyon hülyén nézel ki közben! Valójában ez egy meghívó saját magunk megismerésére, instrukcióközvetítés a gátlások levetésére. Ezek a szobrok az önreflexiót is segítik, ami a múzeumok feladata volna, de ott ritkán teljesül. Mindezek során ráadásul továbbgondoljuk a szobor fogalmát.

Azt olvastam, hogy művészetpedagógiai karon is tanított. Mit gondolsz a művészetpedagógiáról?

E. W.: Igen, művészetpedagógiát és szobrászatot tanítottam. Nagyon fontos tartom a művészetpedagógiát. Ausztriában például minden épületről a polgármester és az építészeti osztály vezetője dönt, ők írják elő, hogy mit lehet építeni, és mit nem. Ha ezeknek az embereknek nincs ilyen képzsük, akkor olyan borzalmas dolgok születnek, mint amiket most látunk.

Szobrászat és multimédia szakon is tanított. Mennyiben más ez a két terület?

E. W.: A multimédiánál az a fontos, hogy a fiatalokban egy magot ültessünk el, a művészet szeretetét és a megértést. Ezt ma a multimédia révén lehet a legjobban csinálni.

Köszönöm a beszélgetést!

A szöveg fordításában közreműködött Boros Viola.

Nyári konyha

Művésztelep Cereden

NÁTYI RÓBERT

Mire való a nyári konyha? Egyáltalán van-e még napjainkban is rendeltetésük a vidéki lakóházak eme tradicionális, különleges atmoszférát őrző, az eredeti főzőhelyiségi funkciókon jóval túlmutató, rendhagyó téregyüttesének?

Az idei felhívásra a 23. Ceredi Kortárs Nemzetközi Művésztelep alkotói a szlovák határ közelében fekvő, kulturálisan zárt településen az egy évtizede megkezdett interaktív párbeszédet folytatva – a kortárs művészet és a helyi tradíciók között – számos válasszal vagy éppen további kérdésfelvetéssel reagáltak. Ezen a nyáron ráadásul egy tematikus nemzetközi textillepellel kezdődött a program, amely további nyitást jelez az eddig is kifejezetten sokrétű, változatos koncepció irányába.

Az elmúlt fél évszázadban a ház kicsinyített variánsává módosult, hagyományos épületrészeket – a falu lakói jóvoltából – a szimpózium időtartamára, illetve egy-egy installáció erejéig nyolc országból érkezett alkotógárda vehette birtokába. A nyári konyhák az idők során a megváltozott életviszonyoknak megfelelően átalakultak, a külső szemlélő számára különös, furcsa kortörténeti dokumentummá, új szerepkörű terekké váltak. Az élő tradíció egymásra rétegződő „szövetére”, amelyet lokálisan a hengerelt falak, hímzett falvédők, a 60-as, 70-es évek tömeggyártásban készült hétköznapi tárgykultúrája, a vidéki élet sallangmentes funkcionalitása, a népi vallásosság naiv ihletése jellemez.

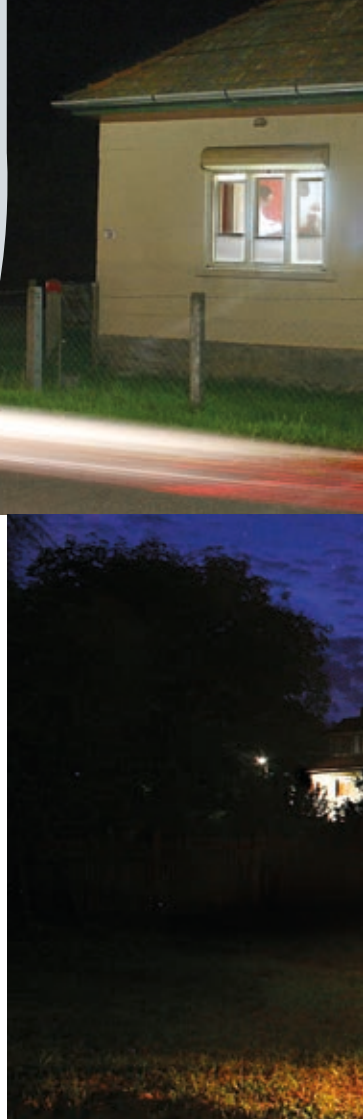
Augusztus 5-én a látogató közönség a falu különböző pontjain található házaknál stációkként közelíthette meg az installációkat. Kivételes élmény volt szembesülni azzal, hogy nem egy steril múzeumi térben járunk, hanem az ember léptékű, harmonikus domboktól és erdőktől övezett természeti környezet kulisszájába helyezett élő település szövetébe integrálódott az évről évre egyre nagyobb léptékű és kiterjedésű művészeti projekt. Nem beszélve arról, hogy a háziak önzetlen gesztusaként a hétköznapi életként használt, ideiglenesen átengedett szobák, helyiségek váltak a művészet színterévé, mintegy elmosva a határt a kettő között. Átlépve a küszöböt, mindenütt érzékelhető volt a lakók „jelenléte”, sőt Sánta Eszter tárggyüttese

keretezésében az egyetlen szobás házikó lakója az ágyként és ülőgarnitúraként is szolgáló kereveten ülve fogadta a látogatókat, bőséges verbális információval is ellátva a zavarát palástoló, kíváncsi érdeklődőt.

Az évek alatt természetessé vált, hogy ez a szociokulturális érzékenység vezérmotívumként vonul végig a cerediek tevékenységében. A telep művészeti vezetőjének, Fürjesi Csabának a múzeumkertben elhelyezett, üvegezett vitrinszerű, szentélyfülkére emlékeztető házikómakettje szinte modellezte az épületek és a nyári konyha viszonyát. A főzőhelyiség redukciójaként létrejött alkotás centrumában az örökmécsesként pislákoló fénynek az élet jeleként értelmezhető szimbólumával azt az üzenetet erősítette, hogy ezek a létesítmények az idő múltával fokozatosan a legszükségesebbre szorítózkodó lecsupaszított, minimalista lélettérré váltak.

A Bánki Ákos–Verebics Ágnes-szerzőpáros által belakott konyhában a történelem – határtelepülésként adekvát módon utalva a hetven évvel ezelőtti kitelepítésekre –, illetve az emberi sorsoké volt a főszerep. A drámai hangütésű installáció kiinduló gondolatát egy hímzett falvédő szövege („Bármerre visz sorsom útja, hazavágyom csendes kis falumba...”) inspirálta.

Több alkotó a témafelvetés szerves következményeként a női szerepekre reflektált. Tina Herttua Awomanin a *Box II. Should I stay or should I go?* című, a falu fahídjának korlátja mellé helyezett, elhagyott kofferből építkező tárgykollázs a maga titokzatosságával a zárt társadalmak, a hagyományok által szentesített női szerepvállalásának problémakörét boncolgatta. Francesca Rosa Pantaleoa a nemiség kérdését érintve egy kettévágott női bugyogóból varrt, hímzett, az ünnepi asztalt borító, terítőre emlékeztető munkáján Petri György *Mari marasztal* című versének sorait használta fel. Jozef Suchoža negatívba fordított, fekete-fehér videóinstallációján az ételkészítés szakralizált, filozofikus olvasatát adta. A filmen felülről – mintha a néző lenne a cselekvő – szorgos női kezeket láthatunk, a tésztaanyújtás folyamata során a kinyújtott matéria teljesen befedi a képsíkot. A hat egymás felett egyenlő

Krnács Ágota munkája

a gyümölcsből lekvár, befőtt vagy szörp keletkezett. Krnács Ágota a modernitást és a tradíciót ütköztető projektjében a ház ablakát használta vetítőfelületként. A belülről vetített filmen a konyhában önfelédten tabletező, a külvilágról tudomást sem vevő művészt láttuk, mintha csak az utcán kószáló éjszakai járőkelőként pillanthatnánk a ház belsejének rejtett életébe.

Több alkotó – köztük a berlini Christoph Eckelt fotográfiáival – a családi élet színtereként, annak szentélyeként reagált a nyári konyhára, kommemoratív, megemlékező szerepére. Révész László kockacukor alapra helyezett együttese pszeudoemlékműként funkcionált, efemer voltában tovább fokozva, de egyben meg is kérdőjelezve a látható mű valóságtartalmát. Az étkezés ceremóni-

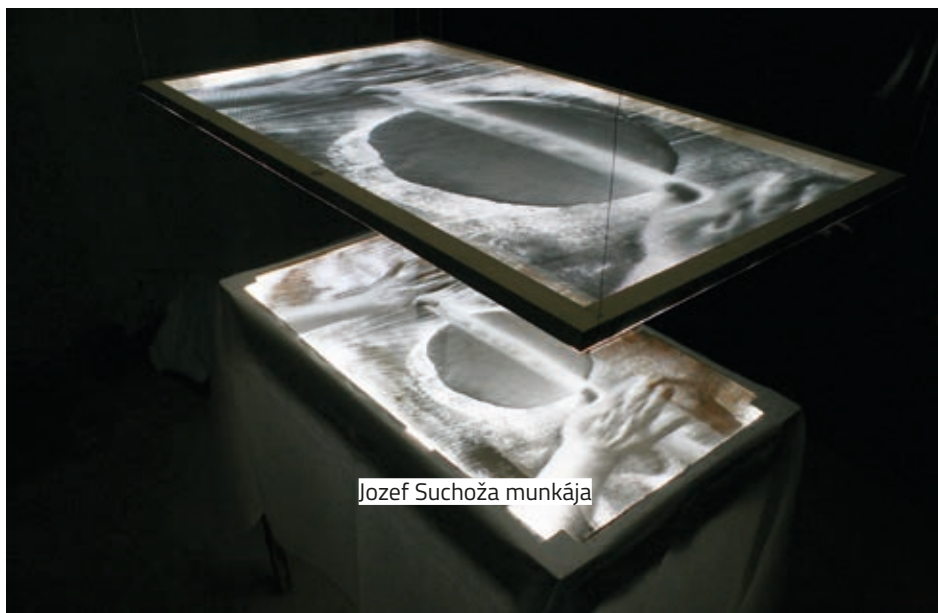

Fürjesi Csaba munkája

távolságra elhelyezett, lebegő felületként megjelenő, keretezett tüllvászon felületre alulról vetített kép nem mindennapi vízióként hatott a falusi házból tavaly átalakított sötét múzeumi térben. Tomasz Piarst geometrikus festményeit a konyhai ételkészítés folyamatai ragadták meg. A hajdani háziasszonyok által készített, befőzött, párolt ételek és italok titokzatos metamorfózisának állított emléket. Képein a bonyolult asszociációs folyamat következtében a konyha alkímiájából modern, absztrakt olvasat keletkezett, utánozva és leképezve azt a folyamatot, ahogyan egykoron

ájának minimális eszközökkel megjelenített objektje, az asztallal és az üres székekkel egyszerre hívta fel a figyelmet az elmúlás és az elmagányosodás folyamatára, és egyben állított emléket az egykor ott lakóknak. Fürjesi Csaba light-boxai és Jozef Suchoža Szűz Mária-kisplasztikája, illetve átfestett ikonja magától értetődő természetességgel egészítették ki a művészek által választott szoba eredeti berendezésének hatókörét.

A szervezők által felvetett egyik kérdés – „a 21. század elején mennyire lehet hatással egy nemzetközi művésztelep egy élő falu mindennapjaira?” – az idén Cereden készült munkák egyértelmű választ adtak.

Jozef Suchoža munkája

Mára már szellemi műhely

55 éves a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep

RÁCZ IMRE

A hely szelleme munkál a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep alkotóiban. Az ország legrégebbi folyamatosan működő művésztelepe immár 55. alkalommal nyitotta meg kurzusát. Az öt és fél évtized alatt olyan szellemi műhellyé vált, amely nemcsak figyelemre méltó, hanem hagyományával is része a magyar és nemzetközi kultúrának. Az idén Brazília, Hollandia, Oroszország, Lengyelország, Szlovákia, Ukrajna és természetesen Magyarország művészei (a festők mellett négy grafikus, egy textil- és egy szobrászművész) dolgoztak a hajdúböszörményi telepen, összesen tizenheten.

Drozsnyik István nagy méretű ceruzarajzainak szürreális világában a sötét és világos foltokat, székeket átjárják, átmozgatják a színes vonalak (*Csak három szék a hegyek lábánál elhagyottan*). Durucskó Zsolt *Ótről a hatra* című, lírai érzékenységet sugalló grafikáján szívesen játszik a ceruza adta lehetőséggel. A tojásforma és annak osztásai a kezdetek és a kibontakozó jövő gondolatát ébreszti fel. H. Fülöp Éva lírai világát a véletlen és a tudatosság, rend és kiegyensúlyozottság jellemzi (*Védő szárnyak*). Szepessy Béla linómetszeteiben és digitális grafikáiban a nagy méretre és az apró struktúrákra épít (*Eratostenés fején találta a szitát*).

František Turcsányi (Szlovákia) észreveszi és észrevéteti az értéket ott és abban, ami mellett a legtöbb ember elmegy. Képei megfestésének módja könnyed, egyszerű, ám átgondoltságról tanúskodik (*Zuhanó boldogság*). Krzysztof Bojarczuk (Lengyelország) volt az elmúlt év Káplár-díjasa, így a művésztelep az ő kiállításával kezdődött. Képein egy adott szerkezetű világból épít expresszív, új rendet.

Kirándulás Zelemérré

Kurucz Imre szobrászművész letisztult formájú márvány- és gránitszobrait a ráeső fény vonalai, foltjai éltetik (*Bagoly*). Ludmilla Hozjaseva iparművész (Oroszország) egy ősi anyaggal és technikával, a nemezzel dolgozik újszerűen, kísérletező kedvvel. Különböző anyagok beépítésével ér el festői hatást (*Naplemente*).

Láng Eszter alkotásai tudatos festői programról, projektről tanúskodnak. Lírai érzékenység jellemzi, színiskálája egy-két szín gazdagságára épül (*Böszörményi szép napok*). Magyar József könnyed, világos színvilága groteszk formákkal párosul. Különböző léptékű figurái olykor sejtelmesen visszahúzódnak, máskor karakteresen uralják képeit (*Pásztor felhőkkel*). Makai Imre alkotásait oldott színek, formák jellemzik. *Piknik* című festménye vidám életre utal, de mélyében egy sötétebb, rejtőzködő valóság is felsejlik. Pálfy István gyakorta kísérletezik különböző stílusjegyekkel, általában szürreálisán, de tudatos tervszerűséggel építve fel képeit (*Éjjel-nappal, télen-nyáron Hortobágy*). Pálfy Julianna *Üvegablakterv II.* című képe egyszerű formák áthatására, találkozására, a sötét, meleg és a hideg színek bonyolult, de mégis áttekinthető variációjára épül. Stefan Venbroek (Hollandia) portréi, akrillal és tussal készült grafikái festőiségükkel tűnnek ki. Fotókból indul ki, ezeket átírja, gazdagítja (*Férfiportré 8*). Tarciso Viriato (Brazília) tiszta, foltszerű elemekből felépülő képein a színek találkozására teszi a hangsúlyt, műveit apró rajzi elemekkel teszi változatosabbá (*Fény és sötétség*). Veres Ágota (Ukrajna) a látványt írja át síkszerű, színes és érzékeny képelemekkel (*Magasleszen*).

Látogatás a debreceni grafikusegyesületnél

František Turcsányi a munkáival

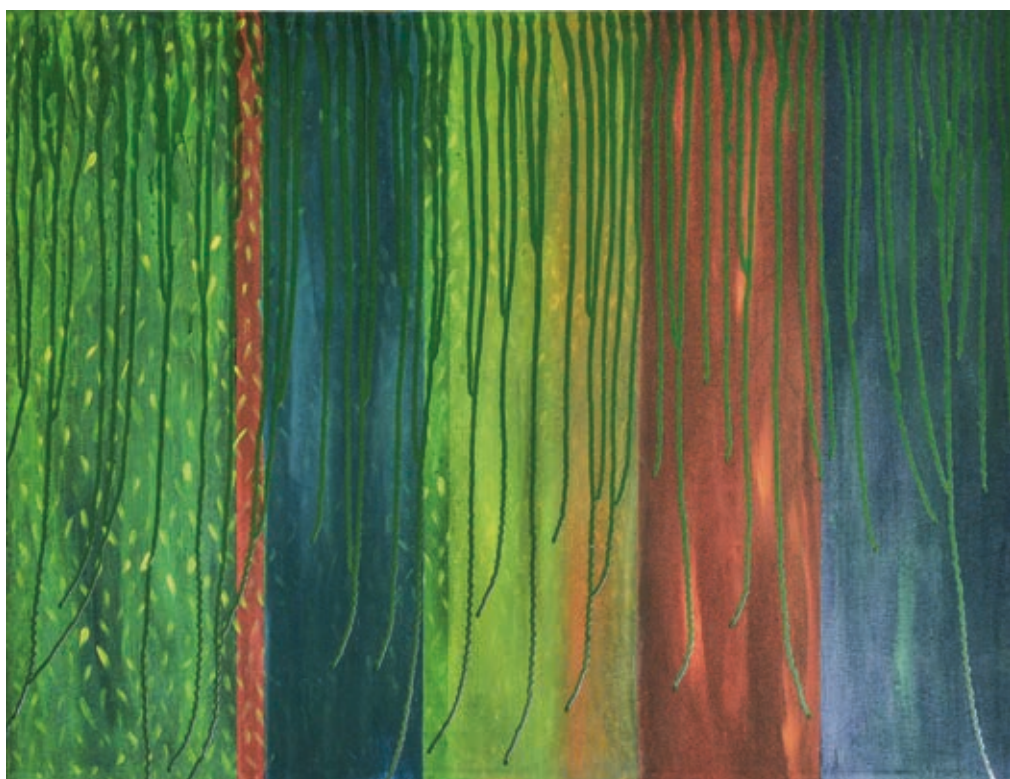
fotó: Veres Ágota

Tarciso Viriato

fotó: Kovács Gábor

Vezetői feladataim elvégzésében nagy segítséget jelentett Kupás Csilla művészeti és szervezőtitkár, aki egyben a kiállítások rendezője. A környezet, a beszélgetések, az inspiráló alkotói légkör lehetőséget és ösztönzést kínáltak az elmélyült munkához, nem véletlen tehát, hogy több mint 200 alkotás született a két hét alatt, amelyből a zsűri 36 művet választott ki a zárókiállításra. A Káplár Miklós-díjat Pálfy Julianna nyerte el. A korábbi művészeti vezetőről, Burai Istvánról elnevezett nívódíjat Drozsnik István, Hajdúböszörmény városának nívódíját Láng Eszter, a Code Art Kft. nívódíját František Turcsányi kapta. Nívódíjat vehetett át Ludmilla Hozjaseva is. Az 55. év művésztelepe méltó módon gyarapította a város képzőművészeti gyűjteményét, mely immár ezernél is több műalkotást számlál.

LÁNG ESZTER: *Fázisok*, 2018, akril, vászon, 80x100 cm

fotó: Kovács Gábor

Kőhegyi panoráma

A Zamárdi Művésztelepről

MIKSA BÁLINT

Művésztelepet alapítani lehetőség és felelősség. Jelentősége szinte minden esetben a vezető, szervező személyiségén, kapcsolatrendszerén, stressztűrésén, szakmai tájékozottságán, elhivatottságán és fantáziáján múlik. Ha valami hiányzik belőle mindebből, félő, hogy befektetett energiáit eltékozza. Tálos Ágota festőművész, a Zamárdi Művésztelep lelke és mozgatója, kemény ember. Közvetlensége révén ismert neveket is képes idehívni. Helyi és országos kapcsolataival nagyrészt önfinanszírozó, adományozó-támogató rendszerben már nyolc éve működteti az utóbbi években művésztelepét a Kőhegyen. Képes aprólékosan, az egyéni igények összeegyeztetésével évről évre újratereíteni ezt az egyhetes alkotótábort. Kitartását idealisztikus és önérdékű tényezők egyaránt motiválják. Egyrészt mint városának lokálpatriótája a maga módján próbálja Zamárdit a kulturális

térképre rajzolni, másrészt elszigetelten működő alkotó, aki az országosan ismert művészek maga köré gyűjtésével igyekszik szakmai tudásán és megnyilvánulási lehetőségein tágítani. Jól érzi magát a hasonszőrűek vidám, szabadon lélegző társaságában. Eredményeit szerényen, önkritikával szemléli.

A telepen készült művek egy része adományként a támogatókhoz vagy a szervező gyűjteményébe kerül, a másik részét természetesen a művészek saját tulajdonuként szállítják haza. Minderről most indul el egy egzakt jegyzék és képanyag összeállítása a későbbi kutathatóság érdekében, és remélhetőleg készül majd katalógus is. A dokumentálás eddig a telep Facebook-oldalán történt. Az eddigi szereplők többek között: Atlasz Gábor, Baky Péter, Csavlek András, Silvijana Drazović, Balaž Dušan, Erdős János, Darko Jovanović, Kossuth Tivadar, Láng Eszter, Lieber Erzsébet, Miksa Bálint, Zeljko Mucko, Nagy Edit, Palásti Renáta, Pálfy István Putyu, Pálfy Julianna, Puha Ferenc, Sáli Róza,

fotó: Lieber Erzsébet

fotó: Lieber Erzsébet

foto: Lieber Erzsébet

foto: Lieber Erzsébet

Sebestyén János, Székács Zoltán, Szok Iván, Tálos Ágota, Tóth Pitya István, Varga Amár László, Varga Patrícia Minerva, Zsóka László (egyetemi hallgató).

E névsort áttekintve jól látható, hogy az alkotótábor funkciója, jellege még nem teljesen tisztázott. Különlegessége lehetne véleményem szerint – a kőhegyi panorámából adódóan – óriási tavunk látványának kortárs festészeti feldolgozása, így a hatalmas, állandó változásban megmutakozó terre való mai reflexiók kiváltása, amennyiben még léteznek

ilyen érdeklődésű, magas szakmai szinten dolgozó autonóm alkotók. Másrészt önmagában is mindig érdekes lehet egy következetes szakmai szűrést követően, de kötetlen tematikában „összeereszteni” művészeinket évente egy-egy hétre. Zamárdiban mindkét út lehetségesnek látszik. Megvan a kellő nyitottság mind a szervezők a befogadó város oldalán, és az alkotótábor eddigi története is ilyen irányú fejlődést mutat.

A külön utakon járó művészek összehívása szemlélettágító eszmecserék lehetőségét adja. Ha egy balatoni kisváros közösségébe csöppentjük mindezt, örömet, szellemi kalandot adunk a helyben lakóknak és a tóhoz látogatóknak. Különben is: ahol a víz összegyűlik, ott a világ jön össze. Nem maradhat ki ebből a művészet sem.

foto: Lieber Erzsébet

VARGA PATRÍCIA MINERVA munkája

„A nap, mely izzón vöröslött mögöttem, árnyékká tört előttem”

V. Kastélypark Nemzetközi Művésztelep
Gernyeszegen

ORGOVÁN KINGA

Az elmúlt évek hagyományait követve idén is augusztus első felében került megrendezésre az V. Kastélypark Nemzetközi Művésztelep a gernyeszegi Teleki-kastélyban. Az alkotótelep programjának megfelelően a művésztelep lehetőséget ad festmények, tájművészeti, helyspecifikus installációk, beavatkozások megvalósítására – természetes anyagok felhasználásával, a műemlékvédelmi szempontokat szem előtt tartva. E törekvést követve a művésztelep vezetői: Knyihár Amarilla és Pokorny Attila képzőművészek által meghívott alkotóművészek között festő-, szobrász-, grafikus- és fotóművész is szerepel, akik zömében Magyarországról érkeztek. A művésztelepen készült alkotásokból augusztus 10-én nyílt kiállítás a gernyeszegi barokk kastély emeleti termeiben. A „múlt és jelen”, a „víz”, a „reflexió” és a „fény” hívószavak után az idei művésztelep témája az „árnyék”.

POKORNY ATTILA:

Kőárnyék, 2018,
folyami kő,
170x58 cm

„A nap, mely izzón
vöröslött mögöttem,
árnyékká tört előttem”.
A Purgatórium III.
énekében a Dante elé
vetülő árnyék saját
testének indexeként
jelenik meg, mely
minden evilági, földi
test jellemzője. Egyben
ez teszi különbözővé
a túlvilági lét „árnyké-
peivel” szemben, akik
Dante felfogása szerint
nem vetnek árnyat,
hiszen már ők maguk
is árnyképek. Hans
Belting antropológiai

nézőpontból közelítette meg a kérdést, és a dantei világképből kiindulva a testtel mimetikus viszonyban álló kép és árnyék azonosságát fogalmazta meg. Ezt a gondolatsort támasztja alá a képzőművészet születéséről szóló, idősebb Plinius által leírt mítosz, miszerint egy korinthuszi lány távozni készülő kedvesének falra vetülő árnyképét rajzolta körül magán a falon. Így egyesült a falon árnyék és kép, amely egyszersmind a valós test lenyomataként is értelmezhető.

Az emberi test vetett árnyéke a témája Pokorny Attila két, a kastély parkjában fellelt természetes anyagokból készített installációjának. A Kőárnyék című alkotás klasszikus női alakot formáz, mely a Maros folyó mentén talált folyami kövek töredékeiből áll össze, mozaikszerűen a kiállítótér járószintjére helyezve. A kontraposzt tartásban álló, karjait teátrálisan felemelő figurában szinte a kastély kertjében található barokk szobrokra ismerhetnénk, ám az árnykép valós eredete rejtve marad, csak maga az árnyrajz marad hátra mementőként az élők világából.

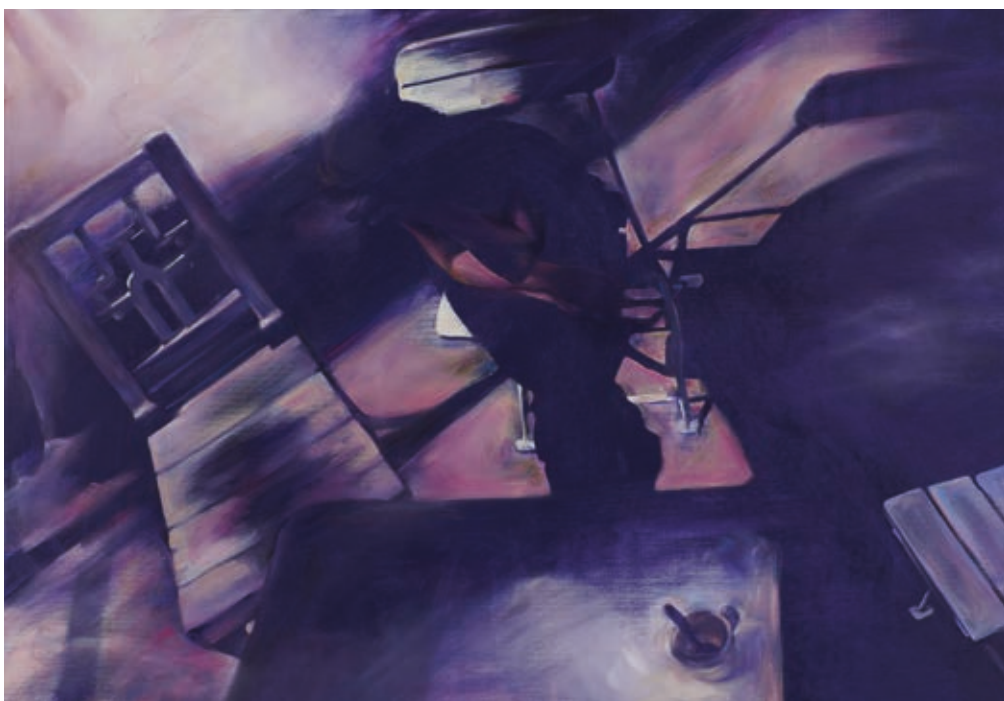
Osgyányi Sára több festményét a művésztelep közvetlen környezetében fellelt árnyékrajzok inspirálták. Az egyes növények éles kontúrokkal, erős megvilágításban, felnagyítva jelennek meg a vastag faktúrájú, élénk színű képek előterében, míg azok árnyképei hol önmagukra visszatükröződve, hol a kompozíciók háttérében rajzolódnak ki. Öry Annamária a kastélypark óriás ősfáinak kiszemelt részleteit festette meg a szabadban két nagyméretű vásznan. Az adott látvány természetű ábrázolása során Öry figyelme a dús vegetációjú zöld növényzetre – különösen a fák ágaira, leveleire – irányult, melyet nagy műgonddal, finom, aprólékos ecsetkezeléssel festett meg.

BABINSZKY CSILLA:
Seki (Mutual Alive),
2018, installáció,
asztal, bab, akril,
vászon, vegyes
technika, papír,
szöveg,
200×230 cm

**KNYIHÁR
AMARILLA:**
Lombárnyék III.,
2018, olaj-vászon,
130×200 cm

MAKRAI ADÉL:
Árnyék I., 2018,
olaj-vászon,
70×100 cm

CSÓKA SZILÁRD-ZSOLT: *Cím nélkül*, 2018, olaj, vászon, 100×100 cm

A vetett árnyék mint fizikai, optikai jelenség több, a művésztelepen alkotó művész alkotásában hangsúlyos módon is megjelenik. Makrai Adél a kastély ablakából kinézve találta meg két festményének témáját. A redukált színvilágú, fotó alapú munkák sajátja a felülnézetből érzékelt látvány összegző, lényegre törő kiemelése, a tárgyak és alakok felnagyítása a fény-árnyék hatások és kontrasztok segítségével. Knyihár Amarilla Lombárnyék című festménysorozatán a fák falfelületre vetülő árnyéka a valóság, az illúzió és a képzelet különböző szintjein jelenik meg, egyszerre, egy képmezőbe sűrítve. A sorozat egyes darabjain a falról, mint transzparens felületről tükröződnek vissza a fák által vetett árnyékek illékony sziluettjei. Bencze-Kovács György Sírkőárnyék című fekete-fehér fotóján a vetett árnyék hangsúlyos jelenlétének tartalmi jelentősége van: a segevári temető régi sírkövein kirajzolódó árnyék (a környező nyughelyek árnyéka) transzcendens, szakrális jelentéssel telítődik.

Csóka Szilárd-Zsoltnak a művésztelepen készült festménysorozata a mai ember morális és egzisztenciális helyzetének érzékeny megfogalmazása. Alkotásain az élénk színű, széles gesztusokkal felvitt háttér előtt magányos, látásukat veszített emberalakok tűnnek fel, akik a semmibe révednek. Szanyi Borbála fából faragott kisplasztikái Azsúr című sorozatának (fa- és vasszobrok, videó, 2017) szerves folytatásai. A Redukció I. és Redukció II. című szobrok felcsavart drapériák lapogatásának plasztikus rétegződését jelenítik

meg. A plasztikákra jellemző, hogy a posztamenssel egy tömbből kifaragott textilek puhasága erős kontrasztban áll a kompozíció geometriájával, valamint a talapzatot a plasztikával gúzsba kötő heveder feszességével.

Martin Henrik a művésztelepen Bolygók című, meditatív festménysorozatát folytatta tovább. Az általa teremtett „belső bolygók” nehézfémek neveit viselik: az úgynevezett Kobalt bolygók kékes-zöldes korongja vörös alakra festett, sötét színű háttérből tör elő izzóan. Ezek a bolygók belső sugárzással bírnak: a különböző méretekben megfestett képeken egy szín – esetünkben a bolygó kobalt kék színe – felfokozásának, ragyogásának lehetünk a tanúi.

Nincs árnyék fény nélkül és fordítva. Ahogyan Louis Marin fogalmaz a Képek hatalma című írásában: „A kép hatalma a fényben és annak transzcendens fordítottjában, az árnyékban rejlik.” A gondolatmenetet folytatva Babinszky Csilla Seki (Mutual Alive) című installációja fény és árnyék egyenértékűségéről szól, mely egyben a tavalyi és az idei művésztelep szintézisének is tekinthető. A műegyüttes címe a go logikai játék egyik különös helyzetére utal – magyarra a sekit „kölcsonös életben tartásként” fordíthatjuk le –, amikor olyan stratégiai egyensúlyi állapot áll elő, amikor egyik játékos fél sem tud tovább lépni anélkül, hogy ő maga ne veszítsen. Erről a helyzetről, azaz fekete és fehér, fény és árnyék egyenértékűségéről – és így felcserélhetőségéről – szól az installáció. A képek esetében a fehér vászonra, illetve papírra helyezett babszemek fekete festékkel való lefújása után a babszemek fehér színű plasztikus lenyomatai képződtek a fekete háttéren. Ambivalens módon a fény ebben az esetben a fekete festéknek, a vetett árnyék pedig a babszemeknek a festék által el nem ért fehér színű vetületeinek felel meg.

5+5=10

A X. Érdi Művésztelep

NOVOTNY TIHAMÉR

Valahogy úgy vagyok én ezzel az Érdi Művészteleppel, mint az az archaikus utazó, aki mindig egy vágányon érkezik (rendszerint Érd alsóra), majd képletes értelemben többen távozik egyszerre, hogy itt szerzett élményeit és tapasztalatait kaleidoszkópszerűen megsokszorozhassa személyiségének kortársi terében és idejében. Tíz év emlékképekben és művekben majdhogynem leírhatatlan. Tíz év összefonódó, netán összekuszálódó, majd újraszövődő érzelmi és gondolati szálait, egymásra ható szubjektív művészeti programjait – némi túlzással mondván – csak kibogozhatatlan, ámde módfelett tanulságos gubancok felejthetetlen halmazaiként lehetne megragadni.

De fogalmazzunk tisztábban, pontosabban, tárgyyszerűbben, azaz forgassuk vissza az idő kerekét és tekintsük át röviden az Érdi Művésztelep történetét. 2009-ben az Érdi Újság arról tudósította olvasóit, hogy T. Mészáros András polgármester július 20-án egy sajtótájékoztató keretében bejelentette az Érdi Művésztelep megalakulását és megnyitását, amelynek alapító okiratát (a városvezető mellett) négy helyi és négy meghívott művész látta el kézjegyével. A neveket nem árt megemlítenünk: Büki Attila, Eöry Emil, Karsch Manfred, Kéri Mihály, Gyórfy Sándor, Puha Ferenc, Sz. Varga Ágnes, Wrobel Péter. (A tárgyilagosság kedvéért meg kell jegyezzük, hogy bár Hudák Mariann nem tartozott az aláírók közé – mint pályakezdő művész – az első naptól kezdve rendszeres részvevőjévé vált a nyári telepeknek, ezért ő is alapító tagnak számít.)

A művésztelep létrehozásának gondolata azonban már régebb óta motoszkált azoknak az érdi alkotóknak a fejében, akik először az 1992-ben összehozott X-ART Művészeti Társaság helyi tagjaiként (Kéri Mihály vezetésével) 2008-ig szervezték – sok meghívott „külsős”, legfőbbként a szentendrei Vajda Lajos Stúdió és a szigetszentmiklósi

székhelyű Patak Csoport, valamint a MAMŰ Társaság soraiból verbuvált alkotó részvételével – tematikus kiállításait, elsősorban a helyi Szepes Gyula Művelődési Ház Galériájában. Ennek a tágabb érdi művészközösségnek a legbelsőbb szellemi magja, szűk asztaltársasága 2008-ban elhatározta, hogy a ma is élő országos mintákat szem előtt tartva s a helyi előzményeket mintegy felkarolva, rendhagyó művésztelepet létesít Pest megye legnagyobb kiterjedésű, legnépesebb városában. A város vezetőségének helyválasztása az Érd-ófalusi milióval,

AKNAY-JÁNOS: *Emlék*, 2018, akril, vászon, 90×80 cm

KARSCH MANFRED: *Távozás*, 2017, akril, vászon, 120×150 cm

PUHA FERENC: *Cím nélkül*, 2017, akril, vászon, 150×120 cm

KOVÁCS JOHANNA: *Realitások*, 2017, vegyes technika, 100×120 cm

FRITZ RAUTNER: *Cím nélkül*, 2017, akril, vászon, 100×70cm

a Pedagógiai Intézetben időszakosan kialakított műtermekkel – a történeti folytonosságot is jelölni kívánta. Ugyanis „1940-től 1944-ig a városrész hajdani Szapáry-kastélyban működött a KALOT Népfőiskola képzőművészeti műhelye” – írta Kéri Mihály az Érdi Művésztelep első katalógusának (2009–2010) előszavában.

élve) „karakter találkozik karakterrel”, „érték áll szemben értékkel” s „egyedül csak az esztétikailag mérhető teljesítmény számít” –, olyan hasonló szemléletű csoportok munkás hétköznapijain és stíluszimpátiáin keresztül választódtak ki és csiszolódtak össze, mint a már említett szentendrei Vajda Lajos Stúdió, a Patak Csoport és az X-ART Művészeti Társaság.

DR HUDÁK MARIANN (Maja): *De Profundis I.*, 2017, vegyes technika, 120×100 cm

(Bár a művésztelep a hangulatos Érd-ófalusi közegben hat éven át zavartalanul működött, 2015-ben intézményátszervezési és felújítási munkák miatt ideiglenesen át kellett tennie „székhelyét” a kissé ridegebb, ugyanakkor másodvirágzását élő újjászületett városközpontba.

A nyári együttműködésekre újra és újra találkozó alkotóközösség 2010-ben Aknay Jánossal és Csetneki Józseffel, 2011-ben feLugossy Lászlóval és Fritz Rautnerrel, 2012-ben Kovács Johannával, 2013-ban Kalocsai Enikővel, 2014-ben Sipos Maricával és Sipos Barbarával, 2016-ban Székács Zoltánnal egészült ki.

A stílusdivatoktól független baráti kapcsolatokra épülő társaság stabil alkotóemberei – akik esetében (Szakolczay Lajos megfogalmazásaival

Az Érdi Művésztelep alapító okirata kimondja, hogy évről évre tíz (öt helyi és öt meghívott) művész kaphat lehetőséget az alkotásra, de a körülmények függvényében a létszám ennél kevesebb is, több is lehet. A megállapodás szellemében az alkotók minden évben egy-egy itt készült munkájukat ajánlják fel a jövőben létrehozandó érdi kortárs képzőművészeti gyűjtemény számára. Az innen származó műtárgyállomány ma már több mint 138 alkotással számolhat.

A nyári művésztelepeket követő beszámoló tárlatokon (ezeket kezdetben a Szepes Gyula Művelődési Ház Galériájában, majd 2011. augusztus 20-a után az újjávarázsolt Gesztelyi-házban, azaz a Városi Galériában rendezhetik meg az alkotók) csak kiérett munkák kerülnek a közönség elé, és sohasem a nyári művésztelep zárásaként, hanem pár hónappal később, a tél eleji időszakban.

Emelj hidat betonszobrokból!

A harmadik Monostori Betonszobrászati Művésztelep

FAZAKAS RÉKA

A harmadik Monostori Betonszobrászati Művésztelep tíz alkotó –Bánki Ákos, K. Nagy Beatrix Tímea, Kuti László, Nagy Zsófia Magdolna, Szalay Péter, Szilágyi Csilla, Tollas Erik, Várbíró Kinga Evelin, Varga Tibor, valamint a művésztelep vezetője, Veres Balázs – részvételével valósult meg 2018. július 16. és 30. között. A Derkovits-ösztöndíjas Veres harmadik alkalommal szervezte meg a művésztelepet, melynek elsődleges célja a beton mint anyag alapos megismerése, a hozzá fűződő negatív sztereotípiák megszüntetése, valamint a szigetmonostoriak beavatása az alkotási folyamatba.

A projekt előkészítése 2008-ban kezdődött, amikor Veres elnyerte a jogot, hogy ő készítse a Szigetmonostor község által adományozott helyi díjak emlékérméit és plakettjeit. Ekkor fogalmazta meg először, hogy betonszobrászati művésztelepet szeretne alapítani a Szentendrei-szigeten. Erre azonban hét évet kellett várni: az országban egyedülálló betonöntő nyári művésztelep 2016-ra valósult meg. Az elkészült munkákból az év őszén kiállítást is szerveztek a faluban és a pécsi Nick Art Galériában, valamint katalógus is készült. Az alkotótelep hagyományteremtő szándékkal indult főként fiatal, pályakezdő művészekre koncentrálna. E terv jegyében lett idén a műhely partnerintézménye a Pécsi Tudományegyetem Képzőművészeti Kara, ahonnan hallgató is érkezett.

A Monostori Művésztelep megvalósulását jelentős összefogás segíti: a Faluház vezetője, Kovács Attila (aki a korábbi években alkotóként is részt vett), a polgármester, Molnár Zsolt, valamint számos építőipari cég, civil szervezet, vállalkozó és helyi lakos támogatása teszi lehetővé a működést. A monostoriak harmadik éve élnek együtt a művészteleppel és a szobrokkal, gondoskodnak a pompás lakomákról, sőt végigkísérik az alkotói folyamatokat.

Az idei művésztelep központi témájaként a közösségépítést fogalmazták meg Emelj hidat címmel. A híd nagy jelentőségű minden szigeti település életében, és különösen igaz ez Szigetmonostorra, melyet a 2008-ban átadott

és sok vitát kiváltott Megyeri-híd végül csak közvetve ért el. A Duna ölelésében fekvő község valódi és virtuális hídjainak elválasztó és összekötő szerepe van a szárazfölddel, a folyóval és a közeli főváros művészeti életével. A megvalósult alkotások az első művésztelep óta gyarapodó monostori betonszoborparkot gazdagítják, illetve budapesti és más városi galériákban válnak láthatóvá.

A beton az egyik legrégebbi építőanyag. E funkcióra már – a mai Szigetmonostor környékén is helyőrséget fenntartó – ókori rómaiak is használták a Vezúv vulkáni tufájának őrlésével utak, vízvezetékek, házak építéséhez. A szilárdulási folyamat évszázadokig is tarthat, így a belőle készült építmények a felszín alatt akár örökké formálódhatnak. A beton mint szoboralapanyag talán profánnak tűnhet, de ha az ókori Róma egyik legjelentősebb templomára, a több mint kétezer éves Pantheon máig a világon legnagyobb átmérőjű vasalatlan betonkupolájára nézünk, a matéria szakrális jelentőségét is felismerhetjük.

A szobrok létrehozásához nagyon kell ismerni a beton alkotóelemeit: a cement, a víz, valamint az adalékanyagok pontos arányait, receptúráit. Veres Balázs minden technológiai titok tudójaként valamennyi öntvény készítése előtt patikamérleggen méri ki az összetevőket, hogy ideális öntési és szilárdulási sűrűségű anyag készülhessen. Az idei művésztelepen részt vevő tíz szobrász a közös gondolkodás és alkotás során sokat tanult az anyagról és a sajátos alkotási folyamatokról. A munkák öntőformái főként hungarocellból készülnek, ezeken mindenki egyénileg dolgozik, ám a beton anyagának sajátosságai miatt szükséges az együttműködés is. Az alkotások egymásra és a helyi értékekre reflektálva igazodnak a megadott közös témához, ugyanakkor önállóan is megállják a helyüket. A beton és más anyagok (például fa, gyökerek, üveg), illetve a különböző eljárások (festészet, installációkészítés) vegyítése során olyan egyedi munkák jönnek létre, melyek jól ötvözik a különféle technológiákat. A formázott, illetve anyagában festett vagy pigmentált betonszobrok a rideg matéria helyett – Veres Balázs szerint – „szerethető és bájos”, értékközvetítő alkotások. A Monostori Művésztelep tagjai így építenek hidakat harmadik éve, remélve, hogy a hagyomány folytatódik, s a nyári műhelyben készült munkák nagyon sokáig, akár évszázadokig láthatók lesznek.

foto: Kovács Attila

A Monostori Betonszobrászati Művésztelep résztvevői munka közben

Helyszín és közösség

A III. Lácacsékei Művésztelep

CSETNEKI JÓZSEF

„Az út, mely szóba-fogható, / nem az öröktől-való; / a szó, mely rája-mondható, / nem az örök szó. / Ha neve nincs: ég s föld alapja; / ha neve van: minden dolgok anyja. / Ezért: / aki vágytalan, / a nagy titkot megfejltheti; / de ha vágya van, / csak a dolgokat szemlélheti. / E kettő mögött közös a forrás, / csupán nevük más. / Közösségük: csoda, / s egyik csodától a másik felé tárul / a nagy titok kapuja.”

Lao Ce Tao te King fenti soraival vette kezdetét a III. Lácacsékei Művésztelep záró kiállítása. A művésztelep 2016-ban jött létre egy kis borsodi faluban, Lácacsékén a polgármester, Fedor László felvetésére, és az ő hathatós támogatásával. A művészeti vezető, Éles Bulcsú invitálására már az indulásnál is olyan művészek fogadták el a meghívást, mint Breznay András vagy az azóta már elhunyt Burai István. Később Munkácsy-díjas alkotók (Móder Rezső, Olajos György) is csatlakoztak a kezdeményezéshez.

Lácacséke minden bizonnyal az egyik legkisebb magyarországi település, amely művészteleppel rendelkezik. Ráadásul könnyen lehet, hogy az egyik „legfiatalabbal”, mert eddig csak – az ideivel együtt – három esztendeje működik a telep. A polgármester lelkesedése és támogatása, valamint a szakma érdeklődése biztosítja a folytatást.

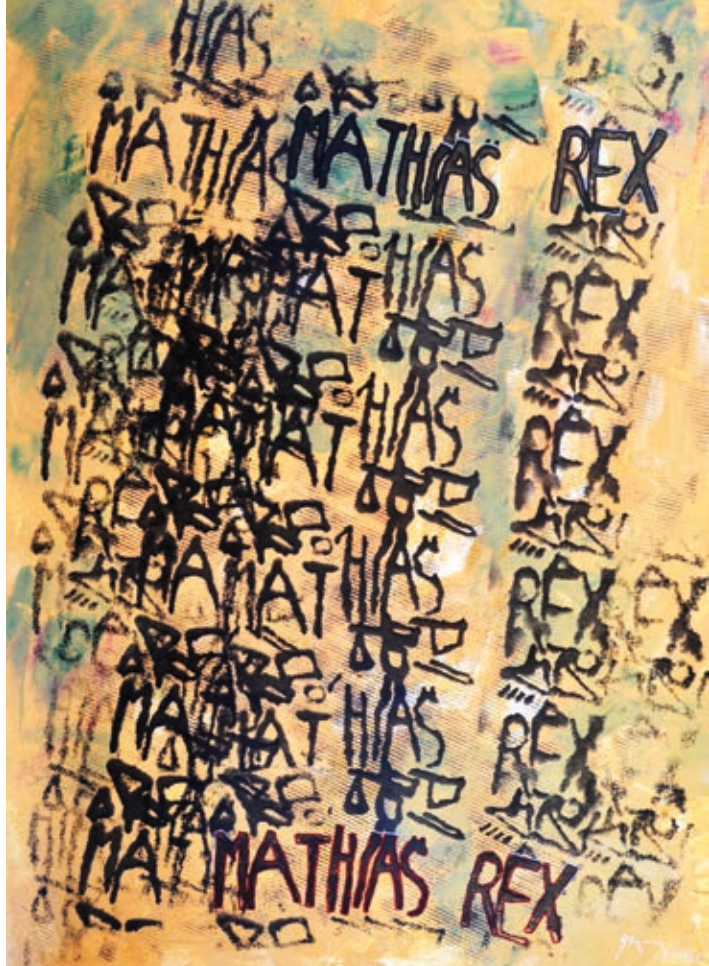
A művészek által a településen hagyott, a falu gyűjteményébe kerülő két munka közül az egyiket minden meghívott művész magával hozza, a másodikat már a művésztelepen készíti el. Így időben talán átfogóbb, stílusában összetettebb képanyag kialakulása várható az egyre fejlődő gyűjteményben, hiszen nem ritka, hogy a két szóban forgó mű készülte között akár több év eltérés is lehet.

A lácacsékei olyan művésztelep, amelynek tagsága évről évre cserélődik. A telepen meghatározott stílus, tematika nincs meghirdetve, de néhány irányvonal már érzékelhetően körvonalazódik az itt maradt képekből és abból, ahogyan Éles Bulcsú évről évre kiválasztja, felkéri a művészeket. A hosszúnak nem nevezhető három esztendő alatt is érzékelhetően körvonalazódik egy kör, amelyre kiemelten jellemzőek az absztrakt-expresszív munkák, de jelen vannak a lírai grafikai

ÉLES BULCSÚ:

Kompozíció, 2007, akril, karton, 70x50 cm

GHYCZY GYÖRGY: *Mathias Rex*, 2018, akril, tus, karton, 70×50 cm

OLAJOS GYÖRGY: *Tanácstalanok*, 2010, litográfia, 72×52 cm

BREZNAY ANDRÁS: *Tanácskozás*, 1990, tus, 29,4×20,6 cm

és a látványelvű-festői képek is: ezek összessége rajzolja körbe a Lácacsékei Művésztelepet, és a település alakuló kortárs gyűjteményét.

Nagyon fontos, hogy a művészek életteli kapcsolatot alakítsanak ki a hellyel, ahol éppen alkotnak. De a művésztelep helyszín, és közösség is egyben. A művész nem egyedül, magában alkot és gondolkodik, hanem közösségben – akár többen ugyanazon problémákon –, miközben rengeteget tanulhat a másik alkotótól, akár önkéntelenül. Novotny Tihámér a Patak-csoportról, illetve az Érdi Művésztelepről azt írta valahol, hogy olyan együttállások, áthallásteremtődések, új, közös rezonanciák jönnek létre akaratlanul is a művésztelepi közegben, amelyek valamilyen megfoghatatlan módon hasonlatossá teszik az itt született műveket, és talán alkotóikat is.

A folyamatosság gondolata mellett a közös gondolkodás, a szemléleti és értékközösség kialakulása is meghatározó szempont egy művésztelep életében. A résztvevők és a hozzájuk kapcsolódó művészpályák már önmagukban is jelzik az alapítók törekvéseit egy stílusdivaktól független, korszerű, értékorientált kortárs művészeti műhely kialakításakor. A közös célnak nem mond ellent az sem, hogy a művésztelepre meghívott alkotók számos eltérő kifejezőmód, technika, felfogás képviselői, hiszen a szervezők

BREZNAY ANDRÁS: *Ruszki Potok*, 2016, linómetszet, 30×30 cm

meggyőződése szerint a szigorú esztétikai minőség, az értékalapú alkotói felfogás egybekapcsol(hat)ja a kifejezési formák akár egymástól lényegesen eltérő megnyilvánulásait is.

Az idén nyáron harmadik alkalommal sorra került művésztelepen hat alkotó dolgozott: Breznay András festőművész (Budapest), Ghyczy György festőművész (Budapest), Olajos György festőművész (Budapest), Siska-Szabó Hajnalka festőművész (Arad/Nagyzerind), Székely Géza Magyar Arany Érdemkereszttel kitüntetett grafikusművész (Kolozsvár) és Zsadányi Zsolt festőművész (Ibrány). Az alkotásokból rendezett tárlaton szereplő művek, ahogyan a korábbi években is, a belső építkezés és a termékeny párbeszéd, a frissesség, a megújulási szándék, az úton lét dokumentumai.

Mustra

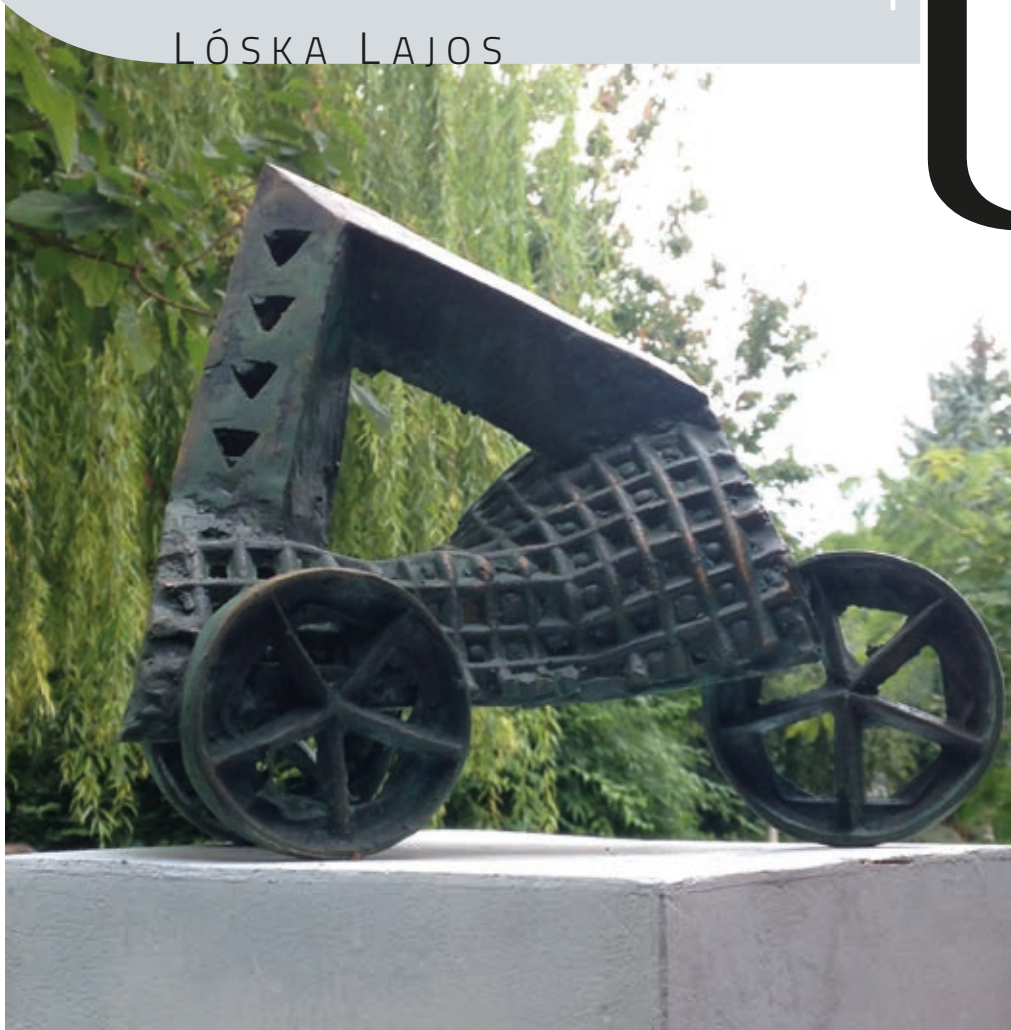
Bemutatkozik a Magyarpolányi
Művésztelep

LÓSKA LAJOS

Még véget sem ért a szobrász szimpózium Magyarpolányban, amikor megnyílt az előző három esztendő termését bemutató Válogatás az Ajkai Grafikai Műhely és a Nemzetközi Bronzöntő és Fafaragó tábor munkáiból 2015–2018 című tárlat.

Érdekes néhány mondatban ismertetni a telep történetét. A magyarpolányi önkormányzat a Veszprém Megyei Közgyűlés támogatásával 2003-ban a korábban kialakított tájházat megőrizve létrehozta a Magyarpolányi Alkotóműhelyt egy viszonylag nagy méretű, hagyományos parasztportán. Csak turista-csalogatóként jegyzem meg, hogy ezekből a népi építészeti remekekből, fehérfalú tornácos házakból egy egész utcára való van a településen. Az ajkai Grafikai Műhely már 2003-óta az említett épületben rendezi a nyári nemzetközi művésztelepeit, 2015-ben pedig –elsősorban Diénes Attila kezdeményezésére – létrehozták a fa- és bronzszobrász alkotótelepet is, amelynek vonzerejét a minőségi bronzöntőműhely jelenti.

A kiállítótérbe lépve először a szobrok tűnnek a látgató szemébe, a grafikák – kiváltképpen a fekete-fehérek – diszkrétan a falakhoz simulnak. Diénes Attila egyfelől meditatívan absztrakt, másfelől gyakran erotikus, biomorf plasztikákat készít. Munkái közül most ez utóbbiakkal, az organikus nonfiguratívakkal találkozunk. Faoszlopok támasztják fából faragott, nagy méretű szürreális hatású felhőit (Lóg az eső lába), amelyek ritkaság számba mennek. Diénes másik műve, a Lendület egy aranycsikkokkal dekorált, egyszerre elvont és erotikus női torzó. Mellé Székely János Térgörbületét, organikus formává gyúrt,

GHEORGHE MURESAN: *Kocsi*, 2017, bronz, 22×36 cm

lekerekített sarkára állított kockáját helyezték. Gaál Tamás két plasztikával szerepel. Kifejezőmódját egyfajta oldott konstruktivizmus jellemzi, ugyanis fellazítja, átformálja, sőt dekonstruálja a klasszikus, 20. század eleji kifejezőmód derékszögben záródó merev formáit. Ez a szemlélet érhető tetten a Falmodell II. című plasztikáján is, melynek párdarabja a Magyar Nemzeti Galériában található. A másik munkáján, az Egy ebéd lenyomatán tányérra borított bögrét, valamint kanál- és villasziluetteket látunk. A szobor direktsége első

DIÉNES ATTILA: *Lóg az eső lába*, 2017, fa, 250×200×80 cm

Folyik a bronzöntés

pillantásra még Daniel Spoerri ebéd utáni asztalon hagyott tárgyakat rögzítő reliefjét is eszembe juttatta, annak ellenére, hogy Gaál kisplasztikája nem a pop artot meghatározó tárgyakról szól. Az erdélyi, pontosabban szovátai Sânta Csaba egyszerre humoros és jelképes kisbronzain (Sámán, Menyecske) Bors István vagy Samu Géza munkáihoz hasonlóan a népi tárgykultúra hatását érezzük. Külön ki kell emelnem a marosvásárhelyi Mureşan Gheorghe zöldre patinázott, háromkerekű bronzkocsiját és nagy méretű brutális fafiguráját, amelyek a modern román művészet jellegzetességeiből is felfednek valamit. Elekes Károly az Ecserin és más őcskapiacokon vásárolt, majd feljavított, újraalkotott festményeiről ismert. Most kisbronzokkal jelentkezett, ám ezekbe is belecsempészett valamit korunk giccses tárgyaiból, ugyanis a műzsákat ábrázoló figuráinak öntőformái Barbie baba negatívok. Az összes kiállított műtárgyat már csak a szűk terjedelem miatt sem tudom bemutatni, viszont nem hagyhatom említetlenül Nemes László archaizáló aktjait és a grafikus Csabai Tibor fogásra, keresztre akasztott angyalszárnyas ironikus plasztikáját. A fafaragványokról most csak annyit, hogy a művészek jól kihasználták, kiemelték kompozícióikon a nyersanyaguk természetes hajlatait, ágait, bogait, göcsörtjeit.

GAÁL TAMÁS: *Falmodell II.*, 2017,
bronz, 30x40x15 cm

A grafikák készítői ugyancsak jól ismerik a különböző technikai eljárásokat, kiválóan alkalmazzák azokat, ennek ellenére mintha kicsit elmaradtak volna korunk szellemiségétől. De nézzünk néhány példát! Úrmös Péter építészeti tervre emlékeztető nyomatot mutat be kvázi tudományos stílusban. Kovács Dorottya félgömbbé hajló tája a Kis herceg apró planétáját idézi. Dávid Zoltán művei elvontak, Csabai Tibor Angyala és Piëtája expresszív és tragikus. Deák Németh Mária aquatintái egyszerre anyagszerűek és mozgalmasak. Bodnár Imre grafikáin bravúrosan kombinálja a különböző technikákat. Kamper Lajos lapjai színesek és erotikusak, Fábián László szitanyomásos tájai viszont feketék és komorak. Nemes László festményből és sorba rakott, oldalukra fektetett fejekből összeállított installációja egyaránt eltér a körplasztikáktól és a nyomatoktól is.

Magyarpolányt ma már nemcsak a gyönyörű és meredek barokk Kálváriája és népi építészeti emlékei teszik ismertté, hanem az itt készülő és a kiállításon bemutatott művészeti alkotások is.

SÁNTA CSABA: *Menyecske*, 2016,
bronz, 22 cm

A grafika illata

A Kiskőrösi Művésztelep 2018 nyarán

SZURCSIK JÓZSEF

a Kiskőrösi Nemzetközi Alkotótábor alkotásaiból nyílt kiállítás Jelet hagyni címmel Kiskunfélegyházán, a Petőfi Sándor Emlékházban. A grafikai tárlat aktualitását a Petőfi Emlékév adja, valamint Petőfi Sándor költészete, hiszen munkásságának legfontosabb darabjai inspirálják évről évre a tábor tematikus programjaként az ideérkező grafikusokat.

A Kiskőrösön 2013-ban elindított alkotótáborokat a Kőrös-Körül a Művészetért Egyesület szervezte, és a grafikai munkához a városban működő SZŐ-LA-M Alapfokú Művészeti Iskola speciálisan felszerelt termeiben adott neki otthont, szakmai műhelyt. A szintén kiskőrösi képzőművész és művésztanár, a művésztelep vezető kurátora, B. Zeikfalvy Anna meghívására az elmúlt években a Délvidékről, Erdélyből és a Felvidékről érkeztek fiatal művészek, főleg éppen diploma előtt álló főiskolai, egyetemi hallgatók. A művésztelep művészeti vezetését Filep Norbert grafikusművész vállalta, aki szintén Erdélyből érkezett a táborba.

A művésztelepi kezdeményezés határozott célja a határainkon túl élő, művészeti felsőoktatásban tanuló magyar anyanyelvű fiatalok szakmai találkozóinak elősegítése, a közös gondolkodás, tapasztalatszerzés, az együtt alkotás lehetőségének biztosítása. Mindez pedig éppen Kiskőrösön, a magyar költészet egyik legnagyobb alakjának szülővárosában.

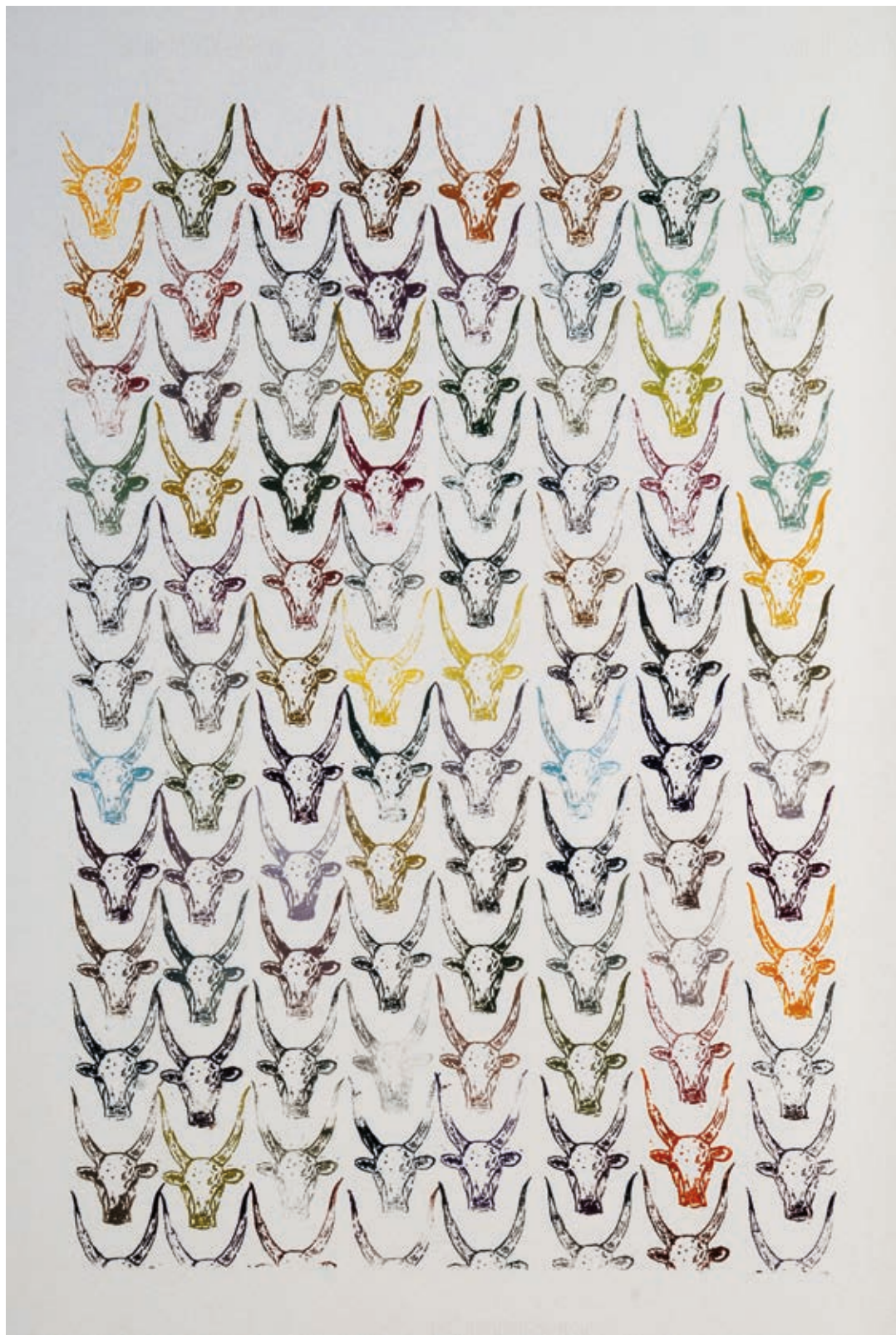

BANKÓ DENIS: *Felröpülök akkor egy gondolatban*, 2017, foltmaratás, 30x20 cm

A művésztelepen készült művek a Kiskőrösi Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum kortárs művészeti gyűjteményét gyarapították és jelenleg ezekből az alkotásokból láthat ízelítőt szeptember 29-ig minden érdeklődő Kiskunfélegyházán.

A tárlatot megtekintve szembesülhetünk azzal, hogyan értelmezi Petőfi világát egy mai, fiatal alkotó, és hogy képes-e az akkori nyelvi és költői gazdagság a mai viszonyok közepette áradni még kétszáz év távlatából is. Technikai értelemben a művésztelepre meghívott művészek sokszorosított grafikai eljárásokkal készítették el műveiket. Az izgalmas grafikai eljárások kivitelezése során az alkotómunka szépsége éppen a processzusban bontakozik ki, abban a körültekintő, alapos ismereteket igénylő, hosszadalmas cselekvéssorozatban, ami által egy-egy ötletből, vázlatból végül is megszületik a mással össze nem téveszthető, finom festékilátú grafika, a lenyomat, vagyis maga a mű. A tematikai kihíváson túl a grafikai eszközök, a műhely, az anyagok mind-mind inspirálóak egy grafikával „fertőzött” művész számára.

Külön öröm, hogy ennek a kiállításnak kapcsán az alkotótáborban készült művek a közönség elé kerülhetnek. 2018-ban forráshiány miatt sajnálatos módon a szervezők már nem tudták tető alá hozni a soron következő, azaz az V. nemzetközi grafikai művésztelepet. A Kiskunfélegyházán látható válogatás talán bizonyítja az elmúlt négy esztendőben Kiskőrösön végzett alkotómunka eredményeit, és remélhetőleg az a pozitív üzenet, ami ebből a tárlatból is sugárzik, eljut a döntéshozók látóköréig, esetleg az erre irányuló, jövőbeni segítségnyújtás és támogatás reményében is. Mert bizony fontos dolgok zajlanak Kiskőrösön.

CZIBALMOS ANNA: *Kiskunságnak száz kövér gulyája*, 2017, linómetszet, 41×30 cm

Két portré a falon

Római ösztöndíjas művészek II.
– Zugor Sándor

P. SZABÓ ERNŐ

???

ZUGOR SÁNDOR:
Ligur tenger, 1948,
akvarell papíron,
24×33 cm

Két portrét őriz budapesti lakásában Zugor Emília az egyik könyvespolca felett. Az egyik olajképről egy kamaszlány néz szembe a nézővel, a másikkól egy harmincas éveiben járó fiatalember. A fiatal lány Emíliát ábrázolja, ahogy őt egykor a másik képen látható bátyja, Zugor Sándor (1923–2012) festőművész látta. Szűk tizennégy év volt közöttük a korkülönbség, és a fivér egy kicsit az apa szerepét is betöltötte húga életében. Emília azt mondja, a három bátyja közül ő volt a legkedvesebb; neki köszönheti a szépségre és bizonyos mértékig talán az emberi furcsaságokra való fogékonyságát is. Sándor vitte koncertekre, felolvasásokra, előadásokra, művésztsársai közé fejmodellnek. Bátyja azt szerette volna, ha úgy nő fel, hogy nyitott a művészetekre,

értő befogadója a vizuális alkotásoknak és a zenének – ez utóbbi Sándor számára nagyon fontos volt, a zene későbbi munkáiban is többször megjelent témaként.

Zugor Sándor a Délvidéken, a horvát–bosnyák határ közelében született. Apja az első világháború után Horvátországban görögkeleti ikonokat restaurált, és eközben ismerkedett meg Slavonski Brodban későbbi horvát feleségével, aki Sándor születése után követte őt Magyarországra, ahol további három gyerekük született. A család előbb Székesfehérvárott, Zugor Sándor apjának pátriájában lakott, majd a második világháború után kerültek Budára.

„Különös idők voltak azok” – emlékszik több mint hetven év távlatából Emília. „Amikor a bátyám a Képzőművészeti Főiskolán volt utolsó éves hallgató, néhányan – ő, Böhm Lipót (Poldi), Reigl Judit és Orosz Gellért megkapták a

Fotó: Kallman Maklary Fine Arts

Fotó: Kalman Maklary Fine Arts

várták az olasz vízumot. A római megérkezést igazi csodaként élték meg. Sándor beszélt olaszul, és a mediterráneum szeretete egész későbbi életén át elkísérte. Az külön adomány a sorstól, hogy a többi magyar ösztöndíjas, akikkel egy időben volt kinn Rómában, csupa kiváló és a későbbiekben maradandót alkotó ember volt: Cs. Szabó László író és műkritikus, Szervánszky, Pilinszky és Weöres Sándor, Lukács György, és persze a szorosabbban vett festőbarátok: Bíró Zsuzsa, Hantai Simon, Bíró Antal. Ez a közös élmény sokáig összekötötte őket” – mondja Emília. Majd így folytatja: „Nagy bánatom, hogy a testvérem Olaszországban készült festményeiből alig maradt meg néhány. Abból az időszakból elsősorban pár rajzot, karikatúrát, vázlatot őrzök.”

Az ösztöndíjat a végletekig beosztva, alaposan lefogyva, de az olasz csizmát beutazva, 1948-ban tért vissza Sándor Magyarországra, ahol közben megváltoztak a viszonyok. Erről az ösztöndíjasokhoz is eljutottak a hírek, ezért a Római Akadémia vezetője unszolásának ellenére nem is mindegyikük tért haza, tartva az itthoni irány további keményedésétől. Hantai, Bíró Zsuzsa és Bíró Antal egyenesen Párizsba mentek, Poldi, Sándor és Reigl Judit viszont hazajöttek, mert azt remélték, hogy a már korábban megkapott francia vízum birtokában

ZUGOR SÁNDOR:
Önarckép, 1948,
akvarell papír,
24,5×34 cm

minisztériumtól használatra a zugligeti Zipernovszky-villát. Ezzel kapcsolatban ma is őrzök egy orosz nyelvű dokumentumot Veres Péter aláírásával – valószínűleg a megszálló hatalom embereinek szólt –, hogy segítsék az irat felmutatóját ügyei intézésében. Később rövid úton kitétek őket onnan, de a művészársaság összetartó maradt, és később abban a háromszobás lakásban, amit a budai hegyvidéken szereztünk, sokszor összejöttek, sőt volt, hogy Poldi hónapokig ott is lakott. Emlékszem, gyönyörűen énekelt, szicíliai népdalokat is.”

Sándor többször volt művésztelepen is – Tiszaladányban és Felsőbalogon –, ahova Bíró Antal, Reigl Judit és Poldi – ahogy később Rómában nevezték, a „négy apostol” – többnyire egyszerre utazott. „Sándor, engem, a kislányt is elvitt” – mondja Emília. Felsőbalogon egy üres kastélyban laktak. „Reigl Judit gyakran rajzolt engem és egy falusi kislányt. Amikor a bátyámat behívták munkaszolgálatra, ott maradtam velük, a jóval idősebb festők között. Én is festegetni kezdtem, a testvérem később meg is mutatta az akvarelleket főiskolai mesterének, Szőnyi Istvánnak.”

1945-46 körül, az úgynevezett Római Ösztöndíj jóvoltából több tehetséges fiatal művész számára nyílt lehetőség arra, hogy Olaszországba utazzon, és a mediterrán levegőn színesebbé váljon palettája. „A testvérem indulás előtt a konyha falára írta fel a leendő címüket: Collegium Hungaricum, Via Giulia 1. Úgy emlékszem, hogy Poldival (Bóhm Lipót) és Reigl Judittal több hétig Bécsben

Fotó: Kalman Maklary Fine Arts

ZUGOR SÁNDOR: *Itáliai táj*, 1948, akvarell papíron, 24×34 cm

itthon csak rövid ideig pihennek meg, és utazhatnak újra. A hatóság azonban szinte azonnal bevonta az útleveleiket. Kint készült munkáikat a Főiskolán egy kisebb emeleti teremben mutatták be a teljes alsó szintet elfoglaló, a szovjet festőbrigádok szocialista realista munkáiból rendezett kiállítás árnyékában. „Pár nap múlva jelent meg Rákosi Mátyás beszéde, amiben elhangzott, hogy »nincs szükségünk a dekadens nyugati kultúrára«. Ez számukra a következő évekre teljes kilátástalanságot jelentett. De élni kellett – ezért bátyám Poldival több száz giccset gyártott megrendelésre a szabadság-hegyi lakás nappalijában egy Akácfa utcai kereskedőnek. Ezen kívül operaházi statisztálást is vállalt, és nyelvet tanított.”

Fotó: Kálmán Maklary Fine Arts

A négy apostol
BÖHM POLDI, BÍRÓ
ANTAL, ZUGOR
SÁNDOR és **REIGL**
JUDIT Szicíliában,
1948

Poldi később nagy nehezen szerzett lakást magának, de mivel a helyzetet a társaság eléggé reménytelennek látta, többször elindultak a határ felé. „A két bátyám még a 40-es évek végén elhatározta, hogy disszidál. Először elkapták és tönkreverték őket. Később az egyik bátyámnak sikerült átjutnia, majd egy másik alkalommal Sándor is újra próbálkozott, ezúttal Poldival, de megint nem volt szerencséje. Mindkettőjüket leültették egy évre Veszprémben. 1956 előtt egyedül Reigl Judit próbálkozott sikeresen a társaságból a zöld határon való átjutással.”

Múlt az idő. A pozitív változások jeleként újra megindultak a művésztalépek, melyek egyrészt alkotási lehetőséget és műtermet jelentettek, másrészt biztos étkezést, ami akkoriban nem volt lényegtelen. Emília Sárospatakat emeli ki, mint Sándor talán legkedvesebb alkotóhelyét. „Az 50-es évek közepén folyamatosan festett, nagyon készült egy múcsarnoki kiállításra. Mindig el akart menni az országból, de akkor pont nem. És akkor jött 1956.”

Sándor a tíz évvel fiatalabb felesége unszolására harmadszor is nekiindult a határnak. Amerikába akartak kijutni. „Az addig készült legjobb műveiből, azokból, amikből a kiállítása nyílt volna, összerakott egy mappát, és egy kollégára bízta, hogy juttassa ki Bécsbe. Azzal akart bemutatkozni az Újvilágban. Sajnos azonban a mappa valahol eltűnt, a kolléga

később csak széttárta a kezét, amikor én Sándor nevében kérdeztem róla.” New Yorkban barátok, szakmai segítők és az elveszett mappa miatt gyakorlatilag képek nélkül kellett újrakezdenie, de végül, ha nem is könnyen, sikerült művészként gyökeret eresztenie.

Itthon újra a 80-as években volt az első önálló kiállítása Székesfehérvárott, amelyre sok képet hozott haza. Ennek és még néhány további kiállításának (Budapest Galéria, Kaposvári Múzeum) a tető alá hozását a festőkolléga, Eigel István segítette elő. Zugor Sándor sok képet adományozott a Magyar Nemzeti Galériának, ez egyszerűbbnek tűnt, mint visszaszállítani a képeket a tengeren túlra.

2001-ben aztán egy nagyobb önálló kiállítás lehetősége merült fel, a Vigadóban ajánlottak neki helyet, de ekkor már nem volt egészséges. Bár készült a bemutatóra, 2002-ben a betegség legyőzte. „Utolsó erejével 28 képet hazajuttatott a kedves emlékü Sárospatakra, de mire a köszönő levelet megkaphatta volna, meghalt. Halála után nem sokkal a második felesége által hazaküldött 56 képből is jó párat a sárospataki múzeumnak adományoztam, miután rendeztek ott neki egy nagyon szép kiállítást. A múzeum kiadott egy monográfiát is a munkásságáról, Vámosi Katalin tollából. Mindehhez sok munka, pénz és szervezés kellett, de az eredmény engem nagyon boldoggá tett.” – mondja Emília.

Hogy milyen művész volt Zugor Sándor, azt képei újbóli kiállításával lehetne megmutatni. És hogy milyen ember volt? „Igyekezett mindennek örülni, annak is, ha csak szépen sütött a nap, vagy ha evett egy jót. Sokat leveleztünk, megosztotta gondolatait, és én a leveleinek egy részét le is gépeltem. Örzőm, ahogy az emléket is.”

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.

Neki tizennyolc

Elekes Károly: *Kettős látás*

LAJTA GÁBOR

Memoart Galéria, 2018. XI. 18-ig

Nem emlékszem már, hogy mikor hallottam először Elekes Károlyt a tizennyolcas számról beszélni, de tudom, hogy rendre felbukkan az életében. Kíséri és kísérti. A számmisztika bonyolult és komoly tudás, a számnak van matematikája, geometriája, metafizikája, antropológiája. A számok formákat vesznek fel, legyen szó mértani alakzatról vagy írásképről – utóbbi erőteljesen változott még a hindu–arab számírásán belül is. Elekesnek, a festőnek megtetszett a 18-as szám formája, különösen az, hogy „elfordítva: mínusz végtelen”.¹ A lefektetett nyolcas, a végtelen jele, többféle alakban látható a képein, például egy megkettőzött glória vagy Möbius-szalag formájában. Elekes minden évben 18 képet fest, az adott hónap 18-án fejezi be, 18-án állítja ki, s 2018-ig folytatná a képsorozatot, amelyet tizenöt éve kezdett el. Akkor, amikor már egy ideje szakított a hagyományos képalkotással, sőt ellene fordult annak, hogy az egyéni kézjegyű, kijegecesedett stílusú műveket szaporítsa. Van belőlük épp elég a világon, túl sok is – mondta. Hogy ne gyarapítsa a meglévő művek mennyiségét, elfeledett vagy sosem ismert vasárnapi festők alkotótársául szegődött, s a használatukon piacon sínylődő képeiből némelyeket kiemelt, továbbfesti, átdolgozza, s egyúttal meg is menti őket a teljes felejtéstől.

Nem bonyolódna most azoknak a körülményeknek az elemzésébe, amelyek tizenöt évvel ezelőtt Elekes alkotói programját meghatározták,² s arra ösztökölték, hogy kialakítsa saját „utóvédnek” nevezett pozícióját, melyet a világszerte óriásivá növesztett alkotói én és az állandó újdonsághajszolás kényszerével szemben foglalt el, amikor lemondott a teljesen önálló művek létrehozásáról. Mégis, mindezzel együtt, azóta készülő munkái önmagukban is érvényes festmények.

A felhasznált, általában siralmas állapotú és színvonalú, mégis naiv bájt és persze az idő szívszorító rombolását

felmutató „alkotásokat” Elekes Károly műtermi gyakorlatában tekinthetjük akár *aláfestéseknek* is, mint amilyenek általában az elkezdett képek szoktak lenni, hiszen manapság a művészek gyakran egy művön belül is nagy időugrásokkal csaponganak keresztül–kasul korokon, stílusokon. A lipcsei Neo Rauch képfelületeinek egy részét például valamiféle biedermeierrel átitatott szocialista realista plakátfestészeti manír határozza meg, miközben a kép egésze hagyományos lázálomba fordul át. Elekes tehát megtehetné, hogy az őt inspiráló modorban, teljesen saját maga kezdené el a képeit, de tagadhatatlan, hogy a valódi „hozott anyag” már magán viseli a múlt auráját, amit utólag ilyen hitelesen nem állíthatna elő. Másrészt pedig a talált kép Elekes számára egyfajta *modell* (nem véletlenül nevezi az átfestendő képet „alanynak”), mint a csendéletfestőnek a gyümölcs vagy az aktfestőnek a meztelen ember. És ahogy a modellnek egyedi karakterjegyei vannak, Elekes képalanyai is olyan személyes faktúrát hordoznak, amelyre ráépülve, mintegy folytatva a régi festő ecsetvonásait, saját jelenévé teheti az egykori kézműves ténykedését. Olykor a szó szoros értelmében

for: ???

ELEKES KÁROLY: *Hírek*, olaj, karton, 24x35 cm, Eredeti szígnő, Horváth G.M. Feldolgozva: 2016. április 18. másolata

folytatja a régi képet (más kérdés, hogy a hajdani alkotó *úgy* sohasem folytatta volna), hozzáfűz egy-egy motívumot, mint az egyik legsikerültebb műben, a *Hírekben*, ahol a Szüle Péter-stílusú képben üldögélő parasztemberek újságja Möbius-szalag módjára megtekert végtelen hírfolyammá változik, ők pedig mintha hosszú évtizedek, talán egy évszázad óta vizsgálnák rezignált, merev tekintettel ugyanazokat az ismétlődő híreket.

Ha megpróbáljuk elképzelni Elekes alkotói eljárását, amikor a kiválasztott ócskapiaci szerzemény letisztítása, a vászon újrafeszítése után hozzáfog saját munkájához – noha már a tisztítás, sőt a kiválasztás is saját munkának

1981-ben, Sepsiszentgyörgyön: „Akkor dolgozom, ha az idea eléggé irracionális ahhoz, hogy megvalósíthassam a bizonytalanság olyan fokán, amely annyira nyitott, hogy esetleg elkerülhetem a látványos sorompókkal lezárt végkifejleteket.”⁴ Lehet, hogy Elekes már a festés megkezdésekor tisztán látja az „ideát”, de az is valószínű, hogy a „bizonytalanság” festői lépései csak a konkrét munka során realizálódnak. Ellentmondásnak tűnhet föl, ha nullpontnak vagy patthelyzetnek nevezzük azt, amit ő maga nyitottságnak, de az eredmény ugyanaz lesz: érzékelhetővé válik a feszültséggel terhes rejtély.

Elekes Károly „tunningfestményei” (szándékosan két n-el írja) első rápillantásra finoman kidolgozottnak, furcsának, de inkább szelíden groteszknek, olykor ellenállhatatlan nevetésre ingerlőnek tetszenek, ám

ELEKES KÁROLY: *Copf*, olaj, vászon, 52,5x45 cm, Eredeti szignó, Prof. Tamási Sándor, Feldolgozva, 2016. jún. 8. másolata

tekinthető –, úgy tetszik, hogy a kiszemelt kép naivan egydimenziós jelentéséhez – mint a kezdőlépéshez a sakkban – hozzátesz egy újabb kijelentést, vagy megkettőz egy motívumot, ezáltal feszültség támad a képelemek között, majd további festői beavatkozások és jelek során és újabb ellentéteken át végül az utolsó ecsetvonással eljut egy nullpontra, egy patthelyzethez, amikor már minden megfogalmazható „mondanivaló” megszűnik, a „jelentés kioltódik” (Erdély Miklós kifejezésével élve). Aki azt hiszi, hogy könnyű megállni e ponton, téved. Valójában rettenetesen nehéz, s éppen ebben áll Elekes különleges képessége és művészi ihletettsége. Nem sikerülhet mindig, akarattal nem lehet előállítani. Erre az ellentétekre épülő módszerre a festő méltatói is felfigyeltek,³ s Elekes is ehhez hasonló elképzelést fogalmazott meg a maga számára már

ELEKES KÁROLY: *Masni*, olaj, vászon, 40x30 cm, Kiatlált szignó, Prida Géza, Feldolgozva, 2016.júl.18. másolata

hosszabban szemlélve feltűnik sötét tónusuk, titokzatos komorságuk, sőt gyakran fenyegető jellegük. Mindez együtt is létrejöhet, gondoljunk egy David Lynch-filmre vagy egy Bodor Ádám-novellára. S egyetértve Alain Robbe-Grillet-vel abban, hogy egy műnek nincs „mondanivalója”, hanem a megvalósítás „hogyanja” alkotja a „nagyon is kétséges tartalmát”, megállapíthatjuk, hogy az a patikamérlegesen kiegyensúlyozott kettősség, amelyről Elekes Károly képeinek szelíd cizelláltsága tragikus, balladisztikus színezetet kap, és olykor éles, furcsa, fenyegető, baljós árnyalatokat vesz föl – még humorba oltva is –, a festői megvalósítás a „hogyan” fent leírt menetéből következik.

A képek láttán az önkéntelenül felszakadó, majd torkunkra fagyó nevetés oka az abszurditás, az oda-vissza ingázás a nevetés és a komorulás, a kétely és a megkönnyebbülés, a szorongás és a felszabadulás között. Elekes vállalta és viszi tovább a közép-európai

abszurd művészet, ezen belül az erdélyi szellemiség, az erdélyi irodalom és festészet örökségét, ezt a bonyolult és sokrétegű, tragikus és groteszk, humoros és önironikus, földközeli, sötét szakadékokkal szabdaltságot és napfoltokkal felizzított látásmódot. Még akkor is továbbviszi, amikor lázad ellene, amikor el akar szakadni e stílusjegyekről, amikor le akar számolni a *saját stílussal* – akkor is valójában az elszakíttóságot, a személyes és művészi elszakíttóságot – a nem szűnő kettősséget – éli át és mélyíti tovább. Elekes régi munkáit ismerve szembetűnik, hogy a még Erdélyben kialakított, majd Magyarországra költözve továbbvitt képi eszköztárát, a székely halmokon, havasokon megvalósuló tájművészetének elemeit vagy a galériákban kiállított természetes és ipari anyagokból összeállított tárgyegyüttesekre emlékeztető alakzatait immár motívumszerűen belefesti a kisebbnél is kisebb mesterek olajvásznaiba. Ha ezeket az előzményeket ismerjük, egészen másnak látjuk e szelíden szürreális képeket, amelyeken az elmúlt évtizedben újdonságként metafizikai és vallásos jelképek is feltűnnek: kereszt, szentek, szerzetesek megkettőzve, sokszorozva... Az abszurdtól tovább lépett a transzcendens felé, hogy azután a kettősség jegyében rendre visszatérjen az abszurdhoz.

Kettős látás című festményén Jézus az Olajfák hegyén ül a háttérben két rombusz alakú éghasadékkal, két holddal, két egybefonódó glóriával – végtelen glóriával. A végtelen jele és a festőnkét kísértő (tizen-) nyolcas szám egymásba játszanak. A lefektetett 18-as, a „mínusz végtelen”, ami csak a matematikában lehetséges, máskülönben *abszurd* gondolat, hiszen hogyan is lehetne *valami valamihez képest* végtelen? A *Kettős látás* című festmény Jézusa is mintha éppen e *végtelen* horderejű kérdésen töprengene.

Úgy tetszik, Elekes Károly a képein nem meghaladni kívánja az abszurd helyzeteket, valóban nem zárja le őket „megnyugtató módon”, hanem a végsőkéig feszíti, tágítja, variálja. Művei nyitottak, ő konok. Kulcsszáma a 18, pedig 19-én született. Megkérdezem tőle: miért ragaszkodsz a 18-hoz, amikor 19-én születted? „Azért, mert 18-án születtem – feleli. Egy nappal később írtak be az anyakönyvbe.” Így már minden érthető. Elekes Károly tehát dönthet születései között.

fotó: ????

ELEKES KÁROLY: *Pacsirta*, olaj, vászon, 60x46,5 cm, Eredeti szigő, Pál E. (kópia)
Feldolgozva: 2016. július 8. másolata

Megnyílt számára a lehetőség a tizenkilencben, ami számmisztikailag összeadva 1+9, vagyis 10, végül pedig 1+0, azaz 1. *Az Egység. A teljesség.*

Hirtelen felvillan bennem egy emlék. *A teljesség felé.* Valamikor a 90-es években láttam Elekes Károly kezében Weöres Sándor karcsú kis kötetét. De csak most értem meg, hogy micsoda kihívás lehet számára a tizenkilences, és miért vállalta, cipeli a tizennyolcat. Pedig ez még az utóvédharcnál is sokkal nehezebb.

Jegyzetek

- 1 „Az első 18-as fotó 1984. április 18-án készült Marosvásárhelyen a 18-as számú patika előtt, amikor emigráltam, a vonat indulása előtt 18 perccel, de ez véletlen volt. Nekem leginkább a formája tetszik és az, hogy folyton belebotlom.” (Elekes Károly levélbeli közlése)
- 2 Elekes Károly Tunning-sorozatának elemzése során a festő motivációjáról is részletesen ír Sturcz János rendkívül alapos tanulmányában: Szkeptikus konceptualitás. Elekes Károly „tunningképeiről”. Tunning (katalógus), Dorottya Galéria, 2006.
- 3 Idézi Tasnády S. Attila Elekes Károly *Mezei történetek* című kiállításának megnyitóján, MemoArt Galéria, 2014.
- 4 Uo.

Írásos, monokróm és karcolt képek

Lakner László *Áttekintés/Monochromia*
című kiállításáról

LÓSKA LAJOS

Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény, Veszprém, 2018. VII. 7. – X. 27.

Lakner László monokróm, szöveges, illetve oldott geometrikus festményei tekinthetők meg nyáron és kora ősszel a veszprémi Vass László Gyűjtemény galériájában. A tárlat helyének megválasztása nem lehetett véletlen, ugyanis a szigorúan geometrikus és monokróm alkotások tárházaként ismert Vass-kollekcióban Lakner-mű is található. Ez utóbbi, az anyagtól némileg elkülönítve, szintén megtekinthető.

Lakner László a hazai képzőművészetben a 60-as évek nagy generációjának tagjaként, a honi szürnaturalizmus (A szoba múltja, 1960–61), pop art (Rembrandt-tanulmányok, 1966, Mosoly, 1969), majd a konceptualizmus jeles képviselőjeként ismert. Indulása után a kor jelentős kritikusai, művészettörténészei – többek között Pernecky Géza, Szabadi Judit – méltatták. Majd ahogy generációs társai közül sokan, ő is a külföldet választotta. Megelégedve a Kádár-korszak puha diktatúráját, 1976-ban Berlinben telepedett le, ahol ösztöndíjasként már korábban is élt és alkotott. Az Aczél György irányította kultúrpolitika nemcsak a hazai, de a külföldre került magyar művészeket is igyekezett szankcionálni, mégpedig úgy, hogy moratóriumot hirdetett velük szemben. Laknerrel is ez történt, sikereiről, a Velencei Biennálén (1976) és a kasseli documentán (1977) való szerepléséről csak a barátok és a szűkebb szakma értesült. Életművét itthon a rendszerváltás után a Ludwig Múzeumban megrendezett retrospektív tárlatán (2004) ismerhette meg alaposabban a nagyközönség. Ebből is következik, hogy a veszprémi kiállítást rendező Fehér Dávid a kevésbé méltatott, nem ábrázoló jellegű festészetét kívánta a nagyközönség elé tárni, mindenekelőtt az 1990-es években született festett-szöveges és monokróm munkák közül válogatott. A tárlat legfrissebb alkotása egy színes vonalhálóból felépített olajkép 2016-ból.

Tudnunk kell, hogy Laknernek már korai popartos vásznain is jelen vannak a betűk és a számok, ahogy a nagy amerikai képzőművészekenél is. Jó példa erre az 1967-es *Levél Barbarának* című festménye. Néhány évvel később azután a koncept art hatására eltűntek a tárgyak, és csak a szöveget hagyta meg (Joan Miró telegramja, 1973), pontosabban fogalmazva a 70-es évek elején születetteken egyszerre lehet kimutatni a fogalmi és a festészeti látásmódot. Mint ahogy Brendel János Lakner magyarországi tevékenységével foglalkozó monográfiájában megjegyzi, ennek az egyidejűségnek a megtestesülése a Szignatúrák-sorozat (1973–74), „amelyben az anyaglenyomatos technika felhasználását a 20. század nagyjai, mint

fotó: Navrátil Ferenc

LAKNER LÁSZLÓ: *Magyar furulya*, 1996,
olaj, vászon, furulya, 60×50 cm

LAKNER LÁSZLÓ: *Cím nélkül*, 2016, olaj, vászon, 60x50 cm

Paul Klee és Picasso, Marcel Duchamp és Kurt Schwitters aláírásaival kombinálta.¹ Korai írásos művein azonban néhány kivételével (lásd a Klee-szignós festménye) nyomtatott betűk szerepelnek. Emlékezzünk csak vissza a költő, Paul Celan sorait idéző, *The Black Milk*-feliratos konceptuális szitanyomatára (Idézetmű, 1971), majd a nyomtatott szövegnek 12 évvel később megfestett expresszív kézírásos változatára (Celan (Schwarze Milch)). Ezt az új kifejezésmódot, az oldott festőiséget, melyet a new wave és a falfirkák egyaránt befolyásoltak, elsőként az *Isa pur*-képeken (1981–82) fedezhetjük fel. Téves tehát egyik méltatójának azon kijelentése, hogy teljes elszakadása a provinciális magyar művészettől az 1980–81-es New York-i ösztöndíja idején történt: az Ómagyar Mária-siralom sorai ihlette képeit ugyanis 1981–83 között készítette. Ezekről a következőket mondja egy interjúban: „Amerikai ösztöndíjam idején, New Yorkban 1981-ben iszonyatosan magamra maradtam, ekkor jutott eszembe ez a néhány szó, ez a mondat, amit egy pap mondott el egy

temetési szertartáson a 12. század végén. Abból az időből származnak ezek a sorok, amikor még a magyar nyelv és az írás nem passzolt össze. Ebben az időben már nagyon hatottak rám a spray-írások, a graffitik, amelyekkel New Yorkban nap mint nap találkozott az ember. Ezek szinte egyidejűleg készültek a Celan-képekkel, az *Isa pur*-ból három variánst csináltam, a Celanból kettőt.”² Hangsúlyozni kell tehát, hogy mivel szöveges munkáit folyamatosan festette, nyilvánvaló, hogy ezek a múlt század hetedik évtizedétől napjainkig az életmű legjelentősebb és legtetemesebb részét képezik.

A kollekció ismertetése előtt szükséges röviden a rendezésről is szólni. A kurátor a legpragmatikusabb módszert alkalmazta: külön-külön termekbe csoportosította az egymással összefüggő, az egymással párbeszédet folytató alkotásokat. Az első két helyiséget például főleg az írásos, utalásos hommage-ok töltik meg, majd a körök és a fejek következnek, ezért a kollekció egységét megtörő figurális munkákat (*Kettős fej*, *Ima*) akár el is lehetett volna hagyni. Az emeleti helyiség az absztrakt, vonalhálós festményeké.

foto: Navrátil Ferenc

LAKNER LÁSZLÓ: *Kettős fej*, 2001, olaj, vászon, 60×50 cm

De menjünk sorjában! Az első terembe lépő látogatót, mintegy felütésként, a két részből összeállított *Kövek Netanjáról* (1996) fogadja. A konkrét és az elvont, a szakrális és a profán szembesül egymással rajta: az egyik felén felületre applikált kódarabokat, a másik részén sima, sárgára festett üres képzőművészt látunk. Az ilyen és az ehhez hasonló, pop art inspirálta, két részből összeállított kompozíciók, asszablázsok Lakner munkásságának

sajátos termékei, pályája folyamán újból és újból feltűnnek az 1964-es *Vérző lábtól* a *Palazzo Vecchio kapuja I.* (2000) címűig. A bejárat másik oldalán a vakolt csupasz fehér falra emlékeztető *Duchamp* (1990) tűnik élénk, melynek fehér koloritja egyaránt utal az örökkévalóságra és az elmúlásra, illetve a buddhizmus termékeny úrjére, Lao-ce szerint ugyanis „Ahol megvalósul a teljes üresség, / ott a nyugalom tisztán megmarad, / minden növekszik a maga rendjén, / az örök áramlásban-körbe halad. / Minden virul, terem, / s a kezdethez

Fotó: Navrátil Ferenc

LAKNER LÁSZLÓ: *Duchamp*, 1990, olaj, vászon, 169×130 cm

visszatér szüntelen.³ Sietek megjegyezni, hogy az idézet korántsem önkényes, ugyanis Laknert mindig is érdekelte a buddhizmus, ezt dokumentálja a tárlaton jelen levő *Zen-dob* (1999) is. Visszatérve még a fentebb említett üres és fehér Duchamp-kompozícióhoz, ellentétének, a szintén falfelület hatását keltő, ugyanakkor érzékeny kék, ugyancsak *Duchamp* (1994–1996) címet viselő festménynek a kéksége felidézni bennünk Yves Klein kék munkáinak hangulatát is. Ebben a teremben találkozhatunk a nagy francia impresszionista festő, Claude Monet előtt tisztelgő, vastagon alapozott vásznával, melyen csupa nagybetűvel írva a legnagyobb francia impresszionista piktor neve van. Láthatunk itt továbbá egy magyar vonatkozású alkotást is, a művész számos objektjének sorába tartozó, fehér alapra applikált, igazi hatlyukú furulyát (*Magyar furulya*, 1996). Itt van Veszprémben a sárga alapon antikvával egymás alá írt SATOR, AREPO, TENET, OPERA, ROTAS-feliratú kép is, amely a Ludwig Múzeumban szintén szerepelt (*Sator Arepo*, 1994). A szöveg sajátja, hogy akár balról jobbra, akár jobbról balra, esetleg felülről lefelé vagy alulról felfelé olvassuk, mindig ugyanazokat szavakat adja ki. E latin nyelvű titokzatos „sator négyzet” nem véletlenül foglalkoztatta Laknert, hiszen bár sokan a kereszténységhez kötik, jelentése talányos, a szöveg végső soron önmagáért való. (Csak

Fotó: Navrátil Ferenc

LAKNER LÁSZLÓ: *Duchamp*, 1979, olaj, vászon, 200×150 cm

érdekséggként jegyzem meg, hogy a Laknertől egy generációval fiatalabb Gémes Péter is felhasználta egyik munkáján a palindromot.)

Külön csoportot képeznek az életművön belül az emeleten megtekinthető kis méretű, különböző struktúrákat variáló, geometrizáló, színes – sárga, lila, barna, kék stb. –, zömmel cím nélküli absztrakt, vázaltszerű festmények, melyeknek lényegét elsősorban a szabadon futó vonalak ritmusa adja meg. Absztrakt-dekoratív formaviláguk miatt kevésbé kapcsolódnak az egymásból következő munkák sorából álló Lakner-oeuvre egészéhez, a rendezés ezért kissé túldimenzionálja őket.⁴

A betű és szöveg szinte a kezdetektől fogva része a képzőművészetnek. Ha elfogadjuk George Kubler véleményét, amely szerint minden tárgy műtárgy, Hammurábi király sztéléjét is műalkotásnak tekintjük. A kompozíció részévé a betűk, szavak igazán azonban jóval később, a kubizmus idején váltak. Fontos szerepet játszottak továbbá a klasszikus avantgárdban a kollázsok (Schwitters). Szívesen használták a szavakat és a betűket, valamint a különböző szövegeket kompozícióikon a szürrealisták, a pop art és a koncept művészek is. A Veszprémben látható, közel negyven darabot számláló válogatás legnagyobb erénye, hogy megismerteti az érdeklődőkkel Lakner László utóbbi negyedszázadban készült írásos műveit.

Jegyzetek

- 1 Brendel János: Lakner László budapesti munkássága 1959–1973, 2000, Budapest, 156.
- 2 Sinkovits Péter: Progresszív álmok. Lakner László, Új Művészet, 2005/4, 4–7.
- 3 Lao-ce: Az út és az erény könyve (Ford.: Weöres Sándor), 1958, Budapest, 22.
- 4 Az absztrakt, kvázi geometrikus képekről: Fehér Dávid: Lakner László, 2016, Budapest, 26.

A legmélyebb csend

Schaár Erzsébet felszabadított terei

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA

FUGA, 2018. VII. 5. – VIII. 27., Síp12 Galéria és Közösségi Tér, 2018. VII. 14. – IX. 20.

Minden alkotásnak megvan a maga atmoszférája, kisugárzása. A maga tere. Schaár Erzsébet plasztikai kézzelfogható, szinte sűrű, de mégsem fojtogató csendjükkal láncolják magukhoz a nézőket. Terei és emberalakjai között nincs alá- és fölrendeltségi viszony. Fontosságban és kidolgozottságban egyenrangúakká válnak. A tér nem keretet és háttérrel ad a figuráknak, hanem együtt él velük, akik elvont terekben időtlen kérdéseket tesznek fel.

A *FUGA Művek az emeletről* című kiállításának plasztikai és terei között sétálva már-már az az érzésünk, hogy a falaknak, ajtóknak és ablakoknak egyéniségük, személyiségük, sőt érzelmeik vannak. Az emberalakok mintha tárgyiasulnának, leegyszerűsödnek, az architektúrák viszont érzelmeikkel telítődnek. E kettős viszonyrendszer tökéletes példái a fő- és utolsó műveként számon tartott Utca és a végső installációt idéző alakok. A hungaro-

melletti (fizikai és elméleti szinten) átjárhatóság, az élettelen dolgok érzelmeikkel való telítődése mellett az élők eltárgyasulásával szembesülünk minden egyes plasztikában és installációban.

A szinte időtlenné merevedett világban a mozgás élményével találkozunk lépten-nyomon, ennek iránya azonban már a néző fantáziáján és döntésén múlik. A *Fiú és lány* című szobránál (1965) a két alak vajon egymás felé tart, vagy inkább távolodik egymástól? Arcok hiányában ezt igen nehéz megállapítani. Az *Ápolónők* (1970 körül) szobrán még csak az ajtók állása sem segít a meghatározásban. A *Kórus* (1963) nőalakjai vajon a dal ritmusára mozognak vagy az ének előtti készülődés apró mocorgásainak pillanatában ragadta meg az alakokat a művész? Az arcnélküliség, az alakok vázlatos, nagyvonalú gesztusokkal való megörökítése és a részletek mellőzése tág keretet ad a mozgás értelmezésének, a saját történet megalkotásának. Schaár világában azonban nemcsak az élőlények, de az élettelenek is mozgásba kezdenek. A *Három fal*

(1968) alkotóelemei: a három falsík és a rajtuk egy ismeretlen messzeségbe nyíló ablaknyílások önmagukban is megtáncoltatják a szemet. Az ablaktáblák eltérő magassága két dimenzióban, az ablakszárnyak eltérő irányba való nyitása pedig már a háromdimenziós térben is megmozgatja a nézőt. A különböző irányba való nyitás eltérli a kinn és a benn fogalmát, viszonylagossá teszi az értelmezést, sőt megkérdőjelezi világunkat, és talán világnézettünket is. A néző döntésére bízta, hogy helyet válasszon magának és állást foglaljon különös világának értelmezésében.

fény: Ritter Doron

Kiállítási enteriőr

cellából kifaragott, tömörszerű testek elrejtik a nemi és társadalmi jegyeket, a halotti maszkokat idéző egyénített, de az örökkévalóság nyugalmával felruházott arcok és az élethű kezek azonban a való világhoz kötik alakjait. Az egykori székesfehérvári installáció mindazt egyesíti magában, amelyeket – igaz, kisebb léptékben és egy-egy alkotásra lebontva – megtalálunk Schaár alkotásain. A mozgás és a mozdulatlanság kettőse, a terek lehatároltsága

A terek átjárhatósága a 60-as évek második felétől egy új anyag megjelenésével éri el a tetőfokát. A könnyen formálható hungarocellnek fémes festékkel ad súlyt Schaár, vagy éppen bronzba önti mozgalmas és egy másik világra nyíló tereit. A *Két tükör között* című kisplasztikáján (1972) a tükör tovább bontja a teret, és optikai tulajdonságainak köszönhetően megsokszorozza azt, még összetettebbé és rejtélyesebbé alakítva az addig is zerguzos, izgalmas teret. A tér átjárhatósága tovább fokozódik Schaár

üvegarchitektúráiban. Az eddig rideg felületekbe meleg színekkel és az üveg ragyogásával visz életet. A tér kérdéseivel találkozunk a FUGA falain túl, a Síp12 Galéria és Közösségi Tér kiállításán is, ahol Schaár Erzsébet ismerős, megismerhetők architektúráin és szenvedéllyel töltött falain kívül, az azokba belépő vagy ágyukon heverő alakok mellett a kurátor, Farkas Zsófia beemeli Sajó Edit alkotói terét is. A *Saját szoba* című kiállításon Sajó Edit munkásságát önarcképe személyesíti meg. A Gauguin hatását tükröző, sötét bőrű önarcképtere is olyannyira elvont és képzeletbeli, mint Schaár sosem konkrét világa. A festmény háttérben felbukkanó tornya és épületei egy, a valóságban sosem volt város perspektivikusan összekuszálódott világába helyezi a művészt, a könyvespolcon sorakozó irodalmi művek pedig már a fizikai világot is maguk mögött hagyják: az alkotási folyamathoz nélkülözhetetlen intellektuális térbe engednek bepillantást. Hiszen a tér és a benne található tárgyak jellemünk részét képezik. Személyiségünkhöz megfelelően alakítjuk őket, vagy éppen a mi viselkedésünk idomul a közegünkhöz.

Schaár Erzsébet terei nem önállóan és kiüresedve jelennek meg. Alakjainak megfogalmazása vázlatos, mellőzi a részleteket, gesztusaikat és érzelmeiket viszont szűkszavúsága ellenére is pontosan ábrázolja. Ágyban fekvő alakjainak (*Szerelmesek*, 1965; *Meditáló*, 1965 körül) intimitása vagy a *Fotelben ülő* (1963), a művész édesapját megörökítő figura törekenysége, a *Bundás nőkben* (1964) érezhető nagyvárosi dinamika részletek és egyénítés nélkül is tökéletesen közvetíti az alakok karakterét. Ezt a letisztult kommunikációt használja fel a *Székek – Egy párkapcsolat története I–XIII.* című sorozat (1967–1972) darabjainak megalkotása során is. Az egyszerű vonalvezetésű, dísztelen, funkcionális tárgyak bonyolult viszonyrendszereket vázolnak fel. Heves csatározások és veszekedések, meghitt beszélgetések és egymásra találások, egymás támogatása jelenik meg a kompozíciókban, néha azonban a másikon való uralkodás tiszta gesztusaiban oldódnak fel a székek. A helyzetek és viszonyrendszerek ábrázolását itt is körbelengi a Schaárra jellemző, mindent tudó, komor csend.

Mindannyiunknak van egy terünk, ahol élünk, és megéljük az életünket, alkotó vágyainkat. Egy tér, amelyet mi alkotunk, mi teszünk átláthatóvá, beláthatóvá, amely minket tükröz. Nincs bevált recept ezeknek megalkotására, de egy közös jellemzőjük van: a csend. A mély és meghitt csend, ahogy Schaár Erzsébet és Sajó Edit munkáiban hallhatjuk.

fotó: 7272

SAJÓ EDIT: *Önarckép*

SCHAÁR ERZSÉBET: *Két tükör között*, 1972

fotó: 7272

Nem vagyunk vendégek

A III. Egri Országos Akvarell Triennálé

P. SZABÓ ERNŐ

Kepes Intézet, Eger, 2018. VII. 14. – IX. 30.

Élményfestés – Juhász Nóra, a kiállítás egyik legfiatalabb résztvevője ezt a címet adta munkájának, amelyre a kisiskolások jellegzetes ákom-bákom betűivel fel is írta: Nyári élményeim. Generációs társa, Karai Hajnal egy eldobható mcdonald'sos poharat örökít meg a maga bugyuta reklámszövegeivel, Metzing Eszter viszont egy éjszakai teregetés felejthetetlen jelenetébe kínál betekintést nézőinek. Nem folytatom a sort, a három név, a három mű is mutatja, hogy a fiatal magyar művészek körében megerősödött az érdeklődés az élet sokszor mellékesnek tekintett pillanatai, kellékei, kulisszái iránt, mintha csak újra szeretnék építeni azt a világot, amelyben élnek.

embertársainkkal szemben, elégedetlenül azzal, amit mi magunk tettünk a dolgok változásáért vagy éppen létükben fenyegetett hagyományaink, értékeink megmentéséért. Jó ideje a kortárs magyar művészek sem törekednek másra – hasonlóképpen egyébként a világ más részein élő kollégáikhoz –, mint helyzetük, művészetük társadalmi szerepének, súlyának újraértékelésére, ahogyan ma divatos mondani, újrapozicionálására.

De nem is olyan új ez a törekvés. Fél évszázaddal ezelőtt, az első Egri Országos Akvarell Biennálé 1968-as megrendezésekor, Németh Lajos professzor úgy fogalmazott, hogy „az elmúlt évek során képzőművészetünk mostoha gyermekévé vált az akvarell műfaja. Perifériára,

BÁNKÚTI GERGŐ: *Akvarellek cím nélkül, 2018, 23x27 cm* **BÁNKÚTI GERGŐ:** *Akvarellek cím nélkül, 2018, 27x23 cm*

Valljuk be, nincs ebben semmi rendkívüli: nap mint nap erre törekszünk magunk is, többé-kevésbé elégedetlenül mindazzal, ami eddig történt körülöttünk, hogy ne foglaljuk el az előkelő idegen pozícióját környezetünkkel,

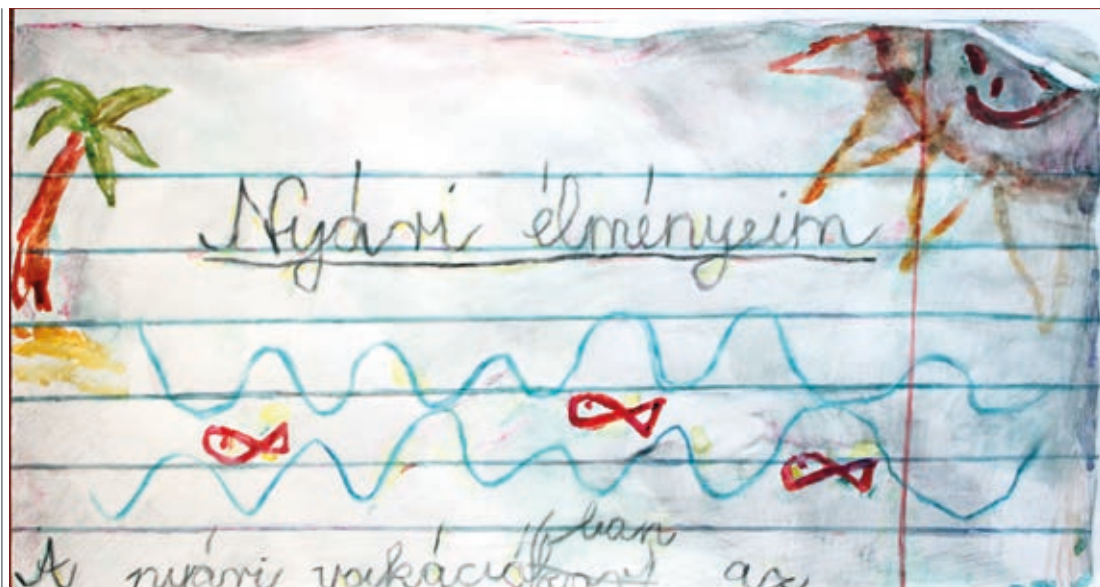
szinte kiszorított helyzetbe került.” Pedig, tette hozzá, „az akvarellművészetnek a modern művészetben is megvan a lehetősége, hiszen a dolgok nem a technikánál, hanem a szemléletnél dőlnek el.” Ki tudná ma már megmondani, mi is lehetett a baj a 3T időszakában az

akvarellal, ha csak az nem, hogy meglehetősen alkalmatlan volt annak a tematikának a tolmácsolására, amelyet, ha csak ajánlásként is, de még mindig hangsúlyozott a művészetpolitika egy-egy nagy kiállítás előtt.

Annál alkalmasabb volt az akvarell művészete minden korban a valóság gyors megragadására, az élmények rögzítésére, a spontán reflexiók kifejezésére. De éppen ez az, ami miatt gyakran emlegetik az akvarellt a piktúra legnehezebb műfajaként is: a színek gyors felrakása a papírra s a gyors száradás nem engedi meg a későbbi változtatásokat. Korunkban azonban más a helyzet: egyre kevesebb a szabadban, alla prima készülő mű, a tűnékeny élmény megragadása, ahogyan az

hanem éppenséggel megerősíti az akvarellfestészet pozícióit. Ahogyan néhány évvel ezelőtt a biennálé kurátora, H. Szilasi Ágota írta, „a legfontosabb az, hogy a vízzel oldódó festékek és a velük kombinálható anyagok közt valójában oly szabadsághoz, kifejező és hatásrendszerhez juthat a művész, mint kevés hagyományos festészeti vagy grafikai eljárás esetén. Így a stílusváltozatosság lenyűgöző, ahány művész, annyi sajátos nyelvezet.”

Abban egyébként, hogy a magyar akvarell a harmadik évezred elején sokszínű képet mutat, jelentős szerepe volt és van annak a munkának is, amelyet a Magyar Vízfestők Társasága végzett az elmúlt időszakban. Több mint két évtizede annak, hogy első kiállítását *Színes víz* címmel megrendezte, azóta pedig rendszeresen meghirdeti pályázatait különböző témákban vagy éppen

JUHÁSZ NÓRA: *Élményfestés*, 2018, akvarell

akvarell egyre összetettebb, egyre aktuálisabb tartalmak kifejezésére tört, úgy bővítette eszköztárát is. A gouache, a tempera, a tus, a diófapác, a színes kréta, a ceruza alkalmazása régóta polgárjogot kapott az akvarellfestészetben, manapság pedig, ahogyan a mostani triennálé anyaga mutatja, újabb eszközöket, technikákat képes integrálni az ecolin festéktől a faágakig, a zománcból az installációig.

Hogy mi a helyzet az akvarellal a jelenben, arról az ötven évvel ezelőtt, 1968-ban indult sorozat tárlatain lehetett a legjobban tájékozódni. Mondhatni, a magyar akvarell a művészi kísérletezés terepévé vált a biennálék évtizedeiben. Az új anyagok, eszközök főhasználatása, a műfaji határok átlépése, a különböző területek demokratizálódása együtt járt azzal, hogy miközben egyre kevesebb lett a „tisztá” akvarell, a vegyes eljárások alkalmazása a műfajon belüli kifejezési lehetőségek gazdagodását is jelentette. A 80-as években, részben az új festészet hatására, megindult a méretek növekedése, a következő évtizedben pedig a két dimenzióból az akvarell kilépett a térbe a kiállítótérbe lógatott vagy a padlóra helyezett installációk részeként. Számos olyan izgalmas mű született, amely új elemeket, megoldásokat alkalmaz, ötvöz az akvarell hagyományos, angol eszközeivel. Paradox módon azonban ez nem megkérdőjelezi,

gyűjti össze tárlatain az akvarellfestészet újabb termésének legkiválóbb, legkísérletezőbb alkotásait. Mindez, természetesen a tagság lelkesedésén túl, elsősorban talán a vezetői – a legutóbbi hosszabb időszakban Szily Géza festőművész, a társaság nemrégiben leköszönt, a stafétabotot Lobler Ferencnek átadó elnöke – odaadó munkájának köszönhetően. Nos, a társaság a 90-es évek végén indította el sorozatát *Angol akvarell magyar ecsettel* címmel arra a bizonyos klasszikus akvarellfestő technikára utalva, melyet mai művészeink kiváló elődje, Barabás Miklós a Lago Maggiore partján sajátított el skót kortársától, William Leighton Leitch-től 1834-ben. Az azóta eltelt időben egyéni, csoportos tárlatok tucatjaival mutatta be a magyar akvarell sokszínűségét, illetve igyekezett erősíteni azt. Tagjainak munkásságáról a triennáléhoz kapcsolódva a *Víz-szint* című csoportos tárlat számol be az Alkotóházban. Jelen és múlt kapcsolódik össze most, a tárlatsorozat indulásának ötvenedik évfordulóján. A várban hamarosan bemutatják a *Víz-hangok* című katalógust, amely az eddigi nagydíjasok munkáiból kínál válogatást, a zsinagógában pedig két kiállítást is rendeznek: a *Párhuzamosan* című bemutató az egri akvarellkiállítások, a salgótarjáni rajz és a miskolci grafikai tárlatok történetét mutatja be a karzaton, a földszinten pedig *Csillagfény* címmel rendezik meg Földi Péter Kossuth-díjas festőművész, a legutóbbi triennálé nagydíjasa egyéni tárlatát.

Fotó: ????

KIRÁLY GÁBOR: *Veszettek*, 2018, vászon, akvarell, 42×63 cm

Nos, ami a sokszínűséget, az elmélyült kísérletezést, az ebből megszülető egyéni hangot illeti, az idej anyagot szemlélve bizonyosan nem lesz hiányérzetünk. Nagy egyébként már a kínálat, a „felhozatal” is, hiszen majdnem háromszáz, egészen pontosan 292 alkotó pályázott, és összesen 699 művet küldtek be. Ezek nagy része sajnos nem kerülhet közönség elé, és a sajnos szót nem a kizsúrizettekkel szembeni udvariaságból használom: egyszerűen nincs elegendő hely több mű bemutatására, mint amennyi – 147 alkotó 234 műve – a falra kerül. Ha úgy tetszik, egyféle keresztmetszetet, „látletet” adhat így a triennálé az akvarell mai magyarországi helyzetéről, a különböző generációkon belüli népszerűségéről. Ilyen értelemben átfogja a kortárs magyar művészet egészét, hiszen a legidősebb kiállító, Gábor Magda 1924-ben született, három évvel később, mint a tavaly elhunyt Szilárd Klára, akinek egy műve mintegy hommage-ként került be az összeállításba. Nem hiányoznak a tárlatról az idősebb, meghatározónak nevezett mesterek művei sem: Bráda Tibor vagy Szily Géza valóban meghatározó képviselője a mai magyar akvarellművészetnek.

A folyamatosság jellemzi elsősorban a művészek alkotásait, ahogyan a fődíjas Kótai Tamás hosszú ideje letisztult jelképeit, izgalmas faktúrájú felületeit, a középgenerációhoz tartozó, Eger város díját megkapó Lobler Ferenc alumíniumlemezzre

NAGY GÁBOR: *Tiszagáti metszetek* (kompátkelő), 2018, akvarell, tus, diófacap, 70×50 cm

festett újomantikus, az expresszív, látomásos elemeket geometrikus szerkezettel ellenpontozó kompozícióit, a Dobó István Múzeum vásárlási díjával elismert Nagy Gábor Tisza-gáti mikrovilágokkal az emberi lét egészét modellező munkáit is. A mítosz és a realitás ötvöződik Király Gábor művein, aki a miskolci Hermann Ottó Múzeum alkotói díját abszolválhatta. Az egeri Eszterházy Károly Egyetem fiatal alkotók számára alapított díját Bánkúti Gergő kapta meg másfél tucatnyi kis méretű lapból összeálló, nemes egyszerűséggel *Akverellek* címmel kiállított munkájára, melyen a mindennapi

élet részletei, figurái a groteszk, az irónia iránt érzékeny fiatal művész sajátos interpretációjában értelmeződnek.

Ezzel pedig visszaérkeztünk a fiatalokhoz, akik közül az idén Egerben jóval többen állítanak ki, mint máskor, és ezt a tárlat szerény anyagi háttere, a díjak számának limitáltsága láttán még egzisztenciális okokkal sem magyarázhatjuk. Sok volt a 35 év alatti fiatal – összesen 74 – a pályázók között is, és a

Fotó: ????

Fotó: ????

kiállítók egyharmada – összesen 38 – is ebbe a korosztályba tartozik. Az is a triennálé érdekessége, hogy a kiállítók közül 66-an a korábbiak egyikén sem szerepeltek, ami jól érzékelteti a műfaj, a technika

iránt megújuló érdeklődést, a rendezvény vonzerejét. Jó néhányan adtak be erős anyagot, 23-an a maximális három művel szerepelnek, s 65-en vannak olyanok, akiknek valamennyi beadott műve kiállításra került. Noha a statisztika olykor kissé unalmasnak tűnik, valójában igen beszédes dolog. Érzékelteti, hogy a triennálékként megújult biennálék sorozata a következő években is érdemes lesz a figyelemre, és alkalomról alkalomra csattanós választ ad azoknak, akik az akvarellt legfeljebb a festészet előszobájának vagy a múlt relikviájának tartották. Igaz, mára nem a funkciók elválasztására, rangsorolására, hanem éppenséggel az értékazonosságra helyezük a súlyt. Keressük az élet valódi koordinátáit abban a reményben, hogy a kiállítás egyik legfiatalabb résztvevője, az 1996-os születésű Csanálosi Mária mégiscsak téved, amikor munkája címében így fogalmaz: *Te itt csak vendég vagy.*

Nem, kérem, otthon vagyunk az akvarellel a jelenben, Magyarországon.

KÓTAI TAMÁS: *Amikor egy vonatot bzmotnak hívnak*, 2018, papír, akvarell, 61×91 cm

LOBLER FERENC: *REM*, 2018, akvarell, gouache, alumíniumlemez, 90×90 cm

Fotó: ????

A Westminster-palota

fotó: Wikipédia

Hiányzó műtárgyak

Nem kevesebb mint 224 műalkotás hiányzik a londoni parlament, a Westminster-palota kilenc-ezer darabot számláló gyűjteményéből. A hatóságok beszámolója szerint a gyűjtemény jelentős részét az idők során elkobozhatták vagy ellopták. A kollekciónhoz több száz szobor, falikárpit, mozaik és festmény tartozik, amelyek összértékét legalább 10 millió fontra becsülik.

A vízbe esett Savoye

A Vejle Múzeum által megrendezett Floating Art fesztiválon tíz köztéri munkát mutattak be. A legkiemelkedőbb alkotás a Le Corbusier által 1929-ben tervezett Villa Savoye-nak Asmund Havsteen-Mikkelsen által készített 1:1 reprodukciója, amelyet a művész elsüllyesztett a dániai Vejle fjordban. A mű politikai töltetű kritika a brexit (és Donald Trump arról szóló nyilatkozata), valamint a közelmúltbeli választási botrányok, a valószínűsíthető manipulációk kapcsán, de szimbolizálja a modernitás értékeinek elvesztését is.

Asmund Havsteen-Mikkelsen: Flooded-modernity

DAVID HOCKNEY: Egy művész arcképe (*Medence két alakkal*), 1972, akril, vászon, 214×305 cm

Lewis Collection
HUNGART © 2018

Ő lesz a legdrágább?

A 81 éves David Hockney válhat az egyik legértékesebb élő művésszé, ha az 1972-ben festett A művész portréja (*Medence két alakkal*) című munkája legalább 80 millió dollárért kel el. A művész a Joe Lewis aukciósháznak kínálta eladásra a képet, amely a becslések szerint még többet is érhet. Ha megvalósul az adásvétel, akkor Hockney képe megelőzi Jeff Koons 58,4 millió dolláros narancssárga léggömb kuttyáját.

„American Diary”

Pop-up kiállítás nyílt Barabás Zsófi műveiből a New York Állam-beli Buffalo Arts Studióban. A kiállítás a New York és Budapest közötti BuBu Artist Resident Exchange programon keresztül valósult meg. A művész a naponta készített jegyzeteit jelenítette meg nagy méretű vásznan. Barabás színes, amorf és izgalmas formái szemben állnak a kemény fekete-fehér papírmunkáival, de mindegyiknek forrása s inspirációja a már bejárt Európa, Oroszország, Japán és a tengerentúl.

Barabás Zsófi: ???

Waliczky Tamás: Ortografikus kamera, digitális fotó, 2017

Waliczky Tamás az 58. Velencei Biennálén

Kihirdették a 2019-es Velencei Biennálén magyar pavilonjának kiállítását. A zsűri a beérkezett 16 pályázat közül Waliczky Tamás és Szegedy-Maszák Zsuzsanna anyagát találta a legjobbnak. Waliczky Tamás Kamerák. Képzelt kamerák és más optikai eszközök című kiállítása a látásra és annak manipulálhatóságára hívja fel a figyelmet, amely napjainkban különösen aktuális, hiszen a képkészítés és annak manipulálása mindennapjaink meghatározó jelensége. A 23 „fantáziakamera” egy digitális technikával tervezett, de analóg módon működő szerkezet által képezi le a világot.

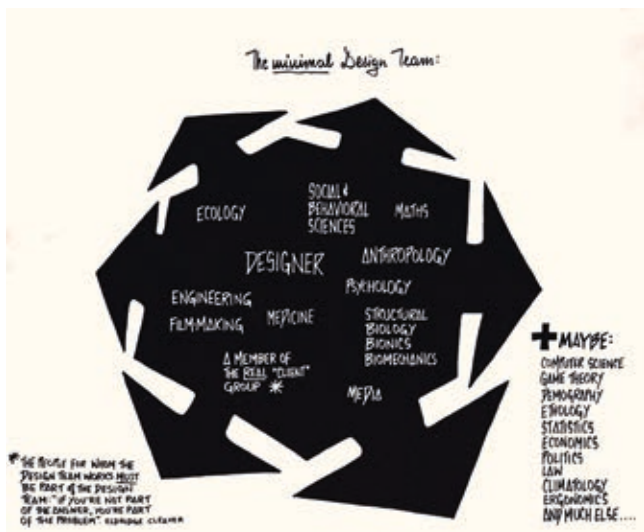
fotó: Somogyvári Ágnes © Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Adattár- és Digitális Archívum

Modernista művészek emléklakettje

Emléktáblát avattak a két magyar bauhaus mesternek a brit fővárosban. Moholy-Nagy László és Breuer Marcell londoni otthonának falára került ki kék színű emléklakett, amelyet csak azon kivételes személyek kaphatnak meg, akik megfelelnek a brit örökségvédelmi szervezet előírásainak. Moholy-Nagy és Breuer az 1930-as években Walter Gropius meghívására érkeztek Londonba, ahol az Isokon Buildingben éltek és alkottak.

Walter Gropius, Breuer Marcell és Moholy-Nagy László kék plakettje, Isokon Building, London

VICTOR PAPANEK: The Minimal Design Team, részlet a Big Character Poster-sorozatból, Work Chart for Designers, 1973

Az aktivista, pedagógus, író és tervező

A németországi Vitra Design Múzeum rendezi meg az első retrospektív Victor Papanek-kiállítást, amelyet szeptember 29-től egészen 2019 márciusáig lehet megtekinteni. A kurátorok, Amelie Klein és Alison J. Clarke koncepciója alapján megrendezett kiállítás a fogyasztói társadalom szerepvállalására, a társadalmi kisebbségek iránti elköteleződésre és a fenntartható ökológiára hívja fel a figyelmet.

fotó: © University of Applied Arts Vienna

A jelen megőrzése

Fejős Zoltán: Új helyek, új metaforák. Közelítések a jelenkor múzeumi etnográfijához

FARKAS ZSUZSA

Studia Folkloristica et Ethnographica, Debrecen University Press, 2017, 425 oldal

Miután radikális gyorsasággal felépült egy új, közvetlenül hozzáférhető információs és tudáskörnyezet, a múzeum elvesztette azt a privilegiált helyzetét, amelyet a kulturális dokumentumok felhasználásában, őrzésében elfoglalt. Konkurencsei azok a kváziarchívumok, közösségi tudástárak, melyek a digitális média által biztosított interaktivitás és fájlmegosztás alapján jönnek létre – írja Fejős Zoltán hallatlan nagy tudással, érzékenységgel, minden lehetőséget számtalan aspektusból megvizsgáló komoly könyvében, amely a következő generáció számára alapvető tankönyvvé fog válni.

Kiváló kötet született, amelyben a szerző összefoglalja eddigi kutatásait, tevékenységét. 15 évig a Néprajzi Múzeum igazgatójaként széles körben érdeklődött a néprajzi, illetve más múzeumok jelenkutatási programjai, a modernizációs, kortárs átalakulási irányok lehetőségei iránt. E kötet első része összefoglalja a múzeumok jelenkutatási helyzetét 1970–2010 között Magyarországon, melynek egyik fő forrása a MaDok jelenkutatási és dokumentációs kísérlete volt. Ehhez kapcsolódva ígéretes kiállítások

voltak országszerte, melyről listát is készített. A jelenkori társadalom és kulturális környezet múzeumi eszközök segítségével történő értelmezése és bizonyos emlékek gyűjteményekben való megőrzése a múzeumi tevékenység lényegére vonatkozó kérdés, s a néprajzi muzeológia számára sokat vitatott, égetően fontos feladattá változott.

A kortárs tárgy-kultúra gyűjtése és muzealizációja ma nálunk nagyon távoli problémának tűnik. Úgy gondolhatunk rá, mint a többi kortárs intézet hiányára, hiszen legalább egy nemzedék szükséges ahhoz, hogy legyen Média Múzeum: benne állami Fotográfiai Múzeum, Design Múzeum, Modern Képzőművészeti Múzeum, Jelenkori Társadalmi Múzeum: benne Portré Múzeum. Leegyszerűsítve a helyzetet, meg kell várni, hogy folytatódjon a nyugat-európai tendencia, vagyis osztódjanak tovább a múzeumok. Ezekben fog megvalósulni a Fejős által sok példával illusztrált nyugat-európai kutatási trend, amelyben a mindenkor jelen művei és tárgyi kultúrája és az általa problematizálható művek a mindennapi kultúrával együtt bemutásra kerülnek.

A könyv a múzeum, a jelenkor és az örökség összefüggéseit vizsgálja fogalmi, módszertani és gyakorlati szinten, az elméleti irodalom, nemzetközi és magyarországi példák elemzésével. A könyvbemutatón a Néprajzi Múzeum munkatársai úgy összegezték a jelentőségét, hogy a kutatás legfontosabb célja olyan tendenciák feltérképezése, amelyek meghatározzák és alakítják a mai múzeumok gyűjteményeit, a múzeumokról kialakított dialógust, múzeum és közönség, továbbá tárgy, kutató, gyűjtemény és tudás egymással összefüggő jelenkori rendszerét. Fejős a kötet címére utalva megállapítja, hogy új terepen új metaforák mellett új értelmet kell találni a múzeumi tevékenység jelenlétét összeköttetésben lévő részének. A terjedelmes, több mint 1130 tételt tartalmazó irodalomjegyzék, közel 300 jegyzet erősíti és hitelesíti ezt a nem könnyű, de érdekfeszítő olvasmányt.

Szürke tények

Palotai János: Benkő Imre élet-mű

VASS NORBERT

MMA Kiadó, Budapest, 2018, 320 oldal

Gyerekként csillésként dolgozott a Bakonyban, majd kis híján kerékpárversenyzőnek ment. De ehelyett inkább fényképezni kezdett, és a II. világháború után indult második nagy fotósnevezdéék egyik legmarkánsabb alkotójává vált. A bauxitbányából azt hozta magával, hogy mindig mélyre kell ásni, az országútról pedig a kitaratást. Édesapja vegyész volt, Benkő Imréről viszont afféle társadalomvegyész lett. Hamiskás mosolyú vājár, aki pillanatokba sűrített sorsokat hoz felszínre képein, nagy látószögű objektívjén apró történetkristályok csillannak meg. Végigfényképezi a szocializmus haláltusáját, hogy a rendszerváltozás idején maga is állás nélkül maradjon. Nem az a fajta viszont, akit a felhők megijesztenének, az alkonyati, szürke fény egyébként is otthonos neki.

Benkő a végidők fotósa. Az apokalipszis hol fáradt beletörődés, hol harsány ünnep a képein. Egyszer az elmúlást méltósággal fogadókat örökíti meg, máskor meg a pillanatban örökre elveszettek talál. Részvétellel közelít a kilátástalansághoz, derűt csempész a reménytelenségbe. Fotóin megbillen, megdől, meggörbül a tér, és az idő is

furcsán telik. A tegnaputánt bemutató munkái azzal a kínzó kérdéssel szembesítenek bennünket, hogy mi történne, ha nem lenne holnap. De hát folytatja. Mintha csak azt súgná: van tovább.

Benkő Imre sohasem beszél mellé. Szokatlan szöveket keres, minden beállítása egyszerre állítás is. Az események peremén dolgozik, de mindig telibe talál. Almási Tamás „néma dokumentumfilmnek” nevezte, Simonyi Balázs „csendes hosszútávotósna” hívja. Tényleg az. Témáihoz (Hajógyári-sziget, ikerpárok, Őzd – hogy csak a három legemblematikusabbat említsem) újra és újra visszatér, varázslatos fotóösszeít évekig, évtizedekig írja. Szívesen mélyül el a különféle kisvilágokban.

Látszik, hogy Palotai János is beleásta magát a Benkő-életműbe. Az MMA Kiadó gondozásában megjelent, izlées kiállítású kötete mégis mintha elsietéséről árulkodna. A szerző sokat szeretne mondani, talán túl sokat is, de mert nem találja a legtökéletesebb pontot, ahova az állványát leszúrhatná, hőséhez többfelől közelít, azonban csak vázlatosan beszél róla.

Életrajzi tényeket ölt művészetelméleti okfejtésekbe, és hiába színesítik helyenként nagyon is találó asszociációk a szöveget, ha ezek – hasonlóan a teoretikus megközelítésű részekhez – kifejtetlenek maradnak. Mivel se az esszézerű fogalmazásmód, se a monografikus igényű tanulmányforma nem válik kellően markánsná, ráadásul a textus régebbi (különben kiváló) interjúk újraközlésével is kiegészül, a kötet fókuszátlan és dekomponált ötvözetté elegyül a műfaji senkiföldjén. Nagy kár.

Nem könnyítik meg a dolgunkat az egyeztetési hibák, a múlt- és jelenidejű dikció közötti gyakori váltás pedig még tovább nehezíti az olvasást. Mintha túl korán hívták volna elő a szöveget. Bár a gondosan válogatott képanyag miatt élmény kézbe venni az albumot, keserűen kell konstatálnunk, hogy Benkő megigéző szürke fényei mellé néhány anekdotát, esztétikai eszmefuttatást és jószerivel szürke tényeket kapunk csak a könyvtől.

acb Galéria és acb NA (VI. Király u. 76.)
Fenyvesi Tóth Árpád IX. 14. – XI. 9.
acb Attachment (VI. Eötvös u. 2.)
Fenyvesi Tóth Árpád IX. 14. – XI. 9.

Ari Kupsus Galéria
(VIII. Bródy Sándor utca 23/b)
Pap Gitta IX. 13. – X. 12.

Art9 Galéria (IX. Ráday u. 47.)
Kacsák Tamás IX. 18–28.

B32 Galéria
(XI. Bartók Béla u. 32.)
IX. 12. – X. 5.

Budapest Galéria (III. Lajos u. 158.)
Drozdik Orsolya IX. 27. – XI. 4.

Új Budapest Galéria
(IX. Fővám tér 11–12.)
Rákóczy Gizella IX. 21. – XI. 18.

Capa Központ
(VI. Nagymező u. 8.)

Hemző-díj 2014–2018
VII. 16. – XI. 30.

Garry Winogrand
VII. 16. – XI. 30.
Fabricius Anna
VIII. 27. – X. 8.

Capa Központ – Valyo Kikötő
(IX. Hajóállomás u. 1.)
Hello From the Other Side IX. 1. – 23.

Csepel Galéria
(XXI. Csete Balázs u. 15.)
Erdélyi Sándor XI. 6. – X. 28.

Chimera-Project Gallery
(VII. Klauzál tér 5.)
Koós Gábor, Váii Morlör XI. 6. – X. 28.

Deák 17 Galéria
(V. Deák Ferenc u. 17.)
Kölyökök + Képregények IX. 7. – X. 27.

Deák Erika Galéria (VI. Mózsaár u. 1.)
Szűcs Attila XI. 6. – X. 20.

Esernyős Galéria (III. Fő tér 2.)
Jakatics-Szabó Veronika
VIII. 1. – IX. 22.

Tenk László
IX. 4. – X. 5.

Faur Zsófi Galéria
(XI. Bartók Béla út 25.)
Gábor Áron VIII. 30. – IX. 28.

FISE Galéria
(V. Kálmán Imre u. 16.)
Bábel tornya IX. 18. – X. 5.

FUGA Építészeti Központ
(V. Petőfi Sándor u. 5.)
The Uncommon Walk – Prologue'
IX. 1–23.

Lengyel, magyar és román textiltervezők
IX. 6–28.

Stalter György IX. 12–29.
Zalavári József IX. 26. – X. 8.

Gaál Imre Galéria
(XX. Kossuth L. u. 39.)
Minya Mária és Gábor István IX. 5. – X. 7.
Benkő Imre IX. 19. – X. 4.

Godot Galéria
(XI. Bartók Béla út 11.)
Jochann Wundertracht IX. 5–22.

Haas Galéria
(V. Falk Miksa utca 13.)
Modern klasszikusok – klasszikus
moderne IV. X. 7-ig

Hegyvédék Galéria
(XII. Királyhágó tér 10.)
XXII. Hegyvédéki Nemzetközi Művésztelep
IX. 18. – X. 4.

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum
(VI. Andrássy út 103.)
ISTEN – NŐ v. 11. – XII. 30.

K.A.S. Galéria
(XI. Bartók Béla út 9.)
Latin-amerikai pop-up kiállítás
IX. 10. – IX. 16.

Ékszeres éjszakája IX. 20. – IX. 23.

Kassák Múzeum (III. Fő tér 1.)
Új szerzeményes gyűjtemény
VII. 7. – X. 14.

Ludwig Múzeum (IX. Komor M. u. 1.)

Westkunst – Ostkunst XII. 31-ig
Erwin Wurm VI. 6. – IX. 23.
Nyelvrokonok IX. 28. – 2019. I. 6.

Mai Manó Ház
(VI. Nagymező u. 20.)
Sputnik Photos, A képzett geometriája
VIII. 31. – X. 7.

Magyar Nemzeti Múzeum
(VIII. Múzeum krt. 14–16.)
Megmentett műkincsek 2018
VI. 22. – IX. 23.

Seuso-kincs VI. 27. – XI. 11.

Magyar Nemzeti Galéria
(I. Szent György tér 2.)
Frida Kahlo VII. 7. – XI. 4.
Bacon, Freud és a Londoni Iskola
festészete X. 5. – 2019. I. 20.

MET Galéria
(XI. Bölcsház u. 9.)
Káplár Géza, Klencsár Gábor, Léka Sándor
IX. 17–27.

Molnár Ani Galéria
(VIII. Bródy Sándor u. 22. 1. em.)
Waliczky Tamás VII. 5. – X. 6.

MKE – Barcsay Terem
(VI. Andrássy út 69–71.)
Stúdió'18 – Szalon IX. 14. – X. 5.

MissionArt Galéria
(V. Falk Miksa utca 30.)
Verebics Ágnes és Csabai Renátó
IX. 8–22.

Műcsarnok (XIV. Dózsa György u. 37.)
Huszárik Zoltán VI. 22. – IX. 30.
A Budapesti Műhely és Kozma Lajos
IX. 5. – XII. 2.

Osztrák Kulturális Fórum
(VI. Benczúr utca 16.)
Szabó Klára Petra / Florian Lang
IX. 3. – X. 31.

Óbudai Társaskör Galéria
(III. Kiskorona u. 7.)
Előd Ágnes IX. 5–30.

Petőfi Irodalmi Múzeum
(V. Károlyi Mihály u. 16.)
Ónarckép álarokokban V. 15. – 2019. II. 28.

Latarka és Platán Galéria
(VI. Andrássy út 32.)
Tomasz Maniewski festményei IX. 12–28.

Resident Art Budapest
(VI. Andrássy út 33. II/1.)
Andrei Gamart IX. 6–13.
Stúdió Galéria (VII. Rottenbiller u. 35.)
STÚDIÓ'18 – Szalon IX. 14. – X. 5.

Tobe Gallery
(VIII. Bródy Sándor u. 36.)
Dora Kontha IX. 7. – X. 13.

Trafó Galéria (IX. Lilom u. 41.)
A sötét feltárása IX. 8. – X. 21.

Várfok Galéria (I. Várfok u. 11.)
Françoise Gilot IX. 8. – X. 27.

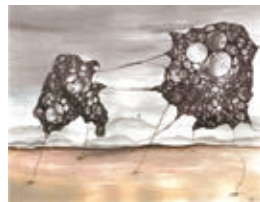
Várfok Project Room (I. Várfok u. 14.)
Szirtes János IX. 8. – X. 27.
Vigadó (V. Vigadó tér 2.)
Nagy B. István VIII. 17. – IX. 23.
Székely Nemzeti Múzeum képzőművészeti
gyűjteménye VIII. 23. – IX. 30.
Átlényegülés VIII. 28. – XI. 26.
E. Szabó Margit XI. 7. – X. 14.

Vitlin Galéria (VI. Vasvári Pál u. 1.)
Petra Feriancová IX. 8. – X. 13.

Vízvárosi Galéria (II. Kapás u. 55.)
Ars Sacra XI. 6. – X. 2.

Balatonfüred

Vaszary Galéria (Honvéd u. 2–4.)
Vágyteljesedés VIII. 12. – 2019. I. 6.

Szerbtemplom Galéria (Szerb u. 5.)
Szilágyi Lilla VIII. 4. – IX. 27.
Horváth Endre Galéria (Rákóczi út 50.)
Czudor Beáta IX. 1. – X. 25.

Debrecen

Déri Múzeum
(Déri tér 1.)
A Vikingek előtt... VII. 23. – X. 14.
A piramisok országában
VI. 12. – XII. 31.

Hal Köz Galéria (Hal köz tér 3.)
Nádas Alexandra IX. 7. – X. 12.

MODEM (Déri tér 1.)
Impressziók VI. 19. – IX. 23.
Az ígéret földje VIII. 11. – X. 14.

Benczúr Emese VIII. 17. – X. 28.

Dunaújváros

ICA-D (Vasmű út 12.)
Csákány István és Robert Olawuyi
IX. 7. – X. 20.

Győr

Rómer Flóris Művészeti és Történeti
Múzeum (Király u. 17.)
Maurer Dóra VI. 22. – IX. 30.

Hódmezővásárhely

Tornyai János Múzeum
(Dr. Rapcsák András út 16–18.)
25 év, 50 képzőművész, 99 alkotás
VIII. 19. – IX. 23.

Kaposvár

Együd Árpád Kulturális Központ
(Nagy Imre tér 2.)
Erdmanné Álló Andrea XI. 17. – X. 7.

Miskolc

Miskolci Galéria (Rákóczi u. 2.)
Mokry asztala V. 24. – IX. 30.
Petrő-ház (Hunyadi u. 12.)

Szász Endre V. 10. – 2019. III. 31.

Nyíregyháza

Városi Galéria (Selyem utca 12.)
Piti Zsuzsanna és Borsos Miklós János
IX. 6. – X. 6.

Jósa András Múzeum (Benczúr tér 21.)
Munkácsy 50 VI. 23. – X. 14.

Pál Gyula Terem
(Vay Ádám krt. 14.)
Aranyász Zita és Huszthy Edit
VIII. 25. – X. 6.

Pécs

Pécsi Galéria (Széchenyi tér)
Josip Alebič VIII. 24. – IX. 23.

m21 Galéria (Zsolnay-negyed)
Támogatott művek az iparművészetben
VIII. IX. 14. – X. 8.

Szeged

REÖK-palota (Tisza L. krt. 56.)
Mihályfi-gyűjtemény IX. 20. – XI. 4.

Szentendre

Ferenczy Múzeum (Kossuth Lajos u. 5.)
Talált pixelek V. 13. – 2019. IX. 2.

Sam Havadtov VII. 15. – IX. 30.
Czöbel Múzeum (Templom tér 1.)
Újrágondolt Czöbel 3.0
V. 5. – 2019. IV. 7.

Szentendrei Képtár (Fő tér 2–5)
Göblyös Luca IX. 21. – X. 28.

Székesfehérvár

Szent István Király Múzeum
(Országzászló tér 3.)
Fehérvár Szalon VI. 27. – IX. 23.

Csók István Képtár (Bartók B. tér 1.)
A bazilika barokk kincsei VIII. 3. – X. 15.
Szent István Király Múzeum, Deák
Gyűjtemény (Oskola u. 10.)
Kecskeméti Művésztelep 1909–1919
V. 11. – XI. 4.

Pelikán Galéria (Kossuth Lajos u. 15.)
Birkás István VIII. 17. – IX. 21.
Szarka Tamás és Szécsi Katalin
IX. 28. – XI. 2.

Szombathely

Szombathelyi Képtár
(II. Rákóczi Ferenc u. 12.)
A textil szombathelyi útja 1970–2018
VI. 29. – X. 11.

Tihany

KOGART Tihany (Kossuth Lajos u. 10.)
Erő és harmónia Ferenczy Béni
művészetében IX. 22. – XI. 18.

Veszprém

Csikász Galéria (Vár u. 17.)
Fototaxis V. 18. – IX. 30.
Modern Képtár (Vár u. 3–7.)
Lakner László VII. 7. – X. 6.

AUSZTRIA

Bécs

Claude Monet Albertinaria, IX. 21. – I. 6.
Gustav Klimt Leopold Museum, XI. 4-ig
Madame d'Or Leopold Museum, X. 29-ig

Kettős élet. Zenélő képzőművészek
MUMOK, XI. 14-ig

Fotó – politika – Ausztria MUMOK, II. 3-ig
Otto Wagner Wien Museum, X. 7-ig
Kortárs csendéletek

Kunsthau, IX. 13. – II. 17.
Olaf Nicolai Kunsthalle, X. 7-ig
Kiállítás. Az ellenpropaganda

Künstlerhaus, IX. 12. – II. 2.
A bécsi virágfestészet Waldmüllertől
Klimgig
Orangerie/Unteres Belvedere, IX. 30-ig
A szabadság értéke
Belvedere 21, IX. 19. – II. 10.

Bregenz

David Claerbout Kunsthau, X. 7-ig

Graz

Kongói csillagok Kunsthau, IX. 22. – I. 27.

Linz

Mi volt '68-ban? Lentos, IX. 28. – I. 13.

Salzburg

Marisa Merz Museum der Moderne
Mönchsberg, XI. 4-ig
A száműzetés rezonanciái Museum der
Moderne Mönchsberg, X. 28-ig
Pérez és művészet
Galerie im Traklhaus, IX. 15-ig

BELGIUM

Antwerpen

Kísérleti csapdák
Middelheim, IX. 23-ig

Brüsszel

Európai építészet BOZAR, XI. 25-ig
Közép-Európa 1914–38 (több magyar művész) BOZAR, IX. 21. – I. 20.

Oostende

Kassák, P. J. Flouquet, J. Léonard
MuZee, XI. 4-ig

CSEHORSZÁG

Brünn

Startpoint Dúm pány z Kunštátu, XI. 4-ig

Olmütz

Vasarely Múzeum umění, XI. 4-ig

Prága

Kupka retrospektív
NG Valdštejnská jizdárna, IX. 7. – I. 20.
Antony Gormley NG Anežka, X. 14-ig
J. Koudelka: 1968, Prága
NG Veletzný, I. 6-ig
Cecil Beaton Múzeum Kampa, X. 1-ig

DÁNIA

Koppenhága

Danh Vo
Statens Museum for Kunst, XII. 2-ig
A Hold Humlebaek, Louisiana, IX. 13. – I. 20.

EGYESÜLT ÁLLAMOK

Detroit

A Csillagok háborúja jelmezei
Institute of Art, IX. 30-ig

NewYork

Delacroix Metropolitan, IX. 19. – I. 6.
Minden összefügg. Összeesküvésék
Met Breuer, IX. 18. – I. 6.
Chagall. Liszickij, Malevics. A vityebszki
avantgárd Jewish Museum, IX. 14. – I. 6.
Szabályok, kódok és koreográfiák,
1965–2018 Whitney, IX. 29. – IV. 14.
A hosszú futás MoMA, XI. 4-ig

FRANCIAORSZÁG

Nizza

Kozmogóniák MAMAC, IX. 16-ig

Párizs

Picasso: a kék és rózsaszín korszak
Musée d'Orsay, IX. 18. – I. 6.

Franz West
Centre Pompidou, IX. 12. – XII. 10.
Veneza és Európa: a 18. század
Grand Palais, IX. 26. – I. 21.
Párizsi Biennále Grand Palais, IX. 8–16.
A japán art brut
Halle Saint-Pierre, IX. 8. – III. 10.
Zao Wou-ki
Musée d'art moderne de la Ville, I. 6-ig
Paul Robeson
Musée de Quai Branly, X. 13-ig
Madagaszkár
Musée de Quai Branly, IX. 18. – I. 1.
Boudra Khalili Jeu de Paume, IX. 23-ig
A vallauris-i évek Musée Picasso, X. 22-ig
Luxusgyárak: Párizs, 18. század
Musée Cognac-Jay, IX. 29. – I. 27.
Caravaggio és Róma
Musée Jacquemart-André, IX. 21-ig
Alphonse Mucha
Musée de Luxembourg, IX. 12. – I. 27.

Toulouse

A reneszánsz Toulouse-ban
Musée des Augustins, IX. 24-ig

HOLLANDIA

Amszterdam

A rabszolgaság Rijksmuseum, IX. 23. – I. 17.
A mágikus Amszterdam 1967–70
Stedelijk Museum, I. 6-ig
Günter Förg Stedelijk Museum, X. 14-ig
A klasszikus szépség, A 18. század ideáljai
Hermitage, I. 13-ig

Hága

A hágai iskola Gemeentemuseum, IX. 16-ig
Jawlensky
Gemeentemuseum, IX. 29. – I. 22.

Rotterdam

Batjan Pot Museum Boijmans van
Beuningen, IX. 31-ig
Holland fotó: múlt és jelen
Fotomuseum, IX. 15. – I. 6.

HORVÁTORSZÁG

Fiume/Rijeka

Az ipari művészet 2. biennáléja Muzej
moderne i suvremene umjetnosti, IX. 24-ig

Zágráb

A horvát hatvanas évek. Mítosz és realitás
Muzej za umjetnost i obrt, IX. 30-ig

JAPÁN

Kiotó

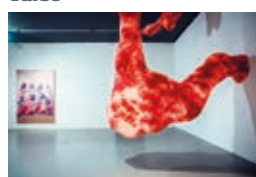
A Bauhaus MOMAK, X. 8-ig

LENGYELORSZÁG

Krakó

Haza és művészet MOCAK, IX. 30-ig
Az absztrakción át az abszolútumig
Vordemberge-Gildewart MOCAK, IX. 23-ig

Varsó

Más táncok. Lengyel performansok
CAC Ujazdowski, IX. 23-ig
Toni Wrąnes CAC Ujazdowski, IX. 30-ig
Tangó 16 négyzetméteren
Zachęta, X. 14-ig
Tetoválások Zachęta, X. 28-ig

LETtorszÁG

Riga

Kortárs művészeti biennále, X. 28-ig

LUXEMBURG

Luxembourg

Art deco MNHA, XI. 4-ig

NAGY-BRITANNIA

Edinburgh

Tacita Dean Fruitmarket Gallery, IX. 30-ig

London

Ed Ruscha National Gallery, X. 7-ig
Művészet az I. világháború után
Tate Britain, IX. 23-ig
Turner-díj Tate Britain, IX. 26. – I. 6.
Fotográfia és absztrakció
Tate Modern, X. 14-ig
Frida Kahlo V&A, XI. 4-ig

Cenzúrázva! Betiltott művek
V&A, I. 27-ig
Renzo Piano Royal Academy, IX. 15. – I. 20.
Óceánia Royal Academy, IX. 29. – XII. 10.
Alma-Tadema Leighton House, X. 29-ig
Önarckép és testpolitika
Hayward Gallery, X. 14-ig
Elmgren&Dragseth
Whitechapel Art Gallery, IX. 27. – I. 13.

Oxford

Mágikus, rituális, boszorkányos
Ashmolean, I. 6-ig

NÉMETORSZÁG

Berlin

Vándorkedv – Friedrichtlő Renoirig
Alte Nationalgalerie, IX. 16-ig
Rembrandt műhelyéből
Kupferstichkabinett, XI. 18-ig
A világ – papíron
Palais Populaire, IX. 27. – XI. 1.
A német régészet
Martin-Gropius Bau, IX. 21. – I. 6.
A Gurliitt-gyűjtemény és a náciák
Martin-Gropius Bau, IX. 14. – I. 7.
Álmok a múltból Löwenpalais, IX. 23-ig
Art Berlin, IX. 27–30.

Bonn

A Nazca-kultúra
Kunst- und Ausstellungshalle, IX. 16-ig

Bréma

Mi a szerelem? Kunsthalle, X. 21-ig

Düsseldorf

Sportkocsi-tervek 1950–70
Museum Kunst Palast, IX. 27. – II. 10.

Frankfurt

Neil Beloufa Schirn Kunsthalle, X. 28-ig
Frank Auerbach, Lucien Freud
Städel, II. 8-ig
Vasarely Städel, IX. 26. – I. 13.

Hamburg

Katasztrófák és a művészet
Kunsthalle, X. 14-ig
Színpadi realitások – performanszok
Kunstverein, IX. 14. – X. 14.

Karlsruhe

Művészet – mozgásban (tbk. Waliczky
Tamás) ZKM, II. 10-ig

Köln

Dokumentumfotók Museum Ludwig, I. 6-ig
Gabriele Münter
Museum Ludwig, IX. 15. – I. 17.
Warhol és a pop Museum für Angewandte
Kunst, IX. 1. – III. 24.

Lipcse

August Sander Museum der Bildenden
Künste, IX. 13. – XII. 2.

München

Vivan Sudaran Haus der Kunst, X. 7-ig
Jörg Immendorff
Haus der Kunst, IX. 14. – I. 27.
Dan Flavin Lenbachhaus, IX. 30-ig

Stuttgart

E. L. Kirchner Staatsgalerie, X. 21-ig

Wolfsburg

Szemben Indiával Kunstmuseum, X. 7-ig

OLASZORSZÁG

Genova

Oliviero Toscani Palazzo Ducale, X. 14-ig

Milánó

Ember Sári Galleria Campari, IX. 23-ig

Palermo

Manifesta 12, XI. 4-ig

Róma

A királyok Rómája
Musei Capitolini, I. 27-ig
Az álom
Chiostro del Bramante, IX. 29. – V. 5.

Torino

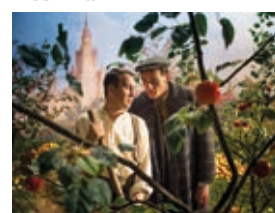
Az olasz neorealizmus
GAM, IX. 23-ig

Venecia

Építészeti Biennále,
Arsenale, Giardini, XI. 4-ig
Albert Oehlen Palazzo Grassi, VI. 1-ig

OROSZORSZÁG

Moszkva

A Majakovszkij-atlasz
Tretjakov Képtár, XI. 30-ig
Goncsarova és Malevics – három
dimenzióban Tretjakov Képtár, XII. 3-ig

ROMÁNIA

Sepsiszentgyörgy

Daniel Spoerri
Magma, IX. 14. – XI. 30.

SPANYOLORSZÁG

Barcelona

Gala-Dalí MNAC, X. 14-ig

Madrid

Lorenzo Lotto Prado, IX. 30-ig
Az orosz dada 1914–24
Reina Sofia, X. 22-ig
Monet-Boudin
Museo Thyssen-Bornemisza, IX. 30-ig

SVÁJC

Bázel

Sam Gilliam: a szín zenéje
Kunstmuseum, IX. 30-ig
Balthus
Riehen, Fondation Beyeler, IX. 2. – I. 1.
Zürich
Delanun és Párizs Kunsthaus, XI. 18-ig
A gondolkodás 100 útja
Kunsthalle, XI. 4-ig
A grúz modernizmus Kunsthalle, XI. 4-ig

SVÉDORSZÁG

Göteborg

Chiharu Shiota
Kunstmuseum, IX. 30-ig

SZLOVÁKIA

Igló

A festészettel lélegezve. 12 szlovák
művész Galerie umelcov Spiša, XII. 2-ig

Kassa

František Veselý: Új típusú terek
Vychodoslovenské galerie, X. 21-ig

POZSONY

Filla-Fulla SNG, X. 21-ig
Rudolf Sikora
Galerie mesta, Páffy-palota, IX. 30-ig
5. kortárs textiltériennálé
Dunacsúny, Danubiana, IX. 8. – XI. 11.
Sasok és galambok. Művészet és nemzeti
identitás Kunsthalle, X. 28-ig

ERWIN WURM: *Uborka önarcképek*

A következő számunk tartalmából

????

Kiadja **ÚJ MŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY**
 Vezető szerkesztők **PATAKI GÁBOR** pataki.gabor@ujmuveszet.hu
P. SZABÓ ERNŐ p.szabo.erno@ujmuveszet.hu
 Olvasószerkesztő **RUDOLF ANICA** Ajánló rovat, a művészeti élet aktuális eseményei rudolf.anica@ujmuveszet.hu
 Rovatszerkesztő **LÓSKA LAJOS** Kortárs magyar képzőművészet: festészet, szobrászat, grafika, műfaji seregszemlék loska.lajos@ujmuveszet.hu
 Főmunkatárs **MULADI BRIGITTA** muladi.brigitta@ujmuveszet.hu
 Fotó **BERÉNYI ZSUZSA** berenyi.zsuzsa@ujmuveszet.hu
 Szerkesztőségi titkár **KÖRMENDI KRISZTINA** info@ujmuveszet.hu
 Lapterv **KORONCZI ENDRE** koronczii@koronczii.hu
 Nyomdai munka **PHARMA PRESS NYOMDAIPARI KFT.**
 Felelős vezető **FABÓK DÁVID**
 Szerkesztőség 1065 Budapest, Nagymező utca 49. II. em. 4.
 +36 70 626 2392
 Terjeszti Lapker Zrt., 1092 Budapest, Táblás utca 32.
 +36 1 347 7300, +36 1 347 7303, info@lapker.hu
 és alternatív terjesztők.
 Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban és a Magyar Posta Zrt. Üzleti és Logisztikai Központjában (Budapest, VII. Vörösmarty utca 16–18.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással az Új Művészet MKB Zrt.-nél vezetett 10300002-20337629-70073285 számú számláján.

Számunk szerzői

????

Egy példány ára: **765 Ft**
 Előfizetés egy évre: **7800 Ft**
 Előfizetés fél évre: **4200 Ft**

A megjelent szövegek másodközlése csak az Új Művészet és a szerzők jóváhagyásával lehetséges.

© Új Művészet

© Szerzők

www.ujmuveszet.hu

HU ISSN 08662185

Alapító főszerkesztő: **SINKOVITS PÉTER**

Tisztelt Szerzők!

Az Új Művészet 2013-tól csak saját névre vagy cégre kiállított számla ellenében tudja kifizetni a cikkeikért járó honoráriumot. Megértésüket köszönjük!

Támogató

Látogasson el
az ÚJMűvészet standjára
az **ART MARKET**en

ujmuveszet.hu
info@ujmuveszet.hu

UJM

**ART
MARKET**
| **BUDAPEST**

NEMZETKÖZI KORTÁRS
KÉPZŐMŰVÉSZETI VÁSÁR

**2018.
OKTÓBER 11-14.**

MŰVÉSZET.**IZGALMASAN**

**MILLENÁRIS,
BUDAPEST**

www.artmarketbudapest.hu
www.facebook.com/ArtMarketBudapest